

LIETUVOS
VYSTOMASIS
BENDRADARBIAVIMAS

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Projektas „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“

Metodinis vadovas (rekomendacijos)

Oficialios paramos vystymuisi skaičiavimas, sisteminimas ir perdavimas, atsižvelgiant į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos reikalavimus

Parengė: Mindaugas Cesiulis

Projektas finansuojamas pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ priemonę „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“

Turinys

IVADAS	3
Metodikoje vartojamos sąvokos.....	5
1. PARAMOS VYSTYMUISI KOMITETO STATISTIKA	7
1.1. Pagrindinės sąvokos, apibrėžiančios paramos srautų apimtį ir kategorijas	8
1.1.1. Dvišalė ir daugiašalė parama vystymuisi	8
1.1.2. Pagrindiniai paramos srautų tipai	9
1.1.3. Finansinių priemonių tipai	11
2. OFICIALI PARAMA VYSTYMUISI	13
2.1. Oficialios paramos vystymuisi gavėjų sąrašas	14
2.2. Oficialios paramos vystymuisi reikalavimus atitinkančių tarptautinių organizacijų sąrašas	15
2.3. Oficialios paramos vystymuisi klasifikavimas	16
2.3.1. Paramos teikimo tarpininkai.....	16
2.3.2. Paramos tipai	17
2.3.3. Oficialios paramos vystymuisi klasifikacija pagal paramos sritis.....	21
2.4. Atskirų Oficialios paramos vystymuisi veiklų ypatumai	24
2.4.1. Administravimo kaštai	25
2.4.2. Visuomenės informavimas apie vystomąjį bendradarbiavimą.....	25
2.4.3. Į vystymą orientuotos socialinės ir kultūrinės programos	26
2.4.4. Netiesioginės studentų išlaidos	26
2.4.5. Pabėgėliai	27
2.4.6. Tyrimai	29
2.4.7. Parama taikos ir saugumo srityje.....	29
3. OFICIALIOS PARAMOS VYSTYMUISI ATASKAITŲ RENGIMAS IR TEIKIMAS	37
4. EUROPOS KOMISIJOS OFICIALIOS PARAMOS VYSTYMUISI ATASKAITŲ TEIKIMO INFORMACINĖ PLATFORMA (EU-DEVFIN)	43
PRIEDAI	47

Vystomasis bendradarbiavimas – tai neatskiriama išsivysčiusių šalių užsienio politikos dalis, kuria siekiama įgyvendinti globalius vystymosi tikslus, skatinti ekonominį augimą ir socialinį stabilumą pasaulyje, integruoti besivystančias šalis į pasaulio ekonomiką. Tarptautinė donorų bendruomenė, skirdama savo nacionalinius išteklius, nuosekliai prisideda prie skirtumų tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių mažinimo.

Lietuva, 2004 metais įstodama į Europos Sąjungą, tapo šios tarptautinės donorų bendruomenės dalimi – iš šalies paramos gavėjos tapo šalimi donore ir kartu įsipareigojo teikti paramą besivystančioms valstybėms. 2005 m. gegužės 24 d. Europos Vadovų Tarybos išvadose buvo numatyta, kad 2004 m. ir vėliau Europos Sąjungos narėmis tapusios šalys iki 2015 m. oficialiai paramai vystymuisi (toliau – OPV) skirs ne mažiau kaip 0,33 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų (toliau – BNP). Šie įsipareigojimai pakartoti 2015 m. gegužės 26 d. Tarybos išvadose, nukeliant įgyvendinimo terminą iki 2030 m. Tai akcentuojama ir 2015 m. rugsėjo 25 d. valstybių vadovų patvirtintoje Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 metų.

Prisidėdama prie įvertinimo, kaip pasiekiami keliami tikslai ir užsibrėžti uždaviniai, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija kasmet renka duomenis apie suteiktą paramą. Statistikoje siekiama parodyti globalų besivystančių šalių vystymuisi skiriamos paramos vaizdą. Nuolat tobulinant atsiskaitymo procesą, siekiama pagerinti apie vystomąjį bendradarbiavimą teikiamų duomenų aprėptį ir kokybę, padidinti vystymuisi skiriamos paramos skaidrumą ir matomumą. Informacija renkama, analizuojama ir viešinama įvairiais pjūviais, siekiant įvertinti ir parodyti tarptautinei bendruomenei vystymosi tikslų bei uždavinių ir kitų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo progresą.

Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos iš joms patvirtintų biudžeto asignavimų teikia dvišalę ir (arba) daugiašalę paramą valstybėms partnerėms. Vadovaudamosi Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vystomojo bendradarbiavimo veiklos įgyvendinimo ir humanitarinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 129, 112 punktu, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, vykdančios vystomojo bendradarbiavimo veiklą ir (arba) teikiančios humanitarinę pagalbą, iki kiekvienų metų sausio 31 d. Užsienio reikalų ministerijai pateikia informaciją apie praėjusiais kalendoriniais metais suteiktą paramą vystymuisi ir (arba) humanitarinę pagalbą, įskaitant informaciją apie perduotą turtą.

Remdamasi šia pateikta informacija, Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija kiekvienais metais rengia ir teikia Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Paramos vystymuisi komitetui¹ ir Europos Komisijai statistinę Lietuvos suteiktos paramos vystymuisi ir humanitarinės pagalbos ataskaitą. Remiantis Užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo departamentu, kuris yra atsakingas už Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos koordinavimą, praktika, nustatytos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria Lietuvos valstybinės institucijos skaičiuodamos ir teikdamos ataskaitas apie Lietuvos OPV:

- Nors vystomojo bendradarbiavimo ataskaitų teikimas yra kasmetinis procesas, tačiau atsižvelgiant į darbuotojų kaitą ar pareiginių funkcijų persikirstymus institucijų viduje, nėra užtikrinamas institucijos OPV skaičiavimo patirties perdavimas.

- Daugeliui valstybinių institucijų kyla neaiškumų dėl veiklų, kurios turėtų būti apskaitytos kaip OPV. Dažnai galimos paramos formos suprantamos abstrakčiai, neatkreipiant dėmesio į tai, kad parama gali būti teikiama ne tik įgyvendinant projektus ar mokant įnašus tarptautinėms organizacijoms, bet ir kitomis formomis, pavyzdžiui, perduodant technines ir praktines žinias patirties perdavimo vizitų metu.

- Informacijos apie vystomąjį bendradarbiavimą ir jos galimybes trūkumas vietos savivaldos institucijose.

- Rečiau pasitaikančios klaidos, tokios kaip šalių ar tarptautinių organizacijų, nesančių paramos gavėjų sąrašuose, įtraukimas į ataskaitas (atitinkami sąrašai siunčiami kartu su prašymu pateikti informaciją apie per praėjusius metus suteiktą paramą besivystančioms valstybėms).

- Išskirtini su šakinių institucijų teikiamos paramos veiklomis susiję aspektai, tokie kaip:

- Krašto apsaugos ministerijos parama, kurios naudos gavėjos dažniausiai yra šalies partnerės kariuomenės ir susijusios struktūros, dažniausiai neapskaitoma kaip OPV. Nepaisant to, remiantis Paramos vystymuisi komiteto Statutinėmis ataskaitų teikimo direktyvomis, yra išimčių, kuomet karininių struktūrų įsitraukimas teikiant paramą gali būti apskaitomas kaip OPV.

- Parama švietimo sektoriuje: stipendijų, studentų apgyvendinimo ir kitų su studijomis susijusių išlaidų įskaičiavimas, Švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos universitetų teikiamos paramos atskyrimas, dvigubos apskaitos išvengimas.

- Su pabėgėlių priėmimu ir kitos su imigracija susijusios Vidaus reikalų sistemos išlaidos.

Siekiant institucijoms palengvinti informacijos apie suteiktą OPV teikimą ir ataskaitų rengimo procesą, o kartu ir padidinti Lietuvos teikiamų duomenų aprėptį ir pagerinti kokybę, toliau

¹ **Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Paramos vystymuisi komitetas** (toliau – Paramos vystymuisi komitetas; angl. *Development Assistance Committee, OECD-DAC*) – nustato pasaulinius standartus ir kryptis pagrindinėse vystomojo bendradarbiavimo srityse, tobulina ir įgyvendina vystomojo bendradarbiavimo politiką. Įkurtas 1961 m.

pateikiamos vadovaujantis EBPO Paramos vystymuisi komiteto Statistinių ataskaitų teikimo direktyvomis ir jų priedais² parengtos rekomendacijos. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva paramos teikėja yra santykinai neilgai, galima pastebėti, kad dalis metodikoje pateikiamų paramos formų ir kategorijų dar nėra naudojamos teikiant Lietuvos OPV (arba iki šiol nebuvo įtraukiamos į ataskaitas). Išsamesnis valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atstovų supažindinimas su paramos vystymuisi finansų architektūra turėtų prisidėti prie didesnės Lietuvos perduodamos informacijos apie vystomojo bendradarbiavimo veiklą apimties ir geresnės kokybės.

Metodikoje bendrai aptariami Paramos vystymuisi komiteto statistikoje renkami ir kaupiami duomenys apie paramą, didžiausią dėmesį skiriant OPV, kaip pagrindinei paramos vystymuisi daliai. Pateikiamos rekomendacijos, kaip apskaityti su konkrečiomis paramos formomis ar sritimis susijusias veiklas, taip pat supažindinama su Paramos vystymuisi komitetui teikiamų ataskaitų reikalavimais, jos naudojamos Kreditoriaus atsiskaitymo sistemos (angl. *Creditor Reporting System, CRS*) ir jos atskirų dalių ypatumais, taip pat su Užsienio reikalų ministerijoje naudojamos Europos Komisijos oficialios paramos vystymuisi ataskaitų teikimo informacinės platformos (EU-DEVFIN) naudojimo instrukcijomis. Prie atskirų paramos klasifikavimo dalių pateikiami Paramos vystymuisi komiteto nustatyti kodai, naudojami klasifikuojant paramos veiklas. Metodikoje vartojamos sąvokos pateikiamos taip, kaip jas apibrėžia Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas.

Metodikoje vartojamos sąvokos

Besivystanti valstybė – valstybė ar teritorija, įtraukta į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) Paramos vystymuisi komiteto sudaromą paramos gavėjų sąrašą.

Daugiašalė parama vystymuisi – privalomi ir savanoriški įnašai ir įmokos į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus ir tarptautines organizacijas, tarptautines finansų institucijas, įskaitant dalį įmokų į Europos Sąjungos biudžetą.

Dvišalė parama vystymuisi – valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų teikiama parama valstybės partnerės institucijoms ar pilietinei visuomenei, įskaitant nevyriausybinės organizacijas, atsižvelgiant į jų poreikius.

Humanitarinė pagalba – priemonės ir veiksmai, kurių tikslas gelbėti žmonių gyvybes, palengvinti jų kančias ir išsaugoti jų orumą per stichines ir dėl žmogaus veiklos kylančias nelaimes ir esant jų padariniams. Tokia pagalba taip pat apima nelaimių rizikos mažinimą, įskaitant pasirengimą nelaimėms ir atsigavimą po jų.

² **Paramos vystymuisi komiteto Statistinių ataskaitų teikimo direktyvos** (toliau – Statistinių ataskaitų teikimo direktyvos; angl. *DAC Statistical Reporting Directives*) – metodinės taisyklės, taikomos skaičiuojant OPV ir rengiant vystomojo bendradarbiavimo ataskaitas.

Oficiali parama vystymuisi – valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų teikiama parama ir humanitarinė pagalba besivystančioms valstybėms.

Parama biudžetui – į valstybės partnerės, vykdančios skurdo mažinimo programą, biudžetą pervedama finansinė parama, priklausanti nuo partnerystės ir tarpusavio atsakomybės grindžiamo dialogo, veiklos vertinimo ir gebėjimų stiprinimo.

Tarptautiniai donoriai – užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, privatūs fondai, nevyriausybines ir verslo organizacijos ir kiti subjektai, dalyvaujantys vystomojo bendradarbiavimo veikloje ar teikiantys humanitarinę pagalbą.

Techninė parama – parama valstybei partnerei, įskaitant stipendijas, teikiama finansuojant mokymo, gerosios patirties perdavimo, gebėjimų stiprinimo projektus ir programas.

Valstybė donore – valstybė, teikianti paramą valstybėms partnerėms

Valstybė partnerė – tarptautinių donorų paramą gaunanti valstybė.

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos – atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos ir įstaigos, audita, kontrolę (priežiūrą) atliekančios institucijos ir įstaigos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka yra suteikti viešojo administravimo įgaliojimai, įmonės ir įstaigos, teikiančios asmenims viešąsias paslaugas; taip pat valstybės ir savivaldybių įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė arba bent viena iš dalininkų yra valstybė ar savivaldybė, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kurių akcijos ar dalis akcijų, suteikiančių daugiau kaip 1/2 visų balsų visuotiniame akcininkų susirinkime, priklauso valstybei arba savivaldybei nuosavybės teise.

Vystomasis bendradarbiavimas – valstybių donorių ir valstybių partnerių bendradarbiavimas, kai valstybės donorės remia ilgalaikį ir darnų valstybių partnerių vystymąsi, jų pastangas mažinti skurdą ir integruotis į pasaulio ekonomiką.

Vystomojo bendradarbiavimo veikla – dvišalės ir (ar) daugiašalės paramos vystymuisi teikimas ir kiti veiksmai, kuriais prisidedama prie Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslų įgyvendinimo.

1. PARAMOS VYSTYMUISI KOMITETO STATISTIKA

EBPO Paramos vystymuisi komitetas yra paramą vystymuisi teikiančių valstybių forumas (įskaitant Europos Sąjungą, kuri yra didžiausia paramos vystymuisi teikėja pasaulyje, kaip atskirą narę), nustatantis vystomojo bendradarbiavimo standartus (OPV apibrėžimas, OPV gavėjų sąrašas ir pan.) ir kaupiantis tarptautiniu mastu pripažįstamą statistiką apie paramą vystymuisi. Pagrindinės šio komiteto veiklos apima: duomenų apie paramos vystymuisi srautus rinkimą ir stebėseną; analizių bei apžvalgų rengimą ir konsultavimą vystomojo bendradarbiavimo politikos klausimais; tarpusavio vertinimus (angl. *Peer reviews*); dalijimosi gerąja praktika skatinimą; politikos suderinamumo vystymosi labui skatinimą ir kitą indėlį, prisidedant prie paramos vystymuisi procesų tobulinimo.

Kasmet Paramos vystymuisi komiteto renkama informacija apie besivystančioms šalims valstybių donorių perduodamų išteklių srautus apima paramą, suteiktą Paramos vystymuisi komiteto OPV gavėjų sąrašė (Paramos vystymuisi komiteto Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 1 priedas) esančioms šalims ir teritorijoms, taip pat įnašus, įmokėtus daugiašalėms institucijoms, įtrauktoms į OPV sąlygas atitinkančių tarptautinių organizacijų sąrašą (Paramos vystymuisi komiteto Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 2 priedas).

Duomenys renkami tiek apie viešus (oficialius), tiek ir privačius srautus (angl. *Official/Private flows*). Oficialūs srautai apima paramą vystymuisi, kurią savo rizika ir atsakomybe suteikia valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos. Skiriamos lėšos gali būti asignuotos iš valstybės biudžeto arba skolintos iš viešojo sektoriaus. Privatūs paramos srautai – parama, surinkta ir suteikta iš privataus sektoriaus subjektų ar individualių asmenų. Pabrėžtina, kad teikiama parama vertinama pagal subjektą, skiriantį lėšas. Nevyriausybinėms organizacijoms ar kitiems privatiems subjektams suteikta viešojo sektoriaus parama yra laikoma oficialia parama, o privatūs įnašai viešajam sektoriui yra laikomi privačia parama.

Paramos srautai skirstomi į lengvatinius ir nelengvatinius. Negražintina parama (angl. *Grants*) yra lengvatinė pagal savo apibrėžimą. Viešajam sektoriui suteikiamų dvišalių paskolų Paramos vystymuisi komiteto statistikoje lengvatinė dalis nustatoma pritaikant negražintinos paramos dalį³, apskaičiuotą pagal tai, kokiai besivystančių šalių grupei priskiriama šalis, kuriai suteikta paskola.

³ Paramos vystymuisi komiteto statistikoje lengvatinė dalis (angl. *concessionality*) paskoloms įvertinama apskaičiuojant negražintinos paramos dalį (angl. *grant element*), kurios metu vertinami teikiamos paskolos terminai (atidėjimo ir grąžinimo) ir žemos palūkanų normos.

Negražintinos paramos dalis yra sandorio finansinių sąlygų lengvatinės dalies (kiek paskola yra lengvatinė lyginant su rinkos sąlygomis) apskaičiavimas matematine išraiška: tai yra skirtumas tarp paskolos nominaliosios vertės ir esamųjų skolos tvarkymo išlaidų (kurias paskolos gavėjas mokės per visą paskolos terminą) išmokos metu, apskaičiuotas pritaikius diskonto normą (pagal sandorio valiutą) ir išreikštas nominaliosios vertės procentine dalimi.

Oficialūs srautai skirstomi į Oficialią paramą vystymuisi ir į kitus oficialius srautus. Privatūs srautai skirstomi į srautus rinkos sąlygomis ir labdaringą negražintiną paramą (angl. *charitable grants*). Srautai apima įnašus daugiašalėms vystymosi agentūroms, kurios pačios yra viešos (oficialios) institucijos. Siekiant pateikti kuo išsamesnį paramos besivystančioms šalims vaizdą, atskirai renkami duomenys ir apie srautus iš tokių organizacijų (angl. *outflows*). Lentelėje Nr. 1 pateikiamas struktūruotas išteklių srautų (paramos) klasifikavimas.

1 lentelė. Paramos srautai EBPO Paramos vystymuisi komiteto statistikoje.

	Lengvatinė parama (angl. <i>Concessional</i>)	Nelengvatinė parama (angl. <i>Non-concessional</i>)
Oficialūs /Vieši (angl. <i>Official</i>)	Oficiali parama vystymuisi: - Negražintina parama; - Lengvatinės paskolos; - Techninė parama.	Kiti oficialūs srautai (angl. <i>Other official flows, OOF</i>): - Nelengvatinės paskolos (pavyzdžiui, suteiktos Vystomojo bendradarbiavimo finansų institucijų); - Su investicijomis susiję sandoriai; - Su eksportu susiję sandoriai.
Privatūs (angl. <i>Private</i>)	Nevyriausybines organizacijas, fondai ir kiti paramos (labdaringi) srautai	Privatūs srautai rinkos sąlygomis: - Tiesioginės užsienio ir netiesioginės (portfelinės) investicijos (angl. <i>Foreign direct investment and portfolio investment</i>); - Eksporto kreditai; - Obligacijos (angl. <i>Bonds</i>)

1.1. Pagrindinės sąvokos, apibrėžiančios paramos srautų apimtis ir kategorijas

Paramos vystymuisi komiteto statistikoje naudojami įvairūs paramos klasifikatoriai⁴, pagal kuriuos sisteminami renkami duomenys, atliekamos analizės ir skelbiamos ataskaitos. Toliau pateikiami pagrindiniai iš jų, kurie naudojami klasifikuojant ir Lietuvos suteiktą OPV.

1.1.1. Dvišalė ir daugiašalė parama vystymuisi

Dvišalę paramą (angl. *Bilateral*) šalys donorės teikia tiesiogiai besivystančioms valstybėms arba per tarptautines organizacijas, įnešdamos tikslinius, konkrečioms valstybėms paramos gavėjoms ar programoms skirtus, įnašus. Dvišalė parama taip pat apima paramą, suteiktą per vystomojo bendradarbiavimo srityje veikiančias nevyriausybinės organizacijas, ir vidines šalies donorės išlaidas, susijusias su vystomuoju bendradarbiavimu. Pastaroji parama apima tokias veiklas kaip visuomenės informavimas apie vystomąjį bendradarbiavimą, skolų pertvarkymas ar administracinės išlaidos.

⁴ Visas Paramos vystymuisi komiteto naudojamas paramos klasifikavimo kategorijas ir subkategorijas galima rasti adresu internete: www.oecd.org/dac/stats/dacandcrscodelists.htm.

Kad parama būtų laikoma daugiašale (angl. *Multilateral*), ji turi atitikti du esminius kriterijus – tiek institucija, kuriai pervedamos lėšos, tiek ir pats įnašas turi turėti daugiašališkumo požymius. Tokiu atveju turi būti įvertinta, ar:

- Institucijos gavėjos įgyvendinamos/finansuojamos veiklos pilnai/iš dalies skirtos vystymuisi skatinti ir orientuotos į besivystančias valstybes;
- Institucija gavėja yra tarptautinė agentūra arba organizacija, kurios narėmis yra šalių vyriausybės, atstovaujamos oficialių pareigūnų aukščiausiu sprendimų priėmimo lygiu, arba tai yra fondas, nepriklausomai valdomas tokios daugiašalės agentūros, kuri atitinka nustatytus požymius;
- Lėšos yra sujungiamos (angl. *pooled*) ir tampa integralia institucijos gavėjos biudžeto dalimi.

Pirmosios dvi sąlygos nurodo agentūros daugiašališkumo požymį, o trečioji sąlyga – įnašo daugiašališkumo požymį. Ne visuomet iš karto yra aišku, ar daugiašalei organizacijai skirtos lėšos yra laikomos sujungtomis. Tokiu atveju turi būti vertinamos šalies donorės galimybės kontroliuoti ar daryti įtaką šių lėšų panaudojimui. Jeigu nustatoma, kad šalis donorė išlaiko įtaką priimant sprendimą, kur tos lėšos bus panaudotos, ši parama laikoma dvišale (tokie įnašai klasifikuojami kaip tiksliniai įnašai – dvišalė parama, suteikta per daugiašales organizacijas, o Paramos vystymosi komiteto statistikoje – angl. „*multi-bi*“). Siekiant tinkamai įvertinti šį aspektą, nagrinėjama, kas priima sprendimą dėl: 1) gavėjo, kuriam bus suteikiamos/skolinamos lėšos; 2) projekto ir tikslų, kuriems tos lėšos bus naudojamos; 3) skiriamų lėšų dydžio.

1.1.2. Pagrindiniai paramos srautų tipai

Remiantis Statistinių ataskaitų teikimo direktyvomis, paramos vystymuisi statistikoje išskiriami šie paramos srautų tipai (angl. *Types of flows*)⁵:

OPV srautai (kodas CRS sistemoje – 10): negražintina parama, taip pat paskolos ir kiti paramos srautai, kuriems taikomas OPV negražintinos paramos ekvivalento rodiklis (detaliau – 12 psl.). Reikėtų pažymėti, kad trumpesnės nei vienerių metų paskolos nėra įtraukiamos į Paramos vystymuisi komiteto statistiką.

Kiti oficialūs srautai, išskyrus eksporto kreditus (kodas CRS sistemoje – 21). Tai tokia parama, kuri nors ir yra suteikiama iš viešojo sektoriaus, tačiau neatitinka visų sąlygų, kad būtų apskaityta kaip OPV. Dažniausiai dėl to, kad jos pagrindinis tikslas nėra parama vystymuisi, arba ta parama nėra pakankamai lengvatinė. Pavyzdžiui:

- Negražintina parama, suteikiama besivystančioms šalims reprezentaciniais ar komerciniais tikslais;

⁵ Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 10a priedas.

- Viešojo sektoriaus dvišalės finansinės operacijos, kurios skirtos vystymuisi, bet nėra lengvatinės;
- Viešojo sektoriaus paskolos privatiems eksportuotojams šalyje donorėje;
- Vyriausybių ir centrinių finansų institucijų gryniesiems vertybinių popierių, išleistų daugiašalių vystymo plėtros bankų rinkos sąlygomis, įsigijimai;
- Subsidijos (negrąžintina parama) privačiam sektoriui, skirtos sumažinti įsiskolinimus besivystančioms šalims;
- Parama privatiems investuotojams – viešojo sektoriaus suteiktos paskolos ir negrąžintina parama privačiam sektoriui šalyje donorėje, siekiant prisidėti prie konkrečių privačių investicijų besivystančiose valstybėse;
- Viešojo sektoriaus tiesioginės ir netiesioginės (portfelinės) investicijos, kurios neatitinka OPV sąlygų;
- OPV tinkamumo sąlygų neatitinkančių skolų pertvarkymas, priimtas viešojo sektoriaus nelengvatinėmis sąlygomis, karinių skolų panaikinimas.

Oficialiai remiamo eksporto kreditai (angl. *Officially supported export credits*; kodas CRS sistemoje – 22). Oficialiai remiamo eksporto kreditus komerciniais tikslais suteikia valstybės valdomos arba kontroliuojamos specializuotos eksporto finansavimo agentūros ar institucijos, siekdamos finansuoti konkrečių prekių ar paslaugų pirkimą iš šalies skolintojos. Apima oficialius tiesioginius kreditus eksportui ir privačius eksporto kreditus pagal oficialias garantijas ar draudimą. Už eksporto kreditų draudimą sumokėtos premijos ir pagal tokį draudimą išmokėtos kompensacijos nėra įtraukiamos į Paramos vystymuisi komiteto statistiką.

Privati negrąžintina parama (angl. *Private grants*; kodas CRS sistemoje – 30). Tai vystymuisi skirta negrąžintina parama ir kiti lengvatiniai srautai, kuriuos suteikia NVO ir kiti privatūs subjektai, reziduojantys šalyje donorėje. Taip pat gali būti įtraukiamos vystymuisi skatinti skirtos religinių įstaigų ar privačių pelno siekiančių subjektų išlaidos, jeigu tokių išlaidų pagrindinis motyvas atitinkamai nėra religiniai ar komerciniai tikslai.

Privačios tiesioginės užsienio investicijos (angl. *Private foreign direct investment*; kodas CRS sistemoje – 36). Privačių tiesioginių užsienio investicijų finansiniai sandoriai (srautai) apima tris pagrindines finansavimo iš privataus sektoriaus rūšis: 1) nuosavo kapitalo įsigijimą ar perleidimą; 2) pajamų, kurios nėra paskirstomos kaip dividendai, reinvestavimą; 3) tarpbendrovines skolas (mokėtinos/gautinos sumos, paskolos, skolos vertybiniai popieriai). Tiesioginės investicijos apima finansavimą iš ataskaitą teikiančioje valstybėje esančio subjekto, kuris turi tikslą įgyti arba išlaikyti ilgalaikį interesą besivystančioje valstybėje esančiame subjekte. Ilgalaikis interesas suprantamas kaip ilgalaikiai santykiai, kai tiesioginis investuotojas turi reikšmingos įtakos įmonės valdymui, kurią

atspindi mažiausiai dešimties procentų įmonės akcijų nuosavybė arba lygiavertės balsavimo teisės ar kitos kontrolės priemonės.

Kiti privatūs srautai rinkos sąlygomis (*angl. Other private flows at market terms*; kodas CRS sistemoje – 37). Kiti privatūs ilgalaikiai (daugiau nei vienerių metų trukmės) kapitalo sandoriai rinkos sąlygomis (išskyrus privačius kreditus pagal oficialią garantiją arba draudimą), kuriuos sudaro rezidentai iš šalies donorės, įskaitant netiesiogines (portfelines) investicijas. Apima obligacijas, nuosavybę ir privatų daugiašalių vertybinių popierių įsigijimą.

Nefinansiniai srautai (*angl. Non-flows*; kodas CRS sistemoje – 40). BNP, OPV procentas nuo BNP, visos paramos procentas nuo BNP, gyventojų skaičius.).

Kiti srautai (*angl. Other flows*; kodas CRS sistemoje – 36). OPV sąlygų neatitinkančios taikos palaikymo operacijų sudedamosios dalys.

1.1.3. Finansinių priemonių tipai

Pagal finansavimo rūšis (*angl. Types of finance*) teikiama parama klasifikuojamos į negrąžintiną paramą, skolos valdymo priemones, tarpinio finansavimo priemones (*angl. mezzanine finance instruments*), nuosavybę ir akcijas, kolektyvinio investavimo priemones. Finansinis priemonių klasifikatorius apima ir priemones, kurios nebūtinai sukuria finansinius srautus (neapibrėžtieji įsipareigojimai), tokius kaip garantijas. Pagrindiniai finansiniai instrumentai⁶:

Negrąžintina parama⁷ (kodas CRS sistemoje – 100) – tai neatlygintina finansinė parama arba parama natūra (*angl. in kind*). Tokiu atveju paramos gavėjui neatsiranda jokių teisinių įsipareigojimų/skolos. Į OPV statistiką įtraukiama: nekarinių skolų panaikinimas, parama nevyriausybinėms organizacijoms, tam tikros palūkanų subsidijos ir tam tikros išlaidos, patirtos teikiant paramą.

Paramos vystymuisi komiteto statistikoje prie negrąžintinos paramos priskiriamas ir pasirašytasis kapitalas (*angl. Capital subscriptions*), kuris šiuo atveju apibrėžiamas kaip rašytinis pasižadėjimas daugiašalei agentūrai besąlygiškai apmokėti pagal pareikalavimą.

⁶ Pilną sąrašą su visomis subkategorijomis galima rasti Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 10b priede.

⁷ Paramos vystymuisi komiteto statistikoje prie negrąžintinos paramos (*angl. grants*) priskiriami finansiniai instrumentai apima: negrąžintiną paramą (dotacijas), pasirašytąjį kapitalą, palūkanų ir kitos subsidijas. Prie negrąžintinos paramos nepriskiriami (*angl. non-grants*) finansiniai instrumentai apima: paskolas, grąžinamą paramą, skolų atidėjimą, skolos vertybinius popierius (obligacijos ir turtu garantuoti vertybiniai popieriai), tarpinio finansavimo priemones, akcijas kolektyvinio investavimo subjektuose. Garantijos ir kiti neapibrėžtieji įsipareigojimai, priskiriami prie nefinansinių operacijų, taip pat nėra laikomi negrąžintina parama.

Skolos valdymo priemonės (angl. *Debt instruments*; kodas CRS sistemoje – 420): Paskolos, gražinama* parama, skolos vertybiniai popieriai (obligacijos ir turtu garantuoti vertybiniai popieriai; angl. *Bonds and Asset-Backed Securities*).

Tarpinio finansavimo priemonės (kodas CRS sistemoje – 430): subordinuota paskola, privilegijuotosios akcijos.

Nuosavybė ir akcijos kolektyviniuose investavimo subjektuose (angl. *Equity and shares in collective investment vehicles*; kodas CRS sistemoje – 500): bendroji nuosavybė, akcijos kolektyviniuose investavimo subjektuose.

Garantijos ir kiti netiesioginiai neapibrėžtieji įsipareigojimai (angl. *Guarantees ant other unfunded contingent liabilities*; kodas CRS sistemoje – 1000).

Skolų panaikinimas/pertvarkymas (angl. *Debt relief*; kodas CRS sistemoje – 600). Skolos panaikinimas vystymosi tikslais laikomas OPV skolos panaikinimu (angl. *ODA debt forgiveness*).

Kaip matyti iš pateiktų srautų ir finansinių priemonių tipų aprašymo, OPV yra tik dalis visos Paramos vystymuisi komiteto renkamos statistikos. Kita vertus, atsižvelgiant į tarptautinius donorų įsipareigojimus, šiai daliai skiriama daugiausiai dėmesio – siekiama apskaityti visus OPV srautus, suteiktus besivystančioms valstybėms ir priartėti prie užsibrėžtų uždavinių įgyvendinimo. Toliau metodikoje aptariama OPV gavėjų sąrašai, klasifikavimas ir atskirų OPV veiklų ypatumai.

2. OFICIALI PARAMA VYSTYMUISI

Šioje dalyje pateikiamas OPV klasifikavimas ir atskirų OPV formų ypatumai. Reikėtų pažymėti, kad daugiausiai dėmesio Paramos vystymuisi statistikoje skiriama būtent OPV apskaitymo procesų tobulinimui. Nuo 2015 metų Paramos vystymuisi statistikoje pradėtas taikyti OPV negražintinos paramos ekvivalento skaičiavimas (angl. *ODA grant equivalent*)⁸, kuriuo siekiama apskaičiuoti tarptautinių donorų pastangas skiriant lėšas vystymuisi. Negražintina parama, taip pat paskolos ir kiti srautai, kuriems taikomas šis skaičiavimas, laikomi OPV srautais.

OPV srautai – tai paramos srautai į Paramos vystymuisi komiteto paramos gavėjų sąrašus įtrauktoms šalims ir teritorijoms arba daugiašalėms vystymo institucijoms, kurie atitinka šiuos pagrindinius požymius:

- Suteikiami viešojo sektoriaus subjektų (žr. apibrėžimą valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos);

- Kiekviena operacija:

- turi pagrindinį tikslą – besivystančių valstybių ekonominio vystymosi ir socialinės gerovės skatinimą;

- yra lengvatinė. Negražintina parama yra lengvatinė pagal savo apibrėžimą. Dvišalių paskolų viešajam sektoriui atveju Paramos vystymuisi komiteto statistikoje apskaičiuojama, kokia apimtimi suteikta paskola yra lengvatinė, ir atitinkamai nustatoma vystymuisi skirta negražintinos paramos dalis (angl. *grant element*), ne mažiau kaip:

- 45 procentiniai punktai, jeigu paskola suteikiama mažiausiai išsivysčiusioms šalims (angl. *least developed countries, LDC*) ir kitoms mažas pajamas gaunančioms šalims (angl. *low income countries, LIC*), apskaičiuota taikant 9 procentų diskonto normą;

- 15 procentinių punktų, jeigu paskola suteikiama šiek tiek mažiau nei vidutinės pajamas gaunančioms šalims (angl. *lower middle-income countries, LMIC*), apskaičiuota taikant 7 procentų diskonto normą;

⁸ 2014 m. Paramos vystymuisi komiteto aukšto lygio susitikime buvo nuspręsta atsisakyti atsiskaitymo už paskolas finansinių srautų pagrindu ir palaipsniui pereiti prie negražintinos paramos ekvivalento skaičiavimo paskoloms. Numatytas pereinamasis laikotarpis teikiant ataskaitas už 2015-2017 m. suteiktą paramą, kuomet valstybėms palikta teisė rinktis, pagal kurią sistemą teikti ataskaitas:

- Finansinių srautų pagrindu (angl. *Cash flow*), kuomet ataskaitose pateikiama visų besivystančioms šalims perduotų išteklių suma. Taikoma visiems srautams (OPV ir ne OPV): negražintinai paramai, lengvatinėms ir nelengvatinėms paskoloms, privačiam kapitalui ir t.t.;

- Negražintinos paramos ekvivalento pagrindu: tai yra paskolos nominali vertė, padauginta iš jos negražintinos paramos dalies (taip nustatant paskolos lengvatinę dalį). Taikoma tik OPV.

- 10 procentinių punktų, jeigu paskola suteikiama šiek tiek daugiau nei vidutines pajamas gaunančioms šalims (angl. *upper middle-income countries, UMIC*), apskaičiuota taikant 6 procentų diskonto normą.

Dvišalėms paskoloms viešajam sektoriui, kurios atitinka aukščiau išvardintas sąlygas, OPV negražintinos paramos ekvivalentas apskaičiuojamas metines paskolos išmokas (angl. *disbursements*) padauginus iš paskolos negražintinos paramos dalies, apskaičiuotos įsipareigojimo metu. Jeigu tokios paskolos neatitinka nurodytų slenksčių, tokiu atveju ataskaitose jos nėra laikomos lengvatinėmis ir turėtų būti pateikiamos finansinių srautų pagrindu ir priskiriamos prie kitų oficialių srautų (negražintinos paramos ekvivalentas į ataskaitas neįtraukiamas).

Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vystomojo bendradarbiavimo veiklos įgyvendinimo ir humanitarinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 129, 61 punktu, iš vystomojo bendradarbiavimo paramos negali būti finansuojamas ginklų, karinės ir kitos įrangos, branduolinės technologijos, neskirtos taikiems tikslams, prabangos prekių, paslaugų ar dovanų įsigijimas, komercinė ir kita veikla, prieštaraujanti Lietuvos užsienio politikos interesams. Atitinkamai ši informacija neturėtų būti įtraukiama ir į paramos vystymui teikimo ataskaitas.

2.1. Oficialios paramos vystymuisi gavėjų sąrašas

Į EBPO Paramos vystymuisi komiteto paramos gavėjų sąrašą (Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 1 priedas) yra įtrauktos šalys ir teritorijos, kurioms suteikta parama gali būti apskaitoma kaip OPV. Šis sąrašas parengtas statistiniais tikslais, jis neatspindi paramos teikimo rekomendacijų ar preferencijų. Paramos paskirstymas yra nacionalinės politikos sprendimas ir atsakomybė. Statistika apie srautus sąrašė nesančioms šalims nėra renkama.

OPV gavėjai yra klasifikuojami pagal pajamų grupes, remiantis Pasaulio banko duomenimis (pagal vienam gyventojui tenkančią BNP dalį). Atitinkamai pagal EBPO Paramos vystymuisi komiteto nustatytas šalių pajamų grupes diferencijuojami ir OPV negražintinos paramos ekvivalento matas, ir tinkamumo OPV slenksčiai. Paramos vystymuisi komitetas sąrašą peržiūri kas tris metus, aktualią redakciją galima rasti internete adresu www.oecd.org/dac/stats/daclist.⁹

⁹ Pastaba: 2014, 2015 ir 2016 m. ataskaitas teikiant taikytas šalių ir teritorijų sąrašas galios ir duomenims už 2017 ir 2018 m.

2.2. Oficialios paramos vystymuisi reikalavimus atitinkančių tarptautinių organizacijų sąrašas

Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 2 priede yra numatytas daugiašalių vystymo institucijų – tarptautinių organizacijų, agentūrų ir tarptautinių nevyriausybinų organizacijų – sąrašas, kurioms pervesti pagrindiniai įnašai (angl. *Core contributions*) gali būti pilnai arba iš dalies apskaitomi kaip daugiašalė parama vystymuisi.

Sąrašą kasmet peržiūri ir atnaujinama EBPO Paramos vystymuisi komiteto darbo grupė, atsakinga už vystomajam bendradarbiavimui skiriamų finansų statistiką (angl. *DAC Working Party on Development Finance Statistics, WP-STAT*). Pasiūlymus sąrašo pakeitimams gali teikti tiek Paramos vystymuisi komiteto nariai, tiek ir Paramos vystymuisi komiteto sekretoriatas. Pastarasis peržiūri pasiūlymus ir pateikia rekomendacijas darbo grupei, kuri formalaus posėdžio metu priima atitinkamą sprendimą. Neigiamo sprendimo priėmimo atveju, organizacijos įtraukimas pakartotinai gali būti svarstomas tik po penkerių metų.

Dalis organizacijų klasifikuojamos tik kaip iš dalies veikiančios vystomojo bendradarbiavimo srityje, tokiais atvejais gali būti nustatomas procentiniais punktais išreikštas koeficientas, kuriuo įvertinama ta dalis, o likusi dalis nėra apskaitoma kaip OPV. Siekiant nustatyti šį koeficientą, vertinami šie organizacijos aspektai:

- Mandatas arba organizacijos tikslai ir funkcijos. Tarpvyriausybines organizacijos mandatas paprastai įtvirtintas konvencijoje arba analogiškame organizacijos steigimą reglamentuojančiame dokumente. Tarptautinės nevyriausybines organizacijos paprastai savo veiklą grindžia misijos deklaracija (angl. *Mission statement*).
- Organizacijos įgyvendinamos veiklos analizuojamos, siekiant išsiaiškinti, ar jos iš esmės orientuotos į besivystančių šalių ekonominį vystymąsi ir gerovės kūrimą. Peržiūros metu gali būti vertinami organizacijos veiklos programa ar reglamentas.
- Biudžeto analizė parodo, kiek lėšų skiriama besivystančiose šalyse įgyvendinamoms ar į paramą jų vystymąsi orientuotoms veikloms. Atsižvelgiant į tai, gali būti nustatomi koeficientai OPV apskaitai.

Į daugiašalės paramos statistiką gali būti įtraukiami tik tie įnašai, kurie skirti agentūroms, esančioms sąrašė. Kartu pažymėtina, kad sąrašė nesantios daugiašalės organizacijos gali būti pasitelkiamos teikiant tikslią OPV sąlygas atitinkančią dvišalę paramą. Tokiu atveju šie srautai priskiriami prie dvišalės paramos vystymuisi.

2.3. Oficialios paramos vystymuisi klasifikavimas

Vadovaujantis Paramos vystymuisi komiteto reikalavimais, į ataskaitas įtraukiamos OPV veiklos turi būti priskiriamos atitinkamiems klasifikatoriams. Toliau pateikiami pagrindiniai iš jų, kurie padeda geriau įsigilinti į OPV apskaitymo taisykles.

2.3.1. Paramos teikimo tarpininkai

Paramos teikimo tarpininkas (angl. *Channel of delivery*) yra pirmasis veiklą įgyvendinantis partneris. Tai yra subjektas, kuris turi lėšas ir atsakomybę įgyvendinti veiklą, ir dažniausiai yra teisiškai susijęs (sudaręs kontraktą arba kitokį įpareigojantį susitarimą) su paramą teikiančiąja agentūra (angl. *Extending agency*). Kai yra keli įgyvendinimo lygiai (pavyzdžiui, paramą teikiančioji agentūra samdo vykdytoją iš tos pačios šalies, kuris savo ruožtu dar gali pasitelkti vietinį vykdytoją šalyje partnerėje), tokiu atveju paramos teikimo tarpininku laikomas pirmasis vykdytojas. Kai paraleliai yra keli vykdytojai, tuomet ataskaitose pagrindinis turėtų būti tas, kuris gauna didžiausią dalį finansavimo. Paskolų atveju, tokiu turi būti skolininkas (pirmasis subjektas už valstybės donorės ribų, kuris gauna lėšas).

Paramos teikimo tarpininkai leidžia identifikuoti pagrindinį finansavimą konkrečioms daugiašalėms organizacijoms ir padeda apskaičiuoti bendrus dvišalės paramos, suteiktos per daugiašales organizacijas, NVO ar kitus kanalus, skaičius. Tuo pat metu atskiriami vieši ir privatūs veiklą įgyvendinantys partneriai. Paramos teikimo tarpininkai skirstomi į šias pagrindines kategorijas¹⁰ (Paramos vystymosi komiteto statistikoje paramos teikimo tarpininkams priskiriami atitinkama kodai):

10000 – Viešojo sektoriaus institucijos. Prie jų priskiriamos centrinės, valstybės ir vietos valdžios institucijos, taip pat akcinės bendrovės, kuriose vyriausybė kontroliuoja daugiau nei pusę balsų sprendimų priėmimo procese arba turi kitas konkrečiais teisės aktais nustatytas teises, įgalinančias nustatyti įmonės politiką ar paskirti vadovus. Skirstomos į šalies donorės viešąjį sektorių, šalies paramos gavėjo viešąjį sektorių, trečiosios šalies viešąjį sektorių (deleguotasis bendradarbiavimas – kai šalis donorė veiklos įgyvendinimą deleguoja kitai valstybei donorei).

20000 – Nevyriausybinių organizacijų ir pilietinės visuomenė. Prie NVO priskiriami pelno nesiekiantys subjektai, kuriuose žmonės organizuojasi vietos, nacionaliniu ar tarptautiniu lygmeniu, ir siekia bendrų tikslų be didesnio vyriausybinių įsikišimo, kontrolės ir atstovavimo. Prie NVO įtraukiami fondai, kooperatyvai (angl. *Co-operative societies*), prekybinės sąjungos, ir *ad hoc*

¹⁰ Pilną sąrašą, kurį kasmet atnaujina Paramos vystymuisi komiteto darbo grupė, atsakinga už vystomajam bendradarbiavimam skiriamų finansų statistiką, galima rasti Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 9 priede

subjektai, įkurti rinkti lėšas konkrečioms, su vystymusi susijusiems tikslams. NVO skėtinės organizacijos ir NVO tinklai taip pat įtraukiami.

30000 – **Viešojo ir privataus sektorių partnerystė (VSPS) ir tinklai.** VSPS ir tinklai yra bendri susitarimai (veikiantys bendradarbiavimo pagrindu) tarp privataus sektoriaus subjektų ir dvišalių/daugiašalių agentūrų ar vyriausybių kartu siekti konkrečių vystymosi tikslų. VSPS valdyba ar kita valdančioji struktūra apima tiek viešus pareigūnus, tiek privačius asmenis. Tinklas yra globali ar regioninė organizacija, kuri remia ir sutelkia viešąjį sektorių, privatų sektorių ir pilietinės visuomenės organizacijas, kuriuos jungia bendri tikslai.

40000 – **Daugiašalės organizacijos.** Daugiašalės organizacijos yra tarptautinės institucijos, kurių nariai yra vyriausybės. Įskaitant organizacijas, kurioms mokami įnašai gali būti apskaitomi kaip daugiašalė OPV tiek pilnai, tiek ir iš dalies, bei kitas organizacijas, kurios gali būti tarpininkais teikiant dvišalę OPV.

51000 – **Universitetai, koledžai ir kitos mokymosi įstaigos, tyrimų institutai ir ekspertų grupės** (angl. *Think tanks*).

60000 – **Privataus sektoriaus organizacijos.** Apima visas pelno siekiančias organizacijas, konsultantus ir konsultacijų įmones, kurios nepatenka po viešojo sektoriaus institucijų apibrėžimu. Subkategorijos dar skirstomos į šalies paramos teikėjos privatųjį sektorių, privatųjį sektorių paramą gaunančioje šalyje ir privatųjį sektorių trečiojoje šalyje.

90000 – **Kitos.** Apima visus kitus vykdytojus, kurie negali būti priskiriami prie aukščiau išvardintų kategorijų.

2.3.2. Paramos tipai

Šioje dalyje pateikiamas OPV klasifikavimas pagal paramos tipą (angl. *Type of Aid*), arba kitaip paramos formas, kurios yra naudojamos teikiant paramą¹¹. Pagrindinės iš jų:

A. Parama biudžetui (šioje kategorijoje donoras pilnai perleidžia kontrolę ir atsakomybę už lėšų panaudojimą paramos gavėjui), dar skirstoma į:

- **A01 – Bendra parama biudžetui** – pagrindiniai (netiksliniai) įnašai į valstybės biudžetą, įskaitant paramą įgyvendinant makroekonominės reformas (struktūrinės reguliavimo programos, skurdo mažinimo strategijos). Parama biudžetui yra priemonė finansuoti šalies gavėjos biudžetą, pervedant resursus iš išorinės finansavimo agentūros į šalies gavėjos nacionalinį išdą. Pervestos lėšos administruojamos pagal šalies gavėjos biudžetines procedūras. Jeigu lėšos yra

¹¹ Pilnas sąrašas su visomis subkategorijomis ir kodais – Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 11 priede, taip pat DUK skiltyje EBPO tinklapyje.

administruojamos pagal kitas procedūras su tikslu nukreipti lėšas konkrečioms tikslams, tokios išlaidos negali būti įtraukiamos prie šios kategorijos.

- **A02 – Sektorinė parama biudžetui** – kaip ir bendroji parama biudžetui, tai įnašai į šalies paramos gavėjos biudžetą, tik lėšos skiriamos siekiant prisidėti prie konkrečios srities vystymo.

B. Pagrindiniai įnašai ir bendros (lėšų sujungimo) programos ir fondai. Šiuo atveju donoras atsisako lėšų kontrolės perleisdamas atsakomybę tarpininkui – kitiems donorams, NVO, daugiašalėms organizacijoms ar VSPS. Kategorija apima tiek pagrindinius įnašus (B01 ir B02), tiek konkrečioms tikslams skirtus įnašus lėšų sujungimo programose ir fonduose (B03 ir B04):

- **B01 – Pagrindinė (bendroji) parama NVO ir pilietinei visuomenei, VSPS ir tyrimų institutams** – tai lėšos, skirtos VSPS, tinklams, tyrimų institutams ir kitiems pelno nesiekiantiems privatiems subjektams besivystančioje valstybėje ar šalyje donorėje, tarptautinėms NVO ir kitoms pilietinės visuomenės organizacijoms (pavyzdžiui, filantropinės veiklos fondams). Lėšas perduodamos naudoti tų organizacijų nuožiūra ir prisidėti prie programų ir veiklų, kurias organizacijos pačios parengė ir įgyvendina. Prie šios kategorijos nepriskiriama OPV, suteikta per NVO, kai parama administruojama NVO oficialaus sektoriaus vardu.

Pagrindinė parama šalies donorės NVO ir pilietinei visuomenei – parama šalies donorės NVO ir pilietinės visuomenės organizacijoms (pavyzdžiui, fondams). Tokia NVO veikia nacionaliniu lygmeniu, yra įsikūrusi ir valdoma iš valstybės donorės arba kitos trečiosios šalies donorės (ne OPV gavėjos).

Pagrindinė parama tarptautinėms NVO (įskaitant ir įsikūrusias besivystančiose valstybėse). Parama NVO besivystančioje valstybėje ar tarptautinei NVO, aktyviai veikiančiai vystomojo bendradarbiavimo srityje. NVO gali būti laikoma veikiančia tarptautiniu lygmeniu, kai atitinka šias abi sąlygas:

- Yra tarptautinis koordinuojantis organas, palengvinantis narių veiklą tarptautiniu lygmeniu, arba NVO turi platų padalinių tinklą įvairiose šalyse ar regionuose;
- NVO turi iš tarptautinių lygmeniu diversifikuotų pajamų sudarytą biudžetą.

- **B02 – Pagrindinė parama tarptautinėms organizacijoms.** Ši kategorija priskiriama prie daugiašalės OPV, visos kitos paramos formos laikomos dvišale OPV. Tokie įnašai tampa integralia organizacijų biudžetų dalimi.

- **B03 – Įnašai tarptautinių organizacijų valdomiems ir konkrečių tikslų siekiantiems** (angl. *specific-purpose*) **programoms ir fondams.** Papildydamos pagrindinių įnašų finansuojamas veiklas, tarptautinės organizacijos steigia fondus konkrečių programų įgyvendinimui, kurios turi aiškų sektorinį, tematinį ar geografinį tikslą. Donorų dvišaliai įnašai tokiems fondams priskiriami šiai kategorijai. Pavyzdžiui, UNICEF mergaičių švietimui skirtas patikos fondas ir pan.

Pažymėtina, kad jeigu fondas ar iniciatyva yra įtraukta į OPV tinkamų organizacijų sąrašą, tuomet pagrindiniai įnašai turi būti priskiriami prie daugiašalės OPV.

- **B04 – Bendrieji fondai/finansavimas iš bendrojo fondo** (angl. *Basket funds/pooled funding*) – donorių įnašai į nepriklausomą sąskaitą, bendrai valdomą kelių donorių ar/ir paramos gavėjo. Sąskaita paprastai turi konkrečius tikslus ir terminuotą galiojimo/veikimo laikotarpį, taip pat paramos išmokėjimo būdus ir atskaitomybės mechanizmus. Bendrieji fondai pasižymi bendrais projektiniais dokumentais bei finansavimo susitarimais ir bendromis atsiskaitymo/audito procedūromis tarp donorių.

C. **Projektinė veikla** (angl. *Project-type interventions*; **C01**).

Projektas – tai suplanuotomis sąnaudomis, su numatytu biudžetu ir geografiniu apibrėžtumu įgyvendinamos veiklos, siekiant konkrečių uždavinių ir rezultatų per apibrėžtą laiko tarpą. Dideli projektai, apimantys daug komponentų, kartais laikomi programomis, tačiau rekomenduojama juos priskirti šiai kategorijai.

Galimybių studijos, įkainojimai ir įvertinimai (angl. *appraisals and evaluations*), taip pat parama, suteikta per NVO ir daugiašales organizacijas, irgi patenka po šia kategorija. Atkreiptinas dėmesys, kad jeigu tai pagrindiniai įnašai, tuomet reikia priskirti juos prie Įnašų tarptautinių organizacijų valdomiems ir konkrečių tikslų siekiantiems programoms ir fondams (B03).

Išskiriami investiciniai projektai ir kiti projektai (neinvesticiniai projektai, įskaitant gebėjimų stiprinimą). Investiciniuose projektuose veiklos orientuotos į šalių paramos gavėjų fizinio kapitalo (gamybos priemonės ir pan.) didinimą, įskaitant paramą vietos ir periodinėms išlaidoms (angl. *local and recurrent costs*) ir su investicijomis susijusį techninį bendradarbiavimą. Naujo kapitalo darbų sąnaudos valstybėje donorėje, jeigu kapitalas liks šalies donorės nuosavybe, neskaitomos OPV, net jeigu jis ir bus naudojamas vystomojo bendradarbiavimo veikloms.

Atkreiptinas dėmesys dėl valstybės donorės išlaidų ekspertams skaičiavimo projektuose – jeigu yra galimybė, reikėtų išskirti, kokia kaštų dalis skirta donoro ekspertams ir konsultantams finansuoti. Jeigu veiklą sudaro vien tik išlaidos ekspertams, ją reikėtų priskirti prie šalies partnerės personalo (D01).

D. Ekspertinė ir kitokia techninė parama – ši kategorija apima žinių ir praktinės patirties (angl. *know-how*) perdavimą (kai šios veiklos nėra projekto dalis), aprūpinant personalu, organizuojant mokymus ar vykdant tyrimus. Ši kategorija skirstoma:

- **D01 – Šalies donorės personalas.** Ekspertai, konsultantai, mokytojai, akademikai, tyrinėtojai, praktikantai, savanoriai, taip pat kompensacijos viešajam ir privačiam sektoriui už ekspertų į besivystančias šalis siuntimą. Įskaitomas ir papildomas šalies donorės mokėjimas

ekspertams, įdarbintiems besivystančių valstybių ar tarptautinių paramos agentūrų, taip pat ir valstybės tarnautojų delegavimas darbui besivystančiose šalyse.

Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų specialistų reguliarius darbo užmokestis, mokamas už laikotarpį, kai jie dalyvauja vystomojo bendradarbiavimo veiklose ir dalinasi ekspertine patirtimi (valstybėje partnerėje arba savo darbo vietoje), taip pat įtraukiamas į OPV. Komandiruotės į valstybę partnerę atveju, įtraukiamos ir visos su komandiruote susijusios išlaidos. Pažymėtina, kad darbo vietoje apmokomų besivystančios šalies specialistų kaštai nėra įskaitomi į OPV.

Savaniai – asmenys, kurie dirba besivystančioje valstybėje pilnai arba dalinai finansuojamų arba kontroliuojamų viešų savanorių programų rėmuose, gauna stipendiją/atlygį kaip kompensaciją už savo paslaugas, t. y. išlaidas pragyvenimui, dienpinigius, ir/ar finansinį atlygį (savanorystės laikotarpiu arba grįžus namo).

- **D02 – Kita techninė parama.** Techninės paramos suteikimas (ne projektų įgyvendinimo metu), neskaitant šalies donorės ekspertų (D01) ir mokslo/stipendijų ir mokymų valstybėje partnerėje (E01).

Apima mokymus ir tyrimus; kalbų kursus; pietų-pietų studijas; tyrinėjimų studijas; bendrus tyrimus tarp valstybės donorės ir paramos gavėjos universitetų ir organizacijų; vietines stipendijas (valstybėje partnerėje); į vystymąsi orientuotas socialines ir kultūrinės programas. Prie šios kategorijos taip pat priskiriama *ad hoc* parama konferencijoms, seminarams ir dirbtuvėms, apsikeitimo patirtimi vizitams, publikacijoms ir t.t.

Stipendijos studentams ir parama praktikantams/stažuotojams tęsti studijas ar apmokymus besivystančios valstybėse yra priskiriami šiai kategorijai, tuo tarpu stipendijos/mokymai šalyje donorėje yra priskiriami E01 (išskyrus mokymus, rengiamus valstybėje donorėje vizitų metu ir trumpalaikių rezidentų apmokymus, ar dalyvavimą *ad hoc* neakademinuose kursuose ir seminaruose, kurie priskiriami prie šalies donorės personalo (D01).

E. Stipendijos ir studentų išlaidos valstybėse donorėse. Skirstoma į:

- **E01 – Stipendijos ir mokymai valstybėje donorėje.** Finansinė parama studentams ir stažuotojams. Paramą gaunantieji turi būti besivystančių šalių piliečiai. Įskaitoma ir dvišalė negrąžintina parama studentams išlyginamosioms studijoms privačiose ar valstybinėse aukštojo mokslo įstaigose, kad jie turėtų galimybes tęsti pilnas dienas studijas ar mokomuosius kursus valstybėje donorėje. Prie šios kategorijos neįtraukiami numatomi/apytiksliai studentų mokymosi kaštai (angl. *estimated tuition costs*), kuomet lankomos šalies donorės remiamos mokyklos, bet nėra suteikiama individuali negrąžintina parama (turėtų būti priskiriama prie netiesioginių studentų išlaidų, E02). Stažuočių/praktikų kaštai turi būti susiję su parama stažuotojams/praktikantams iš besivystančių šalių, kurie dalyvauja neakademinėje, praktinėje ar profesinėje apmokomojoje veikloje.

- E02 – **Netiesioginės studentų išlaidos** (angl. *imputed student costs*). Kitos netiesioginės išlaidos, kurias patiria viešasis sektorius valstybėje donorėje, suteikdamas galimybes mokytis studentams iš besivystančių šalių.

F. **Skolų pertvarkymas/panaikinimas** (F01). Visi veiksmai susiję su skolomis – panaikinimas (angl. *forgiveness*), konversijos (angl. *conversions*), mainai (angl. *swaps*), atpirkimai (angl. *buybacks*), atidėjimas (angl. *rescheduling*), perskolinimas (angl. *refinancing*).

G. **Administraciniai kaštai** (G01) – vystomojo bendradarbiavimo programų administravimo kaštai, neįtraukti prie kitų OPV kategorijų, kaip integrali jų dalis teikiant paramą. Apima išlaidas, susijusias tik su įmonėje dirbančiais darbuotojais ir rangovais. Išlaidos, susijusios su donorų ekspertais/konsultantais atitinkamai turėtų būti priskiriamos prie projekcinės veiklos arba šalies donorės personalo išlaidų.

H. Kitos išlaidos valstybėje partnerėje. Išlaidų grupės, kurios neturi tarptautinių (finansinių) srautų. Tai yra lėšos, skirtos visuomenės informavimo apie vystomąjį bendradarbiavimą veikloms ir pabėgėliams valstybėje partnerėje.

- H01 – **Visuomenės informavimas** – tai yra parama veikloms šalyje donorėje, kurios skirtos informuoti visuomenę apie vystomojo bendradarbiavimo tikslus, poreikius, veiklas ir rezultatus, siekiant padidinti visuomenės palaikymą.

- H02 – **Pabėgėliai valstybėje partnerėje** – jų išlaikymui skirtos išlaidos per pirmuosius dvylika jų buvimo šalyje donorėje mėnesių.

Jeigu teikiama dvišalė OPV patenka po daugiau nei viena iš šių kategorijų, reikėtų ją priskirti prie tos, kurios dalis yra didžiausia.

2.3.3. Oficialios paramos vystymuisi klasifikacija pagal paramos sritis

Vienas iš svarbiausių OPV klasifikatorių yra paramos paskirtis (angl. *Purpose of aid*), kuriai patvirtinta speciali paskirties kodų sistema (angl. *CRS Purpose codes*). Pabrėžtina, kad ši klasifikacija taikoma tik dvišalei OPV. Paskirties kodai grupuojami pagal šias pagrindines bendras kategorijas (pilnas paskirties kodų sąrašas su aprašymais ir patikslinimais pateikiamas metodikos 4 priede):

- Socialinė infrastruktūra ir paslaugos (apima švietimo, sveikatos, demografinę, vandens, valdžios ir pilietinės visuomenės sritis).
- Ekonominė infrastruktūra ir paslaugos (apima transporto, komunikacijų, energetikos, bankų sektorių ir finansus, verslo paslaugas).
- Gamybos sektorius (žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė, pramonė, kasyba, statybos, prekyba, turizmas).

- Daugiasektoriniai/persidengiantys sektoriai (aplinkosauga, miestų ir kaimo plėtra ir t.t.).

CRS sistemoje paskirties kodai susideda iš 5 skaitmenų. Pirmi trys skaitmenys atitinka DAC5 sritis (žr. metodikos 4 priedą). Kiekvienas kodas priklauso tik vienai DAC5 kategorijai. Paskutiniai du skaitmenys yra nuoseklūs ir nehierarchiški – kiekvienas kodas gali būti pasirinktas atskirai. Išimtis: „Valdžia ir pilietinė visuomenė, bendros veiklos“ – kodai struktūruoti hierarchiškai: visi 1511x priklauso „Viešojo sektoriaus politika ir administracinis valdymas“, tuo tarpu visi 1515x priklauso „Demokratinis dalyvavimas ir pilietinė visuomenė“.

Nuoseklūs skaičiai tam tikra apimtimi standartizuoti:

- Labiausiai bendriniai CRS kodai baigiasi skaičiumi 10. Jie apima tų sričių politiką, planavimą ir programas; administravimą, institucinių gebėjimų stiprinimą; taip pat apima jungtines veiklas arba mažiau konkrečias veiklas, kurios nepatenka po vienu konkrečiu kodu.
- Pagrindiniai kodai turi nuoseklius skaičius 20, 30, 40, 50.
- Detalūs kodai turi nuoseklius skaičius 61-79.
- Konkrečių sričių, tokių kaip švietimas, mokymai ir tyrimai, kodai turi nuoseklius skaičius 81-89. Su konkrečiais sektoriais susijusios paslaugos turi nuoseklius skaičius 91-99.

Siekiant tiksliai parinkti sritį, kuriai teikiama dvišalė pagalba, visų pirma reikia atsakyti į klausimą „kurią konkrečią paramos gavėjo ekonomikos ar socialinės santvarkos sritį siekiama vystyti“. Šiuo metu Paramos vystymuisi komiteto statistikoje prie veiklos gali būti priskirtas vienas paskirties kodas. Tais atvejais, kai veikla apima kelis sektorius, reikėtų priskirti tą, kuriam skiriama didžiausia veiklos dalis. Kai kurios paramos neįmanoma priskirti prie konkrečių sričių, tad ji yra laikoma konkrečiam sektoriui nepriskiriama parama (angl. *non-sector allocable aid*). Pavyzdžiui, bendra parama biudžetui, humanitarinė pagalba ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad sektorių klasifikacija nenurodo, kokio tipo prekės ar paslaugos suteikiamos. Tai yra, konkrečios švietimo ar tyrimų veiklos (pavyzdžiui, švietimas žemės ūkio srityje) ar infrastruktūros statymas (pavyzdžiui, žemės ūkio saugyklų turėtų būti priskiriamos prie srities, prie kurios vystymo jos tikslingai prisideda, bet ne prie švietimo, ar statybų (šiuo atveju). Kitas pavyzdys – tuberkuliozės klinikos statybos turėtų būti priskirtos prie „Tuberkuliozės kontrolė“, o ne „Infekcinių ligų kontrolė“ ar „Pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūra“.

Pavyzdžiai, kaip priskirti tinkamiausią paskirties kodą:

- Gyvenamųjų patalpų pastatymas ekspertams, dirbantiems žemės ūkio srities vystymo projekte – tinkamas kodas yra „Žemės ūkio vystymas“ (31120), o ne „Būsto sektoriaus politika ir administracinis valdymas“ (16030).
- Gyvenamųjų namų statyba skirtinguose miestuose – tinkamiausias kodas „Būsto sektoriaus politika ir administracinis valdymas“ (16030).

- Nacionalinės energetikos agentūros privatizavimas – tikslesnis kodas būtų „Energetikos politika ir administracinis valdymas“ (23110), o ne „Privatizacija“ (25020).

- Valstybės įmonių restruktūrizavimo programa – „Privatizacija“ (25020).

- Parama Švietimo ministerijai rengiant švietimo sektoriaus programą – tinkamiausias kodas yra „Švietimo politika ir administracinis valdymas“ (11110), o ne „Viešojo sektoriaus politika ir administracinis valdymas (15110).

- Mokymai valstybės pareigūnams/tarnautojams projektų rengimo srityje – tinkamiausias kodas „Viešojo sektoriaus politika ir administracinis valdymas (15110).

- Geležinkelių riedmenų pristatymas – tinkamas kodas „Geležinkelio transportas“ (21030).

- Geležinkelių riedmenų gamyba – tinkamas kodas „Transporto įrangos pramonė“ (32172).

- Trašų pristatymas – tinkamesnis yra „Žemės ūkio sąnaudos“ (31150), o ne „Importo parama (produktai)“ (53040).

- Tuo tarpu bendrų prekių ir paslaugų importas - „Importo parama (produktai)“ (53040).

Kiekvienu atveju reikėtų tiksliai atskirti pagal tai, kaip parama suteikta – atsargomis, įranga ir infrastruktūra:

- Tuberkuliozės klinikos pastatymas – tinkamiausias kodas yra „Tuberkuliozės kontrolė“ (12263), o ne „Pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūra“ (12230) ar „Infekcinių ligų kontrolė“ (12250).

- Rajonų ligoninių reabilitacijos programa – „Pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūra“ (12230).

- Knygų pristatymas pradinėms mokykloms – tinkamiausias kodas yra „Pradinis išsilavinimas (11220), o ne „Švietimo įstaigos ir mokymas“ (11120).

- Popieriaus atsargos mokyklų knygų spausdinimui – tinkamiausias kodas yra „Švietimo įstaigos ir mokymai“ (11120).

Su švietimu susijusios veiklos turėtų būti priskirtos atitinkamiems sektoriams, tiek bendriesiems, tiek ir konkretesniems, pavyzdžiui:

- Žemės ūkio mokymo centro atnaujinimas – tinkamiausias kodas yra „Švietimas/mokymai žemės ūkio srityje“ (31181).

- Mokymai aplinkosaugos srityje, skirti gamtos išteklių padaliniui – tinkamiausias kodas yra „Naudingųjų išteklių/kasybos politika ir administracinis valdymas“ (32210), o ne „Švietimas ir mokymai aplinkos srityje“ (41081) ar „Išplėstinis techninių ir vadybos įgūdžių mokymas“ (11430).

Tais atvejais, kai yra sudėtinga veiklą priskirti vienam kodui, reikėtų priskirti bendresnį, pirmąjį nurodytą penkių skaitmenų kodą prie tos srities (kuris baigiasi skaičiumi „10“), bet tokiu atveju aprašyme reikėtų suteikti daugiau detalesnės informacijos apie veiklą.

Paramos vystymuisi komiteto politikos žymeklių sistema (angl. *DAC policy marker system*)

Reikėtų paminėti, kad Paramos vystymuisi statistikoje taip pat renkama ir analizuojama informacija, kaip paramos veiklos prisideda prie konkrečių politikos tikslų įgyvendinimo. Speciali žymeklių sistema palengvina stebėseną ir palyginamumą šalių donorų veikloje, kurioje remiama lyčių lygybė, teikiama parama aplinkai, skatinamas dalyvavimu grindžiamas vystymasis/geras valdymas (angl. *participatory development, PD/Good governance, GG*).

Siekiant padidinti prekybai teikiamos pagalbos (angl. *Aid for Trade*) skaidrumą ir matomumą, naudojamas prekybos plėtros žymeklis (angl. *trade development marker*), identifikuojantis paramą prekybos plėtrai.

Nemaža dalis tarptautinių donorų veiklų siekia įgyvendinti RIO konvencijose¹² nustatytus uždavinius, o tam įvertinti Paramos vystymuisi komiteto statistikoje naudojami 4 vadinami Rio žymekliai (angl. *Rio markers*): bioįvairovė, klimato kaitos mažinimas, klimato kaitos pritaikymas/prisitaikymas, kova su dykumėjimu.¹³

Politikos žymeklių duomenys yra labiau aprašomieji nei kiekybiniai. Sistema leidžia identifikuoti veiklas, nukreiptas į konkrečių politikos tikslų įgyvendinimą ir pateikia informaciją, šalys donorės įgyvendina atitinkamas politikos kryptis savo paramos programose. Politikos tikslų žymekliai, išskyrus Rio ir plėtros prekybos žymeklius, turėtų būti taikomi visai dvišalei paramai, išskyrus administracinius kaštus. Prekybos plėtros žymeklis naudojamas tik tam tikriems paskirties kodams priskirtoms veikloms (daugiau informacijos Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 17 priede). Rio žymekliai turėtų būti taikomi visai dvišalei OPV, išskyrus paramą biudžetui (paramos tipas A01), netiesioginėms studentų išlaidas (paramos tipas E02), skolų pertvarkymą/panaikinimą F01), administracinius kaštus (G01), visuomenės informavimą apie vystomąjį bendradarbiavimą (H01) ir pabėgėlius šalyse donorėse (H02). Daugiašaliams įnašams (B02) žymekliai nėra taikomi.

2.4. Atskirų Oficialios paramos vystymuisi veiklų ypatumai

Paramos vystymuisi komitetas yra nustatęs tam tikras taisykles, kaip atskirais atvejais į OPV ataskaitą turi būti įtraukiamos/neįtraukiamos veiklos, susijusios su vystomojo bendradarbiavimo išlaidomis valstybėje donorėje, socialinės ir kultūrinės iniciatyvos bei veiklos, įgyvendinamos taikos ir saugumo srityje.

¹² 1992 m. Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijoje Brazilijoje priimtos konvencijos (Biologinės įvairovės išsaugojimo, Kovos su dykumėjimu ir Klimato kaitos srityse), dar vadinamos Rio konvencijomis.

¹³ Daugiau informacijos galima rasti Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 17 ir 18 prieduose.

2.4.1. Administravimo kaštai

Įskaičiuojami tik tokie kaštai, kurie yra susiję su vystomojo bendradarbiavimo programomis, ir kurie dar nėra apskaityti kaip integrali kitų paramos formų dalis (projektų ir pan.). Į šią kategoriją gali būti įtraukiamos situacijų analizių ir audito išlaidos. Administracinės išlaidos turi būti skaičiuojamos vadovaujantis instituciniu požiūriu, tai yra įtraukiant visas institucijos biudžeto išlaidas, skirtas paramos programų planavimui ir įgyvendinimo koordinavimui bei administravimui. Tuo atveju, jeigu administruojamos kitų šaltinių finansuojamos programos, turi būti apskaičiuojama atitinkama dalis. Administracinių kaštų aprėptis, atitinkanti OPV sąlygas:

- Centrinės paramos agentūros/agentūrų, taip pat OPV teikimą/pristatymą įgyvendinančių agentūrų administracinėms išlaidoms skirtos lėšos;
- Jeigu agentūros veikla tik iš dalies susijusi su paramos teikimu, tuomet proporcingai turi būti apskaičiuojama tai veiklai įgyvendinti skirtų administracinių kaštų dalis;
- Diplomatinėse atstovybės ir misijose patiriami administraciniai kaštai, susiję su paramos teikimu, taip pat įtraukiami į OPV.

Diplomatinio personalo, kurio funkcijos išimtinai susijusios su paramos teikimu, išlaikymo kaštai įtraukiami pilna apimtimi. Jeigu darbuotojų funkcijos su paramos teikimu susijusios tik iš dalies, tik pusė jų išlaikymo kaštų įtraukiama į OPV. Atstovų prie atitinkamų tarptautinių organizacijų išlaidos apskaitomos tik tokiu atveju, jeigu jos yra apmokamos šalies donorės.

Kaštai skirti patalpoms, kompiuterinei įrangai ar motorinėms transporto priemonėms gali būti įtraukiami tik tokiu atveju, kai: 1) agentūros biudžete tai numatyta kaip tiesioginės išlaidos; 2) tai yra faktinės arba netiesioginės (angl. *imputed*) nurašymo arba amortizacijos išlaidos (turi būti pasirenkama, negali būti ir nurašymas, ir amortizacija). Su paramos vystymuisi veiklomis susijusių patalpų išlaikymo šalyje donorėje kaštai gali būti apskaitomi tik tokiu atveju, jeigu jie yra susiję su pastato priežiūra ir išlaikymu. Statybų/rekonstrukcijos kaštai gali būti įtraukiami tik tuomet, kai statinius ketinama perduoti besivystančiai valstybei vystomojo bendradarbiavimo tikslais. Pabrėžtina, kad patalpų perdavimas šalies partnerės kariuomenei nėra parama vystymuisi.

2.4.2. Visuomenės informavimas apie vystomąjį bendradarbiavimą

Tai yra veiklos šalyje donorėje, skirtos informuoti visuomenę apie vystomojo bendradarbiavimo tikslus, poreikius, veiklas ir rezultatus, kartu siekiant padidinti visuomenės paramą. Pavyzdžiui, specialios paskaitos ar programos, taip pat nacionalinės paramos programų viešinimas. Prie šios kategorijos OPV neturėtų būti įskaitomi su šalimi donore ar jos gaminamu produktu susiję viešinimo kaštai, kuomet padidėjusi visuomenės parama vystymuisi yra labiau

atsitiktinė pasekmė, o ne pagrindinis viešinimo veiklos tikslas. Turi būti skaičiuojamos faktinės publikacijoms ar viešinimo paslaugoms skirtos lėšos.

2.4.3. Į vystymą orientuotos socialinės ir kultūrinės programos

Tokių veiklų metu rengiami mokymai arba sudaromos atitinkamos sąlygos skatinti socialinį ir kultūrinį besivystančių šalių gyventojų vystymąsi. Šiuo atveju pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas gebėjimų didinimui. Pavyzdžiui, mokymai muzikos srityje bendrąja prasme bus tinkama veikla, tuo tarpu muzikinis koncertas – ne. Kalbų kursai – tinkama veikla, poezijos skaitymas – ne. Į išlaidas neturi būti įtraukiamas finansavimas atlikėjams, muzikiniams ir sporto renginiams, įskaitant turus ir profesionalių atlikėjų ar sportininkų vizitus.

Tinkamos veiklos švietimo srityje yra aprūpinimas knygomis ar periodiniais leidiniais, bibliotekų įkūrimas, premijų teikimas, seminarų ir filosofinių bei humanistinių studijų vedimas, šalies paramos gavėjos kultūrinio paveldo konsolidavimas (įskaitant archeologinius projektus), rekreacinių zonų kūrimas ir aprūpinimas atitinkama įranga. Išlaidos, susijusios su šalies donorės įvaizdžio gerinimu šalyje gavėjoje nėra laikomos OPV.

2.4.4. Netiesioginės studentų išlaidos

Netiesioginės (angl. *imputed*) mokymosi išlaidos šalyje donorėje yra tinkamos apskaityti kaip OPV nemokamą (angl. *non-fee charging*) išsilavinimą teikiančiose švietimo sistemose, arba kai valstybių skiriama parama nepadengia mokesčio už mokslą ir susijusių išlaidų, ir jeigu remiami besimokantys studentai atspindi tikslingą priimančios šalies vystomojo bendradarbiavimo politiką. Kitaip tariant, tokios išlaidos yra tikslingai numatytos biudžetuose, o kartu yra ir ženklus už OPV programas atsakingų institucijų įsitraukimas, kuomet formuojama studentų priėmimo ir rėmimo politika, atsižvelgiant į nacionalinius aspektus (šalys, kurias tikslingai siekiama paremti).

Institucijos turėtų dalyvauti sprendžiant šiuos klausimus: nustatant švietimo sritis ir lygius; besivystančių šalių konkrečių kvalifikacijų specialistų poreikius; studentų, praktikantų ar stažuotojų, kviečiamų į priimančiąją valstybę kiekius ir kategorijas; programų pritaikymą atsižvelgiant į besivystančių šalių studentų poreikius; diskusijų vedimą su besivystančiomis valstybėmis dėl šalies paramos gavėjos poreikių derinimo, atsižvelgiant į valstybės donorės švietimo sistemos pasiūlą; specialios priemonės prieš protų nutekėjimą; parama studentų reintegracijai jų valstybėse.

Skaičiuojant netiesiogines išlaidas taikomos šios taisyklės:

- Įtraukiamos tik tokios netiesioginės išlaidos, kurios skirtos iš viešojo sektoriaus, įskaitant tiek centines, tiek vietos valdžios institucijas, atėmus pačių studentų sumokėtus mokesčius.

- Skaičiuojama visų oficialių išlaidų švietimui dalis, tenkanti studentams iš besivystančių valstybių. Įtraukiamos išlaidos tiek vidurinio, tiek aukštojo mokslo srityje.
- Jeigu yra galimybė, turėtų būti atlikti atskiri skaičiavimai pagal fakultetus, atsižvelgiant į tai, kad kai kurios disciplinos yra brangesnės nei kitos. Fakultetai, neturintys tiesioginio ryšio su vystymusi, kaip ir išlaidos susijusios su tyrimais, neturėtų būti traukiami į šiuos skaičiavimus.
- Turto įsigijimo išlaidos nėra įtraukiamos. Tam tikrais atvejais, gali būti įtraukiamos išlaidos, skirtos turto išlaikymui ir trumpalaikio turto įsigijimui.

2.4.5. Pabėgėliai

Pabėgėlis yra asmuo, kuris dėl pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, tautybės, socialinės grupės ar politinių pažiūrų, arba dėl vykstančio pilietinio karo ar panašių didelių neramumų yra priverstas palikti savo šalį. Paramos vystymosi statistikoje prie šios kategorijos priskiriami ir prieglobsčio prašytojai, asmenys perkelti pagal pabėgėlių kvotų sistemas ar kitas perkėlimo programas, nelydimi nepilnamečiai ar šeimos nariai, atvykstantys šeimos susijungimo tikslu, taip pat asmenys, kuriems suteikta papildoma apsauga. Su emigrantais (pabėgėliais), vykstančiais tranzitu (angl. *in-transit refugees*), reguliariais ir nereguliariais migrantais (pavyzdžiui, ekonominiai migrantai), kurie nesikreipia dėl prieglobsčio, susijusios išlaidos nėra laikomos OPV.

Į statistiką įtraukiami ir valstybės donorės patiriami kaštai, kol priimamas galutinis sprendimas dėl prieglobsčio suteikimo. Po neigiamo sprendimo priėmimo patiriamos išlaidos nėra laikomos OPV. Pažymėtina, kad viešojo sektoriaus parama pabėgėlių išlaikymui priimančioje valstybėje kaip OPV gali būti apskaitoma tik pirmuosius dvylika buvimo šalyje mėnesių. Ši taisyklė taikoma ir išlaidoms, kurios patiriamos laukiant sprendimo dėl prieglobsčio suteikimo priėmimo. Terminas pradedamas skaičiuoti nuo prašymo dėl prieglobsčio pateikimo datos arba nuo atvykimo į šalį tenkinus prašymą atvykti šeimos susijungimo tikslu ar pagal perkėlimo programą. Pažymėtina, kad reikėtų vengti dvigubos apskaitos. Pavyzdžiui, nepradėti skaičiuoti iš naujo dvylikos mėnesių, kai prašytojui suteikiamas prieglobstis.

Su pabėgėliais susijusios išlaidos apima asmenų transportavimą į priimančiąją valstybę, laikinąsias pragyvenimo išlaidas ir kitas susijusias išlaidas:

- Tiesioginės laikinosios pragyvenimo išlaidos prieš ir po pabėgėlio statuso suteikimo (vertinant išlaidas po pabėgėlio statuso suteikimo, reikėtų atskirti laikinąsias ir ilgalaikes išlaidas, tai yra neįtraukti tokių, kurios galėtų skatinti pabėgėlių integraciją į priimančios šalies ekonomiką):
 - Aprūpinimas maistu ir kitomis laikinomis būtinausiomis priemonėmis, pavyzdžiui, drabužiais;

- Pastogė – laikino apgyvendinimo įstaigos (pavyzdžiui, priėmimo centrai, konteineriai, stovyklų palapinės). Atkreiptinas dėmesys, kad pastatų atveju, tinkamos yra tik priežiūros ir išlaikymo išlaidos, statybos darbai negali būti apskaitomi kaip OPV. Laikinojo apgyvendinimo nuomos paslaugos gali būti įtraukiamos.

- Mokymai:

- ikimokyklinis, pradinis ir vidurinis vaikų mokymas, kaip laikinojo pragyvenimo dalis (apima mokyklų išlaidas, bet neapima profesinio mokymo);

- kalbos ir kitų *ad hoc* pagrindinių įgūdžių mokymo išlaidos (pavyzdžiui, mokymas rašyti ar skaičiuoti).

- Kita:

- pirminė sveikatos priežiūra ir psichosocialinė pagalba specialiųjų poreikių turintiems asmenims, pavyzdžiui, nelydimiems nepilnamečiams, asmenims su negalia, smurto ar kankinimo aukoms;

- pinigai smulkioms pragyvenimo išlaidoms;

- parama prieglobsčio suteikimo procedūrų metu: dokumentų vertimas, teisinės ir administracinės konsultacijos, vertėjavimo paslaugos.

- Savanoriško grąžinimo į besivystančią valstybę išlaidos (per pirmuosius 12 mėn.).

- Transportavimo į priimančiąją valstybę ir jos viduje išlaidos perkėlimo programų įgyvendinimo metu.

- Pabėgėlių gelbėjimas jūroje, kai tai yra pagrindinis operacijos tikslas. Tik papildomos tokios operacijos išlaidos gali būti apskaitomos kaip OPV.

- Administracinės išlaidos: tik pridėtinės išlaidos, susijusios su laikinojo pragyvenimo paslaugų teikimu pabėgėliams. Tai yra papildomos personalo, kuris tiesiogiai susijęs su aukščiau išvardintų paslaugų teikimu, išlaidos. Neapima techninio personalo, kuris nėra tiesiogiai susijęs su minėtų paslaugų teikimu, išlaidų (pavyzdžiui, valdymas, žmogiškieji ištekliai, informacinės technologijos). Išlaidos, susijusios su migracijos valdymo ar pasienio kontrolės funkcijų įgyvendinimu (pavyzdžiui, prašymų dėl prieglobsčio registravimas ir tvarkymas), nėra įtraukiamos į OPV.

Vadovaujantis Statistinėmis ataskaitų teikimo direktyvomis, tokia parama neturėtų būti skirstoma geografiniu požiūriu. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad parama taip pat apima ir išlaidas, skirtas savanoriškam pabėgėlių perkėlimui (angl. *resettlement*) besivystančioje valstybėje, o tokios yra skiriamos geografiniu požiūriu pagal šalį.

Išlaidų, kurios nelaikomos OPV, pavyzdžiai:

- Pabėgėlių integracijos į šalies donorės ekonomiką skatinimas: aukštasis mokslas, profesinis mokymas, įgūdžių vystymas, įdarbinimo programos, darbo užmokesčio subsidijos, vietos savivaldos išlaidos, skirtos integruoti pabėgėlius (įskaitant ir vyriausybės skirtas lėšas).

- Statybų kaštai (pavyzdžiui, pabėgėlių apgyvendinimo centrų).
- Prašymų dėl prieglobsčio tvarkymas.
- Policijos ir pasienio kontrolė pasienio punktuose, tranzito keliuose ar apgyvendinimo centruose.
- Saugumo patikrinimas.
- Pasienio, oro ar pakrantės apsaugos tarnybų patrulių kaštai, kurių pagrindinis tikslas yra pasienio kontrolė ir apsauga, o ne pabėgėlių gelbėjimas.
- Kovos su prekyba žmonėmis operacijos ir sulaikymo kaštai.
- Savanoriško gražinimo į besivystančią valstybę išlaidos po pirmųjų 12 mėn.
- Asmenų, kurių prašymas dėl prieglobsčio suteikimo buvo atmestas, gražinimas.
- Pabėgėlių perkėlimas į kitą valstybę donorę.
- Deportavimo ar kitų priverstinai taikomų priemonių išlaidos.

Vyriausybės subsidijos vietos savivaldai padengti laikinąsias pabėgėlių pragyvenimo išlaidas yra tinkamos apskaityti kaip OPV. Jeigu viena valstybė donorė skiria lėšų kitai valstybei donorei padengti tokias išlaidas, tuomet į savo OPV ataskaitą šiuos kaštus įtraukia paramą skyrusioji valstybė.

2.4.6. Tyrimai

Ši kategorija apima viešojo sektoriaus skiriamas lėšas su besivystančių šalių problematika susijusiems tyrimams. Tyrimai gali būti atliekami šalyje donorėje arba kitoje valstybėje. Tyrimų vykdytojas gali būti agentūra arba institucija, kurios veiklos tikslas yra besivystančių valstybių ekonominio vystymosi ir gerovės skatinimas, arba tokia institucija ar agentūra gali iš dalies/pilnai finansuoti tokius tyrimus ir įgalioti ar pavesti įgyvendinti kitiems subjektams. Tyrimai, išimtinai atliekami siekiant parengti paramos projektą ar programą, gali būti laikomi integralia atitinkamos veiklos dalimi, arba gali būti priskiriami prie administracinių išlaidų.

2.4.7. Parama taikos ir saugumo srityje

Didžioji dalis veiklų, įgyvendinamų taikos ir saugumo srityje nėra apskaitoma kaip OPV. Siekiant palengvinti tokių veiklų įvertinimą ir atskyrimą, taikomos specialios taisyklės ir rekomendacijos. Visų pirma, rekomenduojama analizuoti konkrečios veiklos tikslą, vadovaujantis pagrindine OPV taisykle – paramos tikslas turi būti besivystančių šalių ekonominio vystymosi ir gerovės skatinimas. Pabrėžtina, kad karinės įrangos ar paslaugų suteikimas bei finansavimas nėra įtraukiami į OPV. Siekiama išvengti OPV lėšų nukreipimo į šalies partnerės kariuomenės struktūras, taip stiprinant šalies partnerės karinius pajėgumus. Vystomasis bendradarbiavimas neturėtų būti ir įrankiu šalies donorės saugumo interesams didinti.

Toliau aptariamos veiklos, kuriose atitinkamai dalyvauja kariuomenė arba policija, taip pat pateikiami su saugumo sektoriumi, taikos kūrimu bei palaikymu ir smurtinio ekstremizmo prevencija susiję aspektai.

Paramos įtraukimas į OPV, kai veiklose dalyvauja kariuomenė

Kariuomenė Statistinių ataskaitų teikimo direktyvose apima visas karines pajėgas (sausumos, jūrų laivyno ir oro), atskaitingas nacionalinio saugumo srityje įgaliotoms žinyboms. Paprastai tai būna Gynybos/Krašto apsaugos ministerijos. Paramos vystymosi komiteto statistikoje prie kariuomenės priskiriama ir pati Krašto apsaugos ministerija, ir kiti valstybės finansuojami ir kontroliuojami ginkluoti padaliniai, neįeinantys į policijos struktūrą.

Bendroji taisyklė – šalių partnerių kariuomenėms suteikta parama neįtraukiama į OPV. Kaip OPV taip pat neįskaitoma: karinio personalo naudojimas siekiant malšinti pilietinį nepaklusnumą, net ir kritinėse situacijose; veiklos, skirtos apsaugoti asmenis ar nuosavybę naudojant jėgą, įskaitant ir humanitarinės pagalbos teikimo metu. Nepaisant to, yra tam tikrų aplinkybių, kai karinių institucijų įsitraukimas, papildant kitų subjektų teikiamą paramą, yra privalomas, kad būtų galima suteikti efektyvią paramą reformuojant saugumo sektorius, ir tokiais atvejais gali būti apskaitomas kaip OPV. Taip pat, karinio personalo ar įrangos (dažniausiai šalies donorės) pasitelkimas vykdant vystomojo bendradarbiavimo veiklas ar teikiant humanitarinę pagalbą yra įtraukiami į OPV (bet tik papildomos išlaidos). Remiantis Paramos vystymosi komiteto direktyvomis, reikėtų išskirti veiklas, kuriose dalyvauja paramos teikėjo/gavėjo kariuomenės.

Kai veiklose dalyvauja šalies paramos teikėjos kariuomenė, gali būti įtraukiamos tik tokios papildomos išlaidos, atsiradusios pasitelkiant donoro karinį personalą ar įrangą, ir išimtinai tik kai: 1) reikia pristatyti humanitarinę pagalbą, remiantis humanitarinės pagalbos teikimo principais – žmogiškumo, neutralumo, nešališkumo ir nepriklausomumo; 2) tam tikros vystomojo bendradarbiavimo veiklos (kurios savaime yra laikomos OPV) reikalauja specifinių pajėgumų ir gali būti tinkamai ir laiku įgyvendintos tik su papildoma karinių padalinių pagalba, nes su civiliniais pajėgumais negalima išsiversti.

Išlaidų papildomumas pabrėžiamas todėl, kad pagrindiniai ištekliai pirmiausiai yra skirti pačio paramos teikėjo saugumui užtikrinti, tad jų vaidmuo pristatant humanitarinę pagalbą ar vykdant vystomojo bendradarbiavimo veiklas besivystančiose šalyse gali būti tik papildomas uždavinys. Papildomos išlaidos nėra reguliaraus biudžeto dalis, o yra papildomos lėšos virš tų, kurios būtų skirtos, jeigu karinis personalas ar įranga nebūtų priskirti vykdyti paramos vystymuisi veiklas. Taigi nei įprastiniai atlyginimai ir susijusios išlaidos, nei reguliarios įrangos ar technikos išlaikymo ir panašios išlaidos nėra apskaitomi kaip OPV. Papildomos išlaidos gali būti priskiriamos OPV, kai įmanoma jas atskirti nuo reguliarių kaštų.

Kai jau minėta, paramos teikimas ar įrangos dovanojimas šalies partnerės kariuomenei nėra įtraukiamas į OPV. Tai apima tiesioginį prisidėjimą prie karinių išlaidų, pagalbą karinių struktūrų stiprinimui ir kitokią paramą, prisidedančią prie gynybinių pajėgumų ar ginkluotojų pajėgų kovinės galios stiprinimo (įskaitant aprūpinimą įranga ir/ar paslaugomis, kurios prisideda prie šalių partnerių kinetinių, puolamųjų pajėgumų ir/ar mirtinos ginkluotės stiprinimo). Paramos teikėjo bendradarbiavimas su šalies partnerės kariuomene taip pat nėra OPV, išskyrus atvejus, kai teikiama parama karinės sistemos civilinei vadovybei ir demokratinei kontrolei.

Išskirtiniais atvejais, aplinkybės gali lemti, kad šalies partnerės kariuomenė gali padėti pristatyti humanitarinę pagalbą ar įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo veiklas. Tokiais atvejais, būtina tiksliai įvertinti kariuomenės, kaip pristatymo tarpininko, vaidmenį. Reguliarios karinių pajėgų išlaidos negali būti įtraukiamos į OPV, o įtraukiamos tik papildomos išlaidos, susijusios su šalies partnerės karinio personalo ar įrangos panaudojimu, kai tai naudojama išimtinai: 1) pristatant humanitarinę pagalbą, atsižvelgiant į humaniškumo, neutralumo, nešališkumo ir nepriklausomumo principus; 2) vykdant vystomojo bendradarbiavimo veiklas, ir tik tuomet, kai nėra galimybių ar pajėgumų tai atlikti laiku ir efektyviai pasitelkiant turimus civilinius pajėgumus.

Šalies partnerės karinio personalo mokymai, įskaitant nekariniais tikslais, paprastai nėra apskaitoma kaip OPV, išskyrus su pilietine valdžios priežiūra rengiamus mokymus ir su aiškiu vystomojo bendradarbiavimo tikslu, siekiant naudoti civiliams ir tik šiose srityse:

- Žmogaus teisės ir teisės viršenybė;
- Moterų apsauga konfliktuose ir seksualinio bei lytinio smurto prevencija;
- Tarptautinė humanitarinė teisė;
- Parengtis humanitariniam reagavimui ir nelaimių/katastrofų atvejams;
- Infekcinių ligų prevencija ir gydymas;
- Antikorupcija, įskaitant žiaurių (angl. *predatory*) elgesį prieš civilius;
- Skaidrumas, parama valdžios pilietinei priežiūrai ir demokratinei kontrolei.

Pažymėtina, kad tokie mokymai turėtų būti vedami civilių arba civilių kartu su kariuomenės atstovais, ir, tik išimtiniais atvejais, kariuomenės atstovų.

Paramos įtraukimas į OPV, kai veiklose dalyvauja policija

Remiantis Statistinių ataskaitų teikimo direktyvomis, policija apima visas civilines teisėsaugos agentūras ir institucijas (neskaitant Gynybos/Krašto apsaugos ministerijos), kurios yra įgaliotos ir disponuoja tam tikra galia policijos veiklos srityje, pavyzdžiui, turi teisę areštuoti/suimti ir sulaikyti (įskaitant imigracijos/pasienio, muitinės tarnybas ir kitas specializuotas teisėsaugos agentūras). Prie šio termino taip pat priskiriama žandarmerija, civilinė gvardija ir pakrantės apsauga, jeigu jos atlieka civilinę policijos funkciją (net ir būdamos pavaldžios Gynybos/Krašto apsaugos ministerijai).

Valstybės donorės policijos personalo ar įrangos pasitelkimas vykdamas vystomojo bendradarbiavimo veiklas yra apskaitomas kaip OPV, bet tik ta dalimi, kuria yra viršijamos reguliarios išlaidos. Pavyzdžiui, su konkrečia užduotimi, komandiruote ir panašia veikla susijusios išlaidos – kompensacija už darbą užsienyje, kelionės išlaidos ir t.t. Kai policijos pareigūnas yra priskiriamas užduočiai vystomojo bendradarbiavimo srityje besivystančioje valstybėje, reguliarios išlaidos nėra įskaičiuojamos į OPV, nebent policijos pareigūnas buvo tikslingai priimtas į tarnybą atlikti būtent toms veikloms ir vietoj jo darbovietėje buvo priimtas kitas pareigūnas. Pažymėtina, kad kaštai, skirti pakeisti pareigūną šalyje donoreje (laikinei priimant kitą ir pan.) nėra įtraukiami į OPV.

Kasdienių šalies partnerės civilinių policijos funkcijų finansavimas (kova su nusikalstamumu ir viešojo saugumo stiprinimas) ir aprūpinimas susijusia nemirtina įranga, taip pat mokymai yra įskaitomi į OPV. Apmokymai gali būti policijos įrangos valdymo ir naudojimo srityje, įskaitant įrangos, skirtos perduoti mirtinos jėgos grėsmę arba panaudoti mirtiną jėgą, saugą, saugumą ir sandėliavimą. Kartu pabrėžtina, kad tokios įrangos tiekimas nėra OPV.

Reikėtų išskirti, kad šios su policija susijusios veiklos, vienareikšmiškai neįtraukiamos į OPV: mokymai kovos prieš ardomąją veiklą priemonių, politinės nesantaikos slopinimo ir informacijos apie politinę veiklą rinkimo srityse, taip pat parama šalies partnerės policijai malšinant pilietinį nepaklusnumą.

Atskirų OPV sąlygas atitinkančių veiklų taikos ir saugumo srityje sąrašas

Papildant anksčiau išvardintus principus ir taisykles, skaičiuojant OPV dar išskirtinos atitinkamos specifinės sritys taikos ir saugumo kontekste sektoriuje:

Paramos teikėjo įsitraukimas šalies partnerės saugumo sektoriuje

1. Saugumo sistemos valdymas ir reformos (CRS paskirties kodas 15210):

1.1. Saugumo išlaidų valdymas. Techninis bendradarbiavimas, skirtas pagerinti skaidrumą, atskaitomybę, valdžios pilietinę priežiūrą, demokratinę biudžeto, finansų valdymo ir audito kontrolę, taip pat saugumo išlaidų auditą (įskaitant karinius biudžetus) – gali būti įtraukiamas į OPV kaip išlaidų valdymo programos dalis.

1.2. Pilietinės visuomenės vaidmens saugumo sistemoje didinimas. Kaip OPV gali būti apskaitoma parama pilietinei visuomenei, siekiant padidinti jos kompetencijas ir gebėjimus prižiūrėti ir tikrinti, ar saugumo sistema valdoma tinkamai ir vadovaujantis demokratinėmis normomis ir atskaitomybės, skaidrumo ir demokratinio valdymo principais. Apima paramą NVO ir pilietinės visuomenės organizacijoms, žiniasklaidai, universitetams ir tyrimų institucijoms.

1.3. Saugumo sektoriaus reforma. Techninis bendradarbiavimas ir parama parlamentui, ministerijoms, teisėsaugos agentūroms ir teisminei sistemai, siekiant padėti peržiūrėti ir reformuoti saugumo sistemą, pagerinti demokratinį valdymą ir valdžios pilietinę priežiūrą. Tinkama apskaityti

kaip OPV – parama pilietinių kompetencijų/gebėjimų stiprinimui ir strateginio planavimo veikloms, kurios skatina politinį, institucinį ir finansinį skaidrumą, atskaitomybę, valdžios pilietinę priežiūrą, taip pat paramą žmogaus teisėms ir įtraukiančioms, lygių galimybių principu besivadovaujančioms saugumo institucijoms. Atkreiptinas dėmesys, kad bet kuri tokia parama gynybos ministerijoms turėtų būti nacionalinės saugumo strategijos dalis ir turėtų būti patvirtinta šalies partnerės ministerijos, atsakingos už gaunamos pagalbos koordinavimą. Bet kokia kita gynybos ministerijoms ar ginkluotoms pajėgoms skirta parama nėra apskaitoma kaip OPV.

2. Reintegracija ir šaulių bei lengvųjų ginklų kontrolė (angl. *small arms and light weapons, SALW*); išminavimas civiliniais tikslais; vaikai kariai:

2.1. Reintegracija ir šaulių bei lengvųjų ginklų kontrolė (CRS paskirties kodas 15240). Demobilizuoto karinio personalo reintegracija į šalies ekonomiką; gamybos įrenginių pertvarkymas iš karinių į civilinius; karinių grupuočių repatriacija ir demobilizacija, jų ginklų sunaikinimas; techninis bendradarbiavimas, siekiant kontroliuoti, užkirsti ir/ar sumažinti šaulių ir lengvųjų ginklų platinimą. Karinio personalo įsitraukimas įgyvendinant šias veiklas apskaitomas kaip OPV:

- Teisinės bazės, reguliavimo ir administracinių procedūrų kūrimas, siekiant kontroliuoti ir mažinti šių ginklų platinimą;
- Institucinių struktūrų plėtra, užtikrinančių įgyvendinamos politikos valdymą, analizę ir stebėseną;
- Visuomenės informavimo kampanijos apie *SALW*;
- Regioninio bendradarbiavimo skatinimas ir apsikeitimas informacija apie *SALW* programas;
- Ginklų surinkimas ir sunaikinimas (veiksmų, kurių metu ginklai surenkami panaudojant jėgą, išlaidos nėra įtraukiamos.

2.2. Sausumos minų ir sprogųjų karo liekanų sunaikinimas (CRS paskirties kodas 15250). Visos su sausumos minomis ir sprogiosiomis karo liekanomis susijusios veiklos, kurių pagrindinis tikslas – nauda besivystančiai valstybei, įskaitant sausumos minų ir sprogųjų karo liekanų ir jų atsargų sunaikinimą vystymosi tikslais (jeigu susiję su taikos palaikymo operacijomis, naudoti kodą 15230); švietimas apie grėsmes ir supratimo didinimas; rehabilitacija, reintegracija ir parama aukoms; su išminavimu susiję tyrimai. Tik civiliniais tikslais įgyvendinamos veiklos yra tinkamos apskaityti kaip OPV, papildomi karinio personalo kaštai įgyvendinant tokias veiklas gali būti priskiriami OPV.

2.3. Vaikai kareiviai (CRS paskirties kodas 15261). Techninis bendradarbiavimas su valdžios institucijomis ir parama pilietinės visuomenės organizacijoms, taikant teisės aktus, kuriais siekiama užkirsti kelią vaikų kareivių įdarbinimui. Gali būti įtraukiama parama, skirta pagerinti vaikų švietimo ar įsidarbinimo galimybes, taip sumažinant tikimybę, kad jie taps kariais. Taip pat parama civilinei valdžiai ir pilietinei visuomenei užkertant kelią vaikams tapti kariais. Pastangos, kuriomis

siekiami demobilizuoti, nuginkluoti, paleisti, reintegruoti, grąžinti į tėvynę ir perkelti į kitą vietą vaikus kareivius (angl. *Disarmament, demobilisation and reintegration, DDR*), irgi yra tinkamos OPV. Neapima karinių operacijų prieš grupuotes, kurios įdarbina vaikus karius, taip pat paramos kariuomenei ar karinėms pajėgoms.

Paramos teikėjo dalyvavimas taikos kūrime, konfliktų prevencija ir sprendimas

Taikos kūrimas, konfliktų prevencija ir sprendimas civilinėmis priemonėmis (CRS paskirties kodas 15220). Tai parama civilinėms veikloms, susijusioms su taikos kūrimu, konfliktų prevencija ir sprendimu, įskaitant gebėjimų stiprinimą, stebėseną, dialogą ir apsikeitimą informacija. Apima karines strategijas ir bendradarbiavimą gynybos srityje.

Į šią kategoriją patenka dvišalis dalyvavimas tarptautinėse civilinėse taikos kūrimo misijose, vadovaujamose Jungtinių Tautų Politinių reikalų departamento (angl. *United Nations Department of Political Affairs, UNDPA*) arba Europos Sąjungos (Europos bendra saugumo ir gynybos politika), taip pat parama civiliniams taikos fondams arba komisijoms (pavyzdžiui, Taikos palaikymo komisija). Parama gali būti finansinė arba natūra, tai yra aprūpinant įranga arba civiliniu ar kariniu personalu (pavyzdžiui, skirtu apmokyti civiliams).

Tiesioginė parama gynybos ministerijai arba ginkluotosioms pajėgoms nėra OPV. Kita vertus, parama gali būti netiesiogiai naudinga civilinėms organizacijoms/valdžiai, išskyrus gynybos ministeriją, bet su gynybos ministerijos ar su ginkluotojų pajėgų dalyvavimu šiose veiklose.

Dalyvavimas tarptautinėse taikos palaikymo operacijose

Dvišalis dalyvavimas. Prie šio punkto priskiriamos dvišalės (ir OPV tinkamumo sąlygas atitinkančios) dalyvavimo taikos palaikyme kartu su Jungtinėmis Tautomis išlaidos. Įskaitomi šalies donorės dvišalio dalyvavimo tokiose veiklose kaštai (atėmus kompensacijas, gautas iš Jungtinių Tautų), kai jos yra tarptautinės taikos operacijos dalis, turinčios Jungtinių Tautų mandatą (Saugumo Tarybos rezoliucija) ir vadovaujamos tarptautinių organizacijų (tokio dalyvavimo kaštai apskaičiuojami kaip perviršis nuo tų lėšų, kurios būtų panaudotos personalui ar įrangai išlaikyti, jeigu nebūtų numatytas dalyvavimas taikos palaikymo operacijoje).

Tinkamos apskaityti kaip OPV veiklos taikos palaikymo srityje dažniausiai yra: žmogaus teisių ir rinkimų stebėseną, bazinės nacionalinės infrastruktūros atkūrimas, civilinių administratorių, pataisos/korekcijos personalo ar policijos pajėgų stebėseną arba perkvalifikavimas, saugumo sektoriaus reforma ir kitos su teisės viršenybe susijusios veiklos, mokymai muitinės ir pasienio kontrolės procedūrų srityse, konsultacijos ir mokymai fiskalinės ar makroekonomikos stabilizavimo politikos srityse, demobilizuotų karių reintegracija, karinių grupuočių repatriacija, demobilizacija ir nusiginklavimas; išminavimas, humanitarinės veiklos.

Pabrėžtina, kad šiuo metu karinio kontingento dalyvavimas Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijose nėra apskaitomas kaip OPV.

Daugiašaliai įnašai. Tarptautinių OPV tinkamų organizacijų sąrašas apima ir organizacijas, veikiančias konfliktų, taikos ir saugumo srityje. Šiuo atveju, OPV koeficientas taikomas į Jungtinių Tautų taikos palaikymo biudžetą sumokėtiems nustatytiems įnašams (angl. *assessed contributions*). Pažymėtina, kad ne visos Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijos yra apskaitomos kaip OPV, todėl daugiašaliai įnašai Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijoms turėtų būti detalčiai aprašomi (angl. *operation by operation*) ataskaitose Paramos vystymuisi komitetui. Dalyvavimas tarptautinėse pokonfliktinėse taikos palaikymo iniciatyvose, vedamose ne Jungtinių Tautų tarptautinių pajėgų (pavyzdžiui, Afrikos Sąjungos), šiuo metu nėra įtraukiamas į OPV.

Smurtinio ekstremizmo prevencija

Smurtinio ekstremizmo prevencija – tai veikla neprievartinėmis, iš anksto apgalvotomis ir tikslingomis priemonėmis pasitelkiant vystomąjį bendradarbiavimą, orientuota į pozityvias alternatyvas tiems, kuriems yra didelė tikimybė imtis smurtinio ekstremizmo valstybėse partnerėse. Apima ir kovą su smurtinio ekstremizmo naratyvu, kuris skatina paramą smurtui.

Kovos su terorizmu veiklų finansavimas nėra įtraukiamas į OPV. Pavyzdžiui, mobilios kovos su terorizmu veiklos naudojant jėgą, parama kariniam atsakui ar karinėms operacijoms, įgyvendinamoms kariuomenės ar civilinės policijos, nėra OPV. Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis 2016 m. Jungtinių Tautų Veiksmų planu dėl smurtinio ekstremizmo prevencijos, veiklos, užkertančios kelią smurtiniam ekstremizmui besivystančiose valstybėse yra laikomos OPV tol, kol joms vadovauja šalys partnerės ir jos išlaiko vystymąsi kaip pagrindinį tikslą. Veiklos, nukreiptos į šaliai donorei arba paramos gavėjai suvokiamas ar jaučiamas grėsmes, o ne orientavimasis į valstybės partnerės ekonominį ir socialinį vystymąsi, nėra įtraukiamos į OPV (pavyzdžiui, išsivysčiusių šalių piliečių apsauga, nesusijusi su humanitarinėmis ar vystomojo bendradarbiavimo veiklomis).

Kaip OPV apskaityti tinkamos veiklos smurtinio ekstremizmo prevencijos srityje turi būti įgyvendinamos atsižvelgiant į taikų politinių, socialinių ir ekonominių teisių įgyvendinimą, įskaitant ir teisę į nesmurtinę politinę saviraišką. Žvalgybinės veiklos nėra OPV. Taip pat mokymai kovos su ardomyja veikla srityje arba politinės nesantaikos slopinimas nėra OPV.

Tinkamos apskaityti OPV veiklos: švietimas; veiklos, remiančios teisės viršenybę; darbas su pilietinės visuomenės grupėmis, užkertant kelią radikalizacijai, parama reintegracijai ir deradikalizacijai, bendruomeniškumo skatinimas; saugumo ir teisingumo sistemų stiprinimas didinant gebėjimus, reikalingus ekstremizmo ir terorizmo grėsmių prevencijai, tokių kaip teisingas įkalčių surinkimas ir panaudojimas arba teisingo teismo vedimas; tyrimai, ieškant teigiamų alternatyvų ir kovojant su smurtinio ekstremizmo besivystančiose šalyse priežastimis.

Apibendrinant reikėtų paminėti, kad Paramos vystymuisi komitetas yra parengęs OPV veiklų, įgyvendinamų konfliktų, taikos ir saugumo srityse, rinkinį (angl. *ODA Casebook on conflict, peace and security activities*¹⁴). Jame pateikiami praktiniai pavyzdžiai veiklų, susijusių su kariuomenės išitraukimu, policijos dalyvavimu, šalies partnerės saugumo sektoriaus reformavimu ir smurtinio ekstremizmo prevencija. Dokumente taip pat pateikiamas veiklų, susijusių su NATO patikos fondais ir operacijomis, vertinimas.

¹⁴ Aktualią redakciją galima rasti internete adresu <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/oda-eligibility-database/>.

3. OFICIALIOS PARAMOS VYSTYMUISI ATASKAITŲ RENGIMAS IR TEIKIMAS

Lietuvos valstybės institucijos ir įstaigos, kurios pagal Lietuvos Respublikos 2016 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklių patvirtinimo įstatymą (2015 m. gruodžio 10 d. Nr. XII-2161) yra biudžeto asignavimų valdytojos, kasmet turi pateikti informaciją apie institucijos ir jai pavaldžių įstaigų praėjusiais metais suteiktą OPV valstybėms partnerėms ir sumokėtus įnašus tarptautinėms organizacijoms bei tarptautinėms finansų institucijoms. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, kuris yra atsakingas už Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos koordinavimą ir įgyvendinimą, remdamasis surinktais duomenimis ir vadovaudamasis žemiau pateiktomis instrukcijomis, kasmet teikia minėtas ataskaitas Paramos vystymuisi komitetui ir Europos Komisijai.

Paramos vystymuisi komiteto nariai kasmet per I ketvirtį turi pateikti suvestines (angl. *aggregate*) ataskaitas užpildydami Išplėstinį klausimyną (angl. *Advanced Questionnaire*), o metų viduryje pateikti išsamius duomenis (angl. *item-level*) per išplėstinę Kreditoriaus atsiskaitymo sistemą (angl. *Creditor Reporting System*):

- Kovo mėn. (tiksliai data nustatoma aukšto lygio vystomojo bendradarbiavimo tarptautiniuose susitikimuose): preliminarūs suvestiniai OPV duomenys Išplėstinio klausimyno forma (1 priede pateikiamas Lietuvos 2014-2015 m. ataskaitos pavyzdys);

- Liepos 15 d.: galutiniai OPV duomenys. Pateikiami bendri dvišalės ir daugiašalės OPV duomenys ir kiti paramos srautai besivystančioms valstybėms: Lentelė DAC1, struktūruota pagal paramos formas ir kitus pagrindinius tipus, lentelė DAC1bis, kurioje pateikiama informacija apie OPV negražintinos paramos ekvivalentą, ir CRS++ forma, kurioje pateikiami detalūs duomenys, struktūruoti pagal Paramos vystymuisi komiteto taisykles. CRS++ OPV duomenys yra prieinami viešai ir be apribojimų, tuo tarpu informacija apie kitus oficialius srautus ir privačius srautus yra iš dalies konfidenciali – viešai skelbiami tik bendri paramos skaičiai.

CRS++ forma susideda iš penkių skyrių (pavyzdys 2 priede):

- A skyriuje identifikuojama veikla – pateikiami identifikavimo numeriai ir pagrindinė informacija, palengvinanti paiešką duomenų bazėje ir veiklos įgyvendinimo stebėseną, susiejant išmokas su ankstesniais įsipareigojimais¹⁵.

¹⁵ **Įsipareigojimai** (angl. *Commitments*) – rašytinis vyriausybės/valdžios ar oficialios agentūros įsipareigojimas (pagrįstas turimais reikalingais asignavimais/lėšomis) suteikti išteklius ar konkrečią lėšų sumą, atsižvelgiant į specialias finansines sąlygas ir tikslus, suteikiančius naudą besivystančiai valstybei ar daugiašalei agentūrai. Jeigu šalys donorės taiko kitą apibrėžimą, turėtų atitinkamai pateikti paaiškinimą. Įsipareigojimai parodo šalies donorės ketinimą suteikti paramą ir leidžia stebėti išteklių nukreipimą konkrečioms tikslams ir šalims paramos gavėjoms. Jie kinta, kuomet keičiasi paramos

- B skyriuje pateikiama pagrindinė informacija apie veiklą: trumpas veiklos aprašymas, sritis, paramos gavėjas, paramos tipas ir paramos teikimo tarpininkas.
- C skyriuje pateikiama papildoma informacija: detalesnis veiklos aprašymas, pagal kurį tikrinamas paskirties kodo priskyrimas ir veiklos atitikimas OPV sąlygoms. Taip pat pažymimi politikos tikslų žymekliai (angl. *policy objective markers*), kurie parodo, kiek veikla prisideda prie persidengiančių sektorių problemų.
- D skyrius apima finansinę dalį: informaciją apie įsipareigojimus, teikiamos paramos ribojimo statusą¹⁶ (angl. *tying status*), bendras išmokas, skolų grąžinimą ir OPV negražintinos paramos ekvivalentą.
- E skyrius skirtas tik paskoloms: pateikiama informacija apie OVP paskolų finansines sąlygas ir jų lengvatinę dalį. Pagal informaciją apie neišmokėtas paskolas rengiama įsiskolinimų statistika.
- F skyrius skirtas bandomajam duomenų rinkimui apie paramą reprodukinei, motinos, naujagimių ir vaikų sveikatai (angl. *Reproductive, maternal, newborn, and child health, RMNCH*).

Duomenų detalumo instrukcijos skirtingoms teikiamoms paramos formoms

Ataskaitos CRS++ sistemoje reikalauja tam tikrų operacijų sujungimo, kad sistemoje esančius duomenis būtų galima tikslingai panaudoti. Kiekvienu atveju siekiama optimalumo, tad detalumo lygis tarp skirtingų kategorijų skiriasi (ataskaitų detalumo reikalavimus skirtingiems srautams apibendrinanti Paramos vystymuisi komiteto parengta lentelė pateikiama metodikos 3 priede):

- Dvišalių OPV srautų atveju duomenys yra detalūs ir paprastai susiję su individualiomis paramos veiklomis (projektais ir programomis), nors kai kuriems paramos tipams yra taikomas pusiau suvestinis atsiskaitymas (bendrai pagal gavėją ar pagal sritį).
- Už daugiašalės OPV srautus atsiskaitoma pagal kiekvieną įnašą (angl. *contribution by contribution*).
- Už OOF atsiskaitoma pagal kiekvieną veiklą (angl. *activity by activity*).

politika, bet nepaisant to, pateikiamos tam tikros indikacijos apie ateities paramos srautus, ir kartu atspindima, kaip valstybės donorės politiniai įsipareigojimai įgyvendinami praktikoje.

Išmokos (angl. *Disbursements*) – parodo aktualius mokėjimus kiekvienais metais. Atspindi šalies donorės ketinimų realizavimą ir politikos įgyvendinimą. Taip pat geriau atspindi paramos srautus, kuomet vertinama iš paramos gavėjo perspektyvos.

Įsipareigojimai dažniausiai yra per kelerius metus išskaidyti mokėjimai. Paramos vystymuisi komiteto statistinių ataskaitų teikimo sistemoje įsipareigojimai, netgi ir daugiamečiai, turi būti pateikiami tais metais, kuriais jie buvo pasirašyti. O mokėjimai pagal tuos įsipareigojimus atitinkamai išskaidomi pamečiui, tuomet, kai jie buvo atlikti.

¹⁶ Matuojama, kokia apimtimi yra ribojami teikiamos paramos pirkimai, dažniausiai tiekėjų valstybėje donorėje naudai. Trys galimi pasirinkimai – neapribota parama (angl. *untied contributions*), iš dalies apribota parama (angl. *partially untied contributions*), ribota parama (angl. *tied contributions*). Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 16 priede pateikiamos rekomendacijos dėl paramos apribojimo.

- Už oficialiai remiamo eksporto kreditus turėtų būti pateikiami suvestiniai duomenys pagal šalis paramos gavėjas, finansinių priemonių tipus ir, jeigu yra galimybė, pagal paskirties kodą.
- Dauguma CRS++ punktų nėra aktualūs privačių srautų atveju – už privačius srautus turėtų būti pateikiami bendri skaičiai pagal šalis paramos gavėjas ir finansinių priemonių tipus.

Daugiausiai detalios yra OPV ataskaitos, ypač dvišalė, kuriai taikomos konkrečios tinkamumo taisyklės, taip pat stebima, kaip įgyvendinamos įvairios Paramos vystymuisi komiteto rekomendacijos¹⁷, vėliau atliekamos tikslinės skirtingų sričių analizės. Minimalūs reikalavimai, kai atsiskaitoma už dvišalę OPV – ataskaita turi apimti identifikavimo ir bendruosius duomenis (A ir B dalys), taip pat atitinkamai finansinius duomenis ir informaciją apie paskolas (D ir E dalys). Papildomai informacija (C dalis) reikalinga tik tam tikriems paramos tipams. Yra išimčių, kur tolesnis duomenų detalizavimas nėra taikomas. Pavyzdžiui, valstybė narė gali neturėti pilnos informacijos apie atskiras techninės paramos veiklas, nes tai reikštų daugybės smulkių įrašų sukūrimą už sąlyginai nedidelę finansinę išraišką. Tokiais atvejais rekomenduojamas pusiau suvestinis (angl. *semi-aggregate*) atsiskaitymas.

Kai atsiskaitoma už naują įsipareigojimą, visi CRS++ laukai turėtų būti užpildyti. Kai atsiskaitoma už išmoką pagal ankstesnį įsipareigojimą, pildomi visi CRS++ laukai, išskyrus skirtus įsipareigojimams (laukai 36-40).

Techninis bendradarbiavimas

Sąvoka techninis bendradarbiavimas apima įvairias veiklas. Kartais techninis bendradarbiavimas išsiplečia į projektus. Atsižvelgiant į tai, kad jų administravimas nesiskiria nuo kitų projektinių veiklų, už juos taip pat ir atsiskaitoma individualiai.

Techninis bendradarbiavimas ne projektų rėmuose apima tokias veiklas kaip paramą savanoriais ar ekspertais (D01), kitą techninę paramą (D02), stipendijų suteikimą (E01) ir netiesiogines studentų išlaidas (E02). Dauguma šių veiklų yra finansuojamos pagal konkrečias techninio bendradarbiavimo biudžeto eilutes, kurios nebūtinai turi būti administruojamos pagrindinės paramos agentūros. Įgyvendinimo metu retai žinoma tiksli panaudotų lėšų suma. Tokiu atveju, duomenys pagal tokių programų sritis ir paramos teikimo geografią dažniausiai surenkami išmokų pagrindu. Atsižvelgiant į tai, kad duomenys apie išmokas gali būti per daug detalūs (pavyzdžiui, viena veikla vienam ekspertui ar studentui), todėl rekomenduojamas duomenų sujungimas pagal paramos gavėjus ir paskirties kodus.

¹⁷ Žr. Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 15 ir 16 priedus.

Parama nevyriausybinėms organizacijoms

Paramos vystymuisi komiteto statistikoje įnašai NVO ir pilietinės visuomenės organizacijoms yra skirstomi į paramą NVO ir paramą per NVO. Pirmu atveju (B01 – pagrindinė parama (angl. *core support*) NVO), nereikalaujama pateikti informacijos apie atskiras NVO už skirtas lėšas įgyvendintas veiklas, nebent gali būti paprašoma išimtiniais atvejais. Nepaisant to, naudinga turėti detalesnę informaciją, kaip NVO panaudojo lėšas, taigi, jeigu yra galimybė, vietoj bendros informacijos apie pagrindinius įnašus, rekomenduojama CRS++ formoje pateikti detales apie NVO įgyvendintus projektus. Tokiu atveju turi būti parenkama (*B01 – Pagrindinė parama NVO ir Bi/multi=7*).

Antru atveju, apie paramą per NVO reikėtų atsiskaityti už kiekvieną veiklą. Atkreiptinas dėmesys, kad turi būti įtraukiama tik oficialios paramos dalis, o ne visi NVO įgyvendinamo projekto kaštai. Kai patogiau, galima atsiskaityti už atskirų veiklų įsipareigojimus po veiklos įgyvendinimo (angl. *ex post*) išmokų pagrindu (6 laukas, *nature of submission-8*).

Humanitarinė pagalba (išskyrus atstatymą) ir pagalba maistu

Už humanitarinę pagalbą (išskyrus atstatymą) gali būti atsiskaitoma teikiant bendrus duomenis pagal paramos gavėją ir paskirties kodą, ir, kai yra galimybė, pagal paramos teikimo tarpininką. Žinant pastarąjį, galima atskirti paramą, šalies donorės suteikiamą tiesiogiai, ir paramą, kuri teikiama per daugiašales organizacijas.

Atsiskaitymą pagal įsipareigojimus būtų sudėtinga pritaikyti kai kurioms humanitarinės pagalbos sudedamosioms dalims. Dalis humanitarinės pagalbos rezervo kasmet yra laikoma nenumatytiems atvejams (stichinėms gamtos nelaimėms, konfliktams ir pan.). Tokiu atveju, duomenys apie humanitarinę pagalbą ataskaitose pateikiami pagal išmokas, kad ataskaitose matytųsi aktualus geografinis pasiskirstymas.

Parama natūra, įskaitant ir paramą maistu, kuomet įmanoma turėtų būti įvertinama remiantis paramos perdavimo metu nusistovėjusioms tarptautinės arba nacionalinės rinkos kainomis. Kai tokia informacija nėra prieinama, ataskaitoje turėtų būti pateikiamos prekių įsigijimo ir gabenimo paramos gavėjui metu viešojo sektoriaus patirtos išlaidos.

Išlaidos valstybėje donorėje

Detali informacija apie administracines išlaidas nėra renkama, informacija pateikiama vienoje operacijoje. Paprastai administraciniais kaštams priskiriamas paramos tipas G01 ir paskirties kodas 91010. Tam tikrais atvejais gali būti atsiskaitoma priskiriant ir kitą konkretų paskirties kodą (pavyzdžiui, vandens projekto auditui gali būti priskirtas kodas 140xx).

Bendros išlaidos visuomenės informavimui apie vystomąjį bendradarbiavimą gali būti pateikiamos bendrai (paramos tipas H01 ir paskirties kodas 99820), tuo tarpu konkrečios veiklos gali būti pateikiamos veiklų lygmeniu (H01 ir konkretus paskirties kodas).

Netiesioginės studentų išlaidos – reikėtų atsiskaityti pateikiant bendrus duomenis pagal studentų kilmės šalį, ir, jeigu yra galimybė, pagal švietimo sritį.

Pabėgėlių išlaidos valstybėse donorėse – turėtų būti pateikiami detalūs duomenys, išskyrus išlaidas, skirtas savanoriškam pabėgėlių perkėlimui, kurios turėtų būti pateiktos pagal šalį paramos gavėją.

Daugiašalė OPV

Kiekvienas daugiašalis įnašas turi būti pateikiamas atskirai, priskiriant kiek įmanoma tikslesnį paramos teikimo tarpininko kodą. Paramos tipas – pagrindiniai įnašai daugiašalėms organizacijoms (angl. *B02 – Core contributions to multilateral institutions*). Ne visi CRS++ laukai turi būti užpildyti (Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 4 priedas) – nereikia įvardinti šalies gavėjos, paskirties kodų ar politikos tikslų žymeklių. Pastaroji informacija būtų skirtingai pateikiama iš skirtingų šalių donorių, todėl apie sektorinę ir geografinę paramos paskirstymą renkama informacija tiesiai iš daugiašalių agentūrų.

CRS++ dvišalės OVP ataskaitose rekomenduojama pažymėti, jeigu veikla atitinkamai prisideda prie vietos programų įgyvendinimo, yra išimtinai susijusi su techniniu bendradarbiavimu arba su investicijomis susijusiu techniniu bendradarbiavimu. Žemiau pateikiama trumpa informacija apie kiekvieną iš jų.

Vietos programomis vadovaujantis įgyvendinamos veiklos (angl. *Programme-based approaches, PBAs*). Tai yra būdas įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo veiklas, prisidedant prie koordinuotos paramos ir lokaliai įgyvendinamų programų, tokių kaip nacionalinė vystymosi strategija, sektorinės ar tematinės programos ir pan. Tokios programos gali būti remiamos įvairiomis formomis, įskaitant paramą biudžetui, sektorinę paramą biudžetui, projektus, lėšų sujungimo susitarimus ar patikos fondus. Kad veiklą būtų galima priskirti prie pagal programą įgyvendinamos iniciatyvos, turi būti visi šie požymiai:

- Priimančioji šalis ar organizacija turi vadovauti donorių remiamai programai;
- Turi būti naudojama viena visapusiška ir išsami programa;
- Turi būti formali tarptautinių donorių koordinavimo procedūra ir bent dviejų iš šių pateiktų sistemų suderinamumas: 1) ataskaitų; 2) biudžeto; 3) finansų valdymo; 4) pirkimų.
- Paramos programa naudoja bent dvi iš šių vietinių sistemų: 1) programos kūrimo/rengimo; 2) programos įgyvendinimo; 3) finansų valdymo; 4) stebėsenos ir vertinimo.

Nepriklausomas techninis bendradarbiavimas (angl. *Free-standing technical cooperation, FTC*). Apima valstybės donorės finansuojamas veiklas, kurių pagrindinis tikslas yra žinių, įgūdžių, techninių gebėjimų didinimas, taip pat gamybinių besivystančios šalies gabumų didinimas. Veiklos

turi būti išimtinai susijusios su tikslu sustiprinti žmogiškuosius resursus. Apima ir studentų ar praktikantų/stažuotojų iš besivystančių valstybių išlaidas; ekspertus, mokytojus ir savanorius; įrangą ir medžiagą mokymams; tyrimus; į vystymąsi orientuotas socialines ir kultūrinės programas ir t.t.

Su investicijomis susijęs techninis bendradarbiavimas (angl. *Investment-related technical cooperation, IRTC*). Pagrindinis tikslas yra parengti ir/arba įgyvendinti projektą ar programą, kuria siekiama padidinti šalies paramos gavėjos fizinio kapitalo išteklius. Apima konsultavimo paslaugas, techninę pagalbą, su investicijų projekto vykdymu susijusios praktinės patirties perdavimą ir šalies donorės personalo indėlį į faktinį projekto įgyvendinimą (vadovai, technikai, kvalifikuota darbo jėga ir panašiai). Paramos vystymuisi komiteto statistikoje tokios išlaidos įtraukiamos prie paramos investiciniam projektui (su šalies donorės ekspertais susijusios išlaidos gali būti pateikiamos atskirai). Techninis bendradarbiavimas, kurį komercinės įmonės teikia savo sąskaita, nėra priskiriamas prie išteklių srautų. Toks techninis bendradarbiavimas komerciniame projekte gali būti įtraukiamas į statistiką tik tada, jeigu pats projektas yra įtraukiamas į statistiką, tokiu būdu neatskiriamai įskaitant tokias išlaidas į projekto vertę.

Reziumuojant, reikėtų pažymėti, kad CRS++ sistema apima visus duomenis ir statistinius klasifikatorius, kurie gali būti reikalingi atsiskaitant Paramos vystymuisi komitetui. Tokiu būdu visi duomenys, reikalingi kitoms Paramos vystymuisi komiteto lentelėms, gali būti paimti iš CRS++ (jeigu jie buvo įtraukti į ataskaitą).

4. EUROPOS KOMISIJOS OFICIALIOS PARAMOS VYSTYMUISI ATASKAITŲ TEIKIMO INFORMACINĖ PLATFORMA (EU-DEVFIN)

2015 m. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje pradėta naudoti Europos Komisijos oficialios paramos vystymuisi ataskaitų teikimo informacinė platforma (EU-DEVFIN), kurioje kasmet suvedama ir saugoma informacija apie Lietuvos besivystančioms šalims suteiktą paramą. Naudojantis šiuo įrankiu rengiamos, formuojamos ir teikiamos ataskaitos apie vystomąjį bendradarbiavimą EBPO Paramos vystymui komitetui, Europos Komisijai ir Tarptautinei paramos skaidrumo iniciatyvai (ang. *International Aid Transparency Initiative, IATI*).

EU-DEVFIN palengvina paramos klasifikavimo procesus – joje patalpinti Paramos vystymuisi komiteto klasifikatoriai, padedantys išsamiai apibūdinti kiekvieną veiklą, kuri įtraukiama į ataskaitą. Duomenys apie paramą (atskirai už kiekvieną veiklą ar įnašą) kasmet suvedami ir priskiriami dvišalei arba daugiašalei paramai: *Transactions – CRS++ Form for Bilateral ODA/CRS++ Form for Multilateral ODA*. Pavyzdys iš EU-DEVFIN:

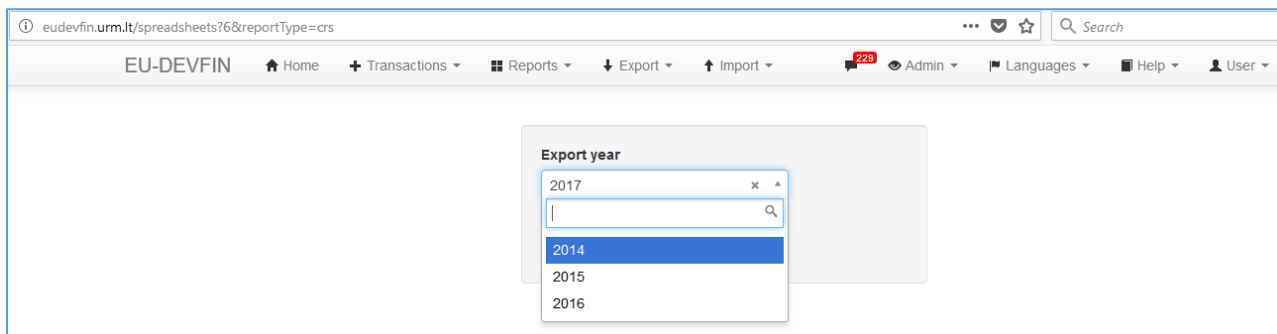
Name	Form Type	Reporting Year	Sector Name	Reporting Organization	Actions
					Draft Final Approved

Atkreiptinas dėmesys, kad duomenys apie kiekvieną teiktos paramos veiklą turi būti suvedami vadovaujantis šios metodikos ankstesniuose skyriuose pateiktais reikalavimais ir rekomendacijomis. Paramos vystymuisi komitetas kasmet detaliam peržiūri Lietuvos teikiamas ataskaitas ir pateikia pastabas. EBPO informaciją skelbia viešai tik tuomet, kai atsižvelgiama į pastabas ir yra suderinama galutinė versija.

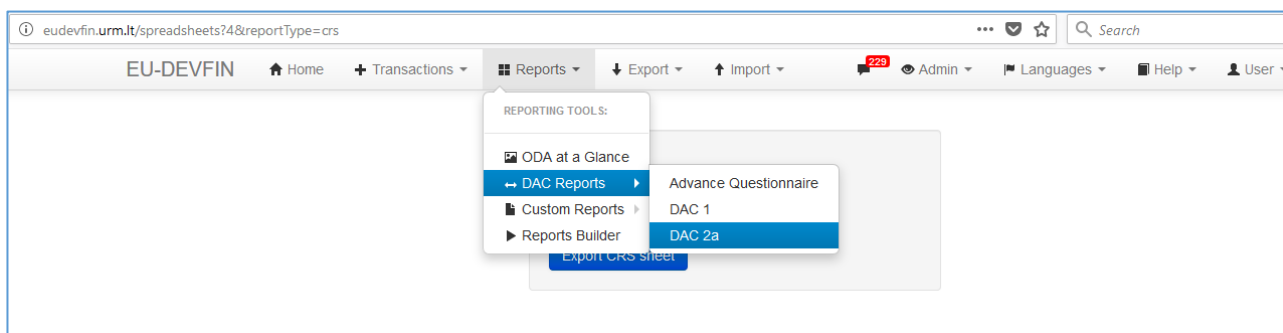
Pavyzdys iš EU-DEVFIN (įrašas apie suteiktą daugiašalę paramą):

Norint formuoti reikiamas ataskaitas, kasmet būtina suvesti: 1) BNP ir duomenis apie gyventojų skaičių už praėjusius metus: *Admin – Edit CRS++ Non-Flow Data*; 2) EUR/USD kursą už praėjusius metus (kursą kasmet pateikia EBPO, kai kreipiasi su prašymu pateikti OPV ataskaitą): *Admin – Exchange Rates – Historical Rates*. Pavyzdys iš EU-DEVFIN:

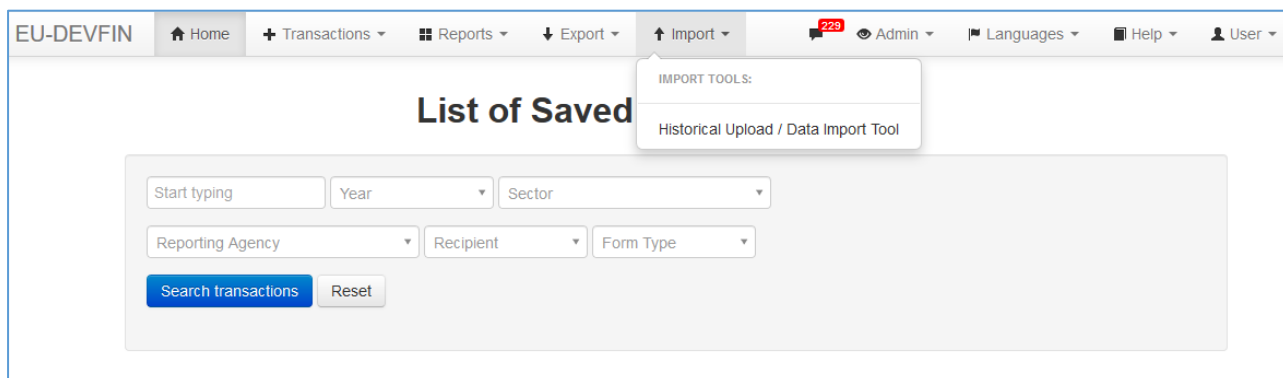
Paramos vystymuisi komiteto ir IATI ataskaitų formavimas: *Export – CRS++/IATI*. IATI galima formuoti pagal atskirus metus (pvz. 2014, 2015, 2016 ir t. t.) arba bendrai už visą laikotarpį: tuomet reikia išvalyti lauką (su kryžiuiku) ir nenurodyti metų. CRS++ galima formuoti pagal atskirus metus (pvz. 2014, 2015, 2016 ir t. t.). Pavyzdys iš EU-DEVFIN:

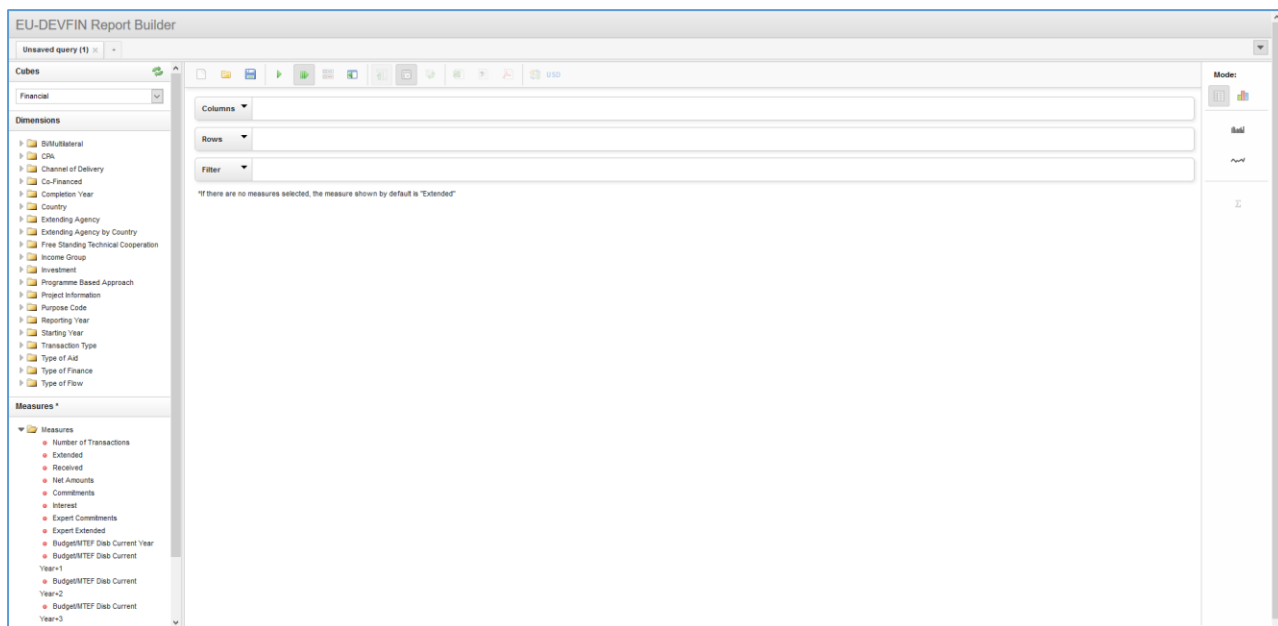
Paminėtinos ir kitos aktualios ataskaitos: *Reports – DAC Reports - Advanced Questionnaire / DAC1/DAC2a*. Jeigu CRS++ formose turimi pilnai suvesti duomenys už atitinkamus metus, *Data Source* reikia pasirinkti *CRS++ input form*. Pavyzdys iš EU-DEVFIN:

Platforma suteikia galimybę importuoti tinkamu formatu turimus duomenis: *Import*. Pavyzdžiui, tuo galima pasinaudoti sukeltas su Paramos vystymuisi komitetu suderintas galutines CRS++ ataskaitas. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju reikėtų ištrinti esamus duomenis už atitinkamus metus, kad nesidubliuotų įrašai.

Taip pat yra galimybė formuoti *ad hoc* ataskaitas įvairiais pjūviais pagal poreikį: *Reports – Custom Reports/Reports Builder*. Pavyzdys iš EU-DEVFIN:

Bendros instrukcijos darbui su EU-DEVFIN:

- Bendrą informaciją ir iliustruotą naudojimosi medžiagą galima rasti *Help* skiltyje.
- Organizacijų, grupių ir vartotojų valdymas. Pagrindinių paramą teikiančių Lietuvos Respublikos institucijų sąrašas (įskaitant kodus ir pavadinimus) yra suderintas ir pateiktas Paramos vystymuisi komitetui. Jeigu atsirastų poreikis įvesti naują instituciją, visų pirma turi būti sukuriama organizacija: *Admin – Organization*. Tuomet jai reikia sukurti/priskirti atitinkamą grupę: *Admin – Groups*. Tada atitinkamam vartotojui gali būti priskirta grupė, už kurią jis turės teisę suvedinėti duomenis. Sukūrus naują vartotoją, visų pirma reikia priskirti paprasto vartotojo rolę: *Authorities – ROLE_USER*. Suteikus pastarąją, vėliau pagal poreikį galima priskirti ir daugiau teisių suteikiančias: *ROLE_TEAMLEAD* arba *ROLE_SUPERVISOR*.
- Galimybė susieti operacijas arba pakartotinai naudoti jau esamus duomenis naujam įrašui: *Transactions – Aggregate Transactions*.
- Pastarųjų dvejų metų paramos apimčių palyginimas: *Reports – ODA at a Glance*.

1 priedas. Išplėstinio klausimyno pavyzdys, Lietuvos OPV 2014-2015 m.

ADVANCE QUESTIONNAIRE ON MAIN ODA AGGREGATES (2016 Edition)			
Reporting Country: Lithuania	Exchange rates used		
	2014	1 \$ U.S. = 0.75	
	2015	1 \$ U.S. = 0.90	
	1140	1140	
	2014	2015	
DISBURSEMENTS		Millions US dollars	
	Row		
DEVELOPING COUNTRIES (3)			
Official Development Assistance, net	1010	45.61	47.43
I. Bilateral ODA, net	1015	6.53	9.97
Of which: selected types of aid			
a. Budget Support	1100		
b. Bilateral core support & pooled programmes & funds	1200	0.93	0.74
c. Project-type interventions	1300	2.01	2.19
d. Experts and other technical assistance	1400	0.45	1.02
e. Debt relief	1600		
f. Administrative costs not included elsewhere	1700	2.72	3.47
Financial Instruments			
a. Grants	1921	6.53	9.86
b. Non grants, gross	1922		
c. Non grants, net	1924		
of which: Offsetting entry for debt forgiveness	1630		
II. Multilateral ODA, net	2000	38.96	37.33
Multilateral contributions to:			
a. United Nations	2101	1.51	0.75
b. EU	2102	36.01	32.34
c. World Bank	547	1.02	3.87
d. Regional development banks and funds	2105	0.14	
e. Other	069	0.28	0.38
Memo items:			
1. Recipient breakdown of bilateral ODA, net:			
a. to LDCs	029	0.10	0.06
b. to Africa	8834	0.03	0.02
c. to Sub-Saharan Africa, total	039	0.03	0.02
of which: Debt relief grants	8839		
d. to Afghanistan, total	027	0.07	
of which: Reconstruction for Afghanistan	8827		
e. to Iraq	028	0.03	0.04
of which: Reconstruction for Iraq	8828		
2. Sectoral breakdown of bilateral ODA, net:			
a. Humanitarian aid	070	0.54	1.20
of which: Short-term reconstruction	088		
b. Development food aid	060	0.04	
3. Debt relief grants, gross	087		
4. Total gross ODA	1920	45.61	47.43
GROSS NATIONAL INCOME AT MARKET PRICES			
ODA as per cent of GNI	002		
Population	004		

2 priedas. Detalus atsiskaitymas už suteiktą paramą pagal kiekvieną veiklą (duomenys, kuriuos apima CRS++ forma).

A. Identification data 1. Reporting year..... ---- 1b. Commitment date..... ---- 2. Reporting country/organisation ---- 3. Extending agency..... -- 4. CRS Identification no. ---- 5. Donor project no. ---- 6. Nature of submission..... --	CRS++ item-level reporting
B. Basic data 7. Recipient..... ---- 8. Channel of delivery name ---- 9. Channel code..... ---- 10. Bi/multi..... -- 11. Type of flow (Main DAC1 category) ---- 12. Type of finance..... ---- 13. Type of aid..... ---- 14. Short description/Project title ---- ----- 15. Sector/Purpose code..... ----	D. Volume data <u>Amounts in thousands, millions if yen</u> 32. Currency..... ---- 33. Commitments..... ---- 34. Amounts extended..... ---- 34b. ODA grant equivalent ---- 35. Amounts received..... ---- (for loans: principal only) 36. Amount untied..... ---- 37. Amount partially untied..... ---- 38. Amount tied..... ---- 39. Amount of IRTC..... ---- ----- 40. If project-type, amount of experts commitments*..... ---- 41. If project-type, amount of experts extended*..... ---- 42. Amount of export credit in AF package..... ---- ----- 43a. Leveraging mechanism** ---- 43b. Amount mobilised**..... ---- 43c. Origin of the funds mobilised**..... --
C. Supplementary data 16. Geographical target area ---- ----- 17. Expected starting date..... ---- 18. Expected completion date..... ---- 19. Description ---- ----- -----	E. For loans only <u>Terms of repayment</u> 44. Type of repayment..... -- 45. Number of repayments per annum.... -- 46. Interest rate..... ---- 47. Second interest rate..... ---- 48. First repayment date..... ---- 49. Final repayment date..... ---- ----- <u>Other fields on debt</u> 50. Interest received..... ---- 51. Principal disbursed and still outstanding ---- 52. Arrears of principal (included in field 51) ---- 53. Arrears of interest..... ----
Policy objectives 20. Gender equality..... -- 21. Aid to environment..... -- ----- 22. PD/GG..... -- 23. Trade development..... -- ----- Type-of-aid related fields 24. Free-standing technical co-operation -- 25. Programme-based approach..... -- 26. Investment..... -- 27. Associated financing..... -- ----- Rio markers 28. Biodiversity..... -- 29. Climate change – mitigation..... -- 30. Climate change – adaptation..... -- 31. Desertification..... --	F. Trial data collection 54. RMNCH..... --

* Optional reporting

** For reporting as from 2017 on 2016 flows.

3 priedas. CRS++ duomenų detalumas skirtingiems paramos srautams (Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 4 priedas).

CRS++: standard format

		required		optional			not collected				
	Field name	Order	BI ODA	MULTI ODA	OOF, EXCL EXPORT CREDITS	OFFICIALLY SUP. EXPORT CREDITS	PRIV. GRANTS	PRIVATE FDI	OTHER PRIV. MARKET	NON FLOW	OTHER FLOWS
IDENTIFICATION DATA	Reporting year	1									
	Commitment date	1b									
	Reporting country / organisation	2									
	Extending agency	3									
	CRS Identification N°	4									
	Donor project N°	5									
	Nature of submission	6									
BASIC DATA	Recipient country	7									
	Channel of delivery_name	8									
	Channel code	9									
	Bi/Multi	10				1					
	Type of flow (Main DAC 1 category)	11	10	10	21	22	30	36	37	40	50
	Type of finance	12					110				
	Type of aid	13		B02							
	Short description / Project title	14									
	Sector / Purpose code	15									
SUPPLEMENTARY DATA	Geographical target area	16									
	Expected starting date	17									
	Expected completion date	18									
	Description	19									
	Gender equality	20									
	Aid to environment	21									
	PD/GG	22									
	Trade Development	23									
	FTC	24									
	PBA	25									
	Investment project	26									
	AF	27									
	Biodiversity	28									
	Climate change - mitigation	29									
	Climate change - adaptation	30									
	Desertification	31									
VOLUME DATA	Currency	32									
	Commitments	33									
	Amounts extended	34									
	ODA grant equivalent	34b		See note							
	Amounts received (for loans: only principal)	35									
	Amount untied	36									
	Amount partially untied	37									
	Amount tied	38									
	Amount of IRTC	39									
	If project-type, amount of experts_commitments	40									
	If project-type, amount of experts_extended	41									
	Amount of export credit in AF package	42									
	Leveraging mechanism and role/position	43a									
Amount mobilised from the private sector	43b										
Origin of the funds mobilised	43c										
For loans only	Type (EPP:1,annuity:2,lump sum:3,other:5)	44									
	Number of repayments per annum	45									
	Interest rate	46									
	Second interest rate	47									
	First repayment date	48									
	Final repayment date	49									
	Interest received	50									
	Principal disbursed and still outstanding	51									
Arrears of principal (included in item 51)	52										
	Arrears of interest	53									
Trial period	RMNCH	54									

- Note on the status of DAC discussions: The method for calculating the grant equivalent has so far been defined for bilateral sovereign loans, not for loans to multilateral organisations. -

4 priedas. Oficialios paramos vystymuisi klasifikacija pagal paramos sritis (CRS paskirties kodai)¹⁸

Pastaba: ataskaitose prie kiekvienos dvišalės paramos veiklos priskiriamas vienas iš skiltyje „CRS KODAS“ esančių kodų (5 skaitmenų).

100 – SOCIALINĖ INFRASTRUKTŪRA IR PASLAUGOS (apima veiklas, susijusias su besivystančių šalių žmogiškųjų išteklių potencialo vystymu)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
110		ŠVIETIMAS (jeigu yra galimybė, rekomenduotina priskirti su švietimu susijusių veiklų konkrečiai sričiai, prie kurios vystymo prisidedama)	
111		Švietimas, lygmuo neapibrėžtas	Ši kategorija naudojama tuomet, kai nėra galimybės tiksliai nurodyti švietimo sistemos lygmens (pavyzdžiui, pradinį klasių mokytojų rengimas turėtų būti priskirtas prie kodo 11220).
	11110	Švietimo sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Švietimo sektoriaus politika, planavimas ir programos; parama švietimo ministerijoms, administravimo ir valdymo sistemoms; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; vadovavimas mokykloms ir jų valdymas; mokymo programų ir metodinės medžiagos ruošimas; kitos panašios neapibrėžtos veiklos švietimo srityje.
	11120	Švietimo įstaigos ir mokymai	Mokymosi statiniai, įranga, metodinė medžiaga; pagalbinės paslaugos švietimo srityje (švietimo sektoriaus personalo apgyvendinimas, nuomos paslaugos ir pan.); kalbų kursai; seminarai, paskaitos ir pan.
	11130	Mokytojų ruošimas/apmokymas	Mokytojų mokymas (kuomet nėra galimybės priskirti konkretaus švietimo sistemos lygmens); kvalifikacijos kėlimas kursuose darbo metu ar prieš pradėdant dirbti; medžiagos ruošimas.
	11182	Tyrimai švietimo srityje	Tyrimai ir studijos švietimo efektyvumo, tinkamumo ir kokybės srityse; sisteminis įvertinimas ir stebėseną.
112		Pradinis išsilavinimas	
	11220	Pradinis išsilavinimas	Formalus ir neformalus pradinis vaikų švietimas; visos pradinės pakopos metodiškas mokymas; aprūpinimas mokymosi medžiaga.
	11230	Pagrindiniai įgūdžiai jaunimui ir suaugusiems	Formalus ir neformalus jaunimo ir suaugusiųjų švietimas, siekiant suteikti pagrindinius gyvenimo įgūdžius (angl. <i>basic life skills</i>), raštingumo didinimas ir mokymas skaičiuoti.
	11231	Pagrindiniai įgūdžiai jaunimui	Formalus ir neformalus jaunų žmonių mokymas, siekiant suteikti pagrindinius gyvenimo įgūdžius.
	11232	Pradinis išsilavinimas suaugusiems	Formalus pradinis išsilavinimas suaugusiems.
	11240	Ikimokyklinis švietimas	Formalus ir neformalus ikimokyklinis švietimas.
113		Vidurinis išsilavinimas	
	11320	Vidurinis išsilavinimas	Antrosios pakopos (jaunesniųjų ir vyresniųjų klasių) metodiškas mokymas.
	11321	Vidurinis išsilavinimas (jaunesniųjų klasių)	Antrosios pakopos jaunesniųjų klasių metodiškas mokymas.
	11322	Vidurinis išsilavinimas (vyresniųjų klasių)	Antrosios pakopos vyresniųjų klasių metodiškas mokymas.

¹⁸ Parengta pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos Paramos vystymuisi komiteto Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 12 priedą.

	11330	Profesinis mokymas	Pirminis profesinis mokymas ir vidurinio lygmens techninis švietimas; apmokymas darbo vietoje; amato mokymasis; neformalus profesinis mokymas.
114		Aukštasis/aukštesnysis mokslas	
	11420	Aukštasis mokslas	Laipsnį ir diplomą suteikiančios programos universitetuose, koledžuose ir politechnikos institutuose; stipendijos.
	11430	Išplėstinis techninių ir vadybos įgūdžių mokymas	Profesionalaus lygmens profesinio mokymo programos ir kvalifikacijos kėlimas kursuose darbo metu.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
120		SVEIKATA	
121		Sveikata, bendros veiklos	
	12110	Sveikatos apsaugos politika ir administracinis valdymas	Sveikatos apsaugos sektoriaus politika, planavimas ir programos; parama sveikatos apsaugos ministerijoms, viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų valdymas; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; sveikatos draudimo programos; kitos neapibrėžtos sveikatos apsaugos veiklos.
	12181	Medicininis švietimas ir mokymai	Medicininis švietimas ir mokymai tretinio lygio paslaugoms.
	12182	Medicininiai tyrimai	Bendrieji medicininiai tyrimai (išskyrus pirminės sveikatos priežiūros tyrimus).
	12191	Medicininės paslaugos	Laboratorijos, specializuotos klinikos ir ligoninės (įskaitant įrangą ir atsargas); lauko ligoninės; odontologijos paslaugos; psichikos sveikatos priežiūra; medicininė rehabilitacija; neinfekcinių ligų kontrolė; narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo kontrolė (išskyrus narkotinių medžiagų nelegalios prekybos kontrolę – žr. kodą 16063).
122		Pirminė sveikatos priežiūra	
	12220	Pirminė sveikatos priežiūra	Pirminės sveikatos priežiūros programos; paramedikų ir slaugos priežiūros programos; vaistų, medikamentų ir vakcinų, susijusių su pirmine sveikatos priežiūra, atsargos.
	12230	Pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūra	Rajonų ligoninės, klinikos ir dispanseriai, taip pat susijusi medicininė įranga, išskyrus specializuotas ligonines ir klinikas (žr. kodą 12191).
	12240	Būtina mityba	Tiesioginio maitinimo programos (motinos maitinimas; maitinimas krūtimi ir maistas nutraukus maitinimą, vaikų maitinimas, maitinimas mokyklose); mikroelementų trūkumo nustatymas; aprūpinimas vitaminu A, jodu, geležimi ir kt.; mitybos stebėseną; mitybos ir maisto higienos ugdymas; namų ūkio aprūpinimas maistu.
	12250	Infekcinių ligų kontrolė	Imunizacija; infekcinių ir parazitinių ligų prevencija ir kontrolė, išskyrus maliariją (žr. kodą 12262), tuberkuliozę (žr. kodą 12263), ŽIV/AIDS ir kitas lytiškai plintančias ligas (žr. kodą 13040). Diarėjinės ligos, pernešamos (vabzdžių, kenkėjų) ligos (pavyzdžiui, onchocerkiazė/upinis aklumas ir drakunkuliozė/gvinėjos slieko liga), virusinės ligos, mikožė, helmintozė, zoonozė, kitos bakterinės ir virusinės ligos, pedikuliozė (utėlės) ir pan.

	12261	Švietimas sveikatos apsaugos srityje	Gyventojų informavimas, švietimas ir apmokymas, didinant sveikatos apsaugos žinias ir praktinį jų pritaikymą; viešosios sveikatos priežiūros ir informavimo kampanijos; geresnės asmeninės higienos skatinimas, įskaitant naudojimąsi sanitariniais įrenginiais ir rankų plovimą su muilu.
	12262	Maliarijos kontrolė	Kova su maliarija ir jos prevencija.
	12263	Tuberkuliozės kontrolė	Kova su tuberkulioze, prevencija ir imunizacija.
	12281	Sveikatos priežiūros personalo rengimas	Pirminės sveikatos priežiūros personalo apmokymas/rengimas.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
130		GYVENTOJŲ POLITIKA/PROGRAMOS IR REPRODUKcinė SVEIKATA	
	13010	Gyventojų (angl. <i>Population</i>) politika ir administracinis valdymas	Gyventojų/vystymosi politika; surašymo darbai, demografinis registravimas; migracijos duomenys, demografiniai tyrimai/analizės; tyrimai reprodukcinės sveikatos srityje; kitos neapibrėžtos su populiacija susijusios veiklos.
	13020	Reprodukcinės sveikatos priežiūra	Reprodukcinės sveikatos skatinimas; priešgimdyminė ir pogimdyminė priežiūra, įskaitant gimdymą; nevaisingumo prevencija ir gydymas; abortų prevencija ir pasekmių valdymas; sveikos motinystės veiklos.
	13030	Šeimos planavimas	Šeimos planavimo paslaugos, įskaitant psichologo konsultacijas; informavimo, švietimo ir komunikacijos veiklos; kontraceptikų pristatymas; gebėjimų stiprinimas ir apmokymas.
	13040	Kova su lytiškai plintančiomis ligomis, įskaitant ŽIV/AIDS	Visos veiklos susijusios su kova su lytiškai plintančiomis ligomis ir ŽIV/AIDS, pavyzdžiui, informavimas, švietimas ir komunikacija; tyrimas; prevencija, priežiūra.
	13081	Gyventojų ir reprodukcinės sveikatos paslaugas teikiančio personalo rengimas	Gyventojų ir reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugų personalo švietimas ir apmokymas.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
140		VANDUO IR SANITARIJA	
	14010	Vandens sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Vandens sektoriaus politika ir administracinis valdymas, įskaitant įstatymų leidybą, teisinį reguliavimą, planavimą ir valdymą, taip pat ir tarpvalstybinį vandens valdymą; institucinių gebėjimų stiprinimas; veiklos, skirtos skatinti kompleksinį vandens išteklių valdymo požiūrį (angl. <i>Integrated Water Resource Management approach, IWRM</i>)
	14015	Vandens išteklių išsaugojimas (įskaitant duomenų rinkimą)	Kiekybinių ir kokybinių vandens išteklių duomenų rinkimas ir naudojimas; žinių apie vandenį kūrimas ir dalijimasis jomis; vidaus paviršinių (upės, ežerai ir pan.), gruntinių ir pakrančių vandenų apsauga ir atkūrimas; vandens taršos prevencija.

14020	Didelės vandentiekio ir sanitarinės sistemos	Programos, kurioms negali būti priskirtos kodų 14021 ar 14022 sudedamosios dalys. Jeigu sudedamosios dalys yra žinomos, joms turėtų būti priskirti atitinkami kodai: vandens tiekimas (žr. kodą 14021), sanitarija (žr. kodą 14022) ir higiena (žr. kodą 12261).
14021	Didelės vandentiekio sistemos	Geriamo vandens valymo įrenginiai; įsiurbimo darbai; sandėliavimas; vandens tiekimo siurblynės; didelio masto perdavimo / priėmimo ir paskirstymo sistemos.
14022	Didelės sanitarinės sistemos	Didelio masto kanalizacijos, įskaitant kanalizacijos ir nuotekų siurblynės; buitiniai ir pramoniniai atliekų nuotekų valymo įrenginiai.
14030	Būtinojo geriamo vandens tiekimas ir pagrindinių sanitarinių sąlygų užtikrinimas	Programos, kurioms negali būti priskirtos kodų 14031 ar 14032 sudedamosios dalys. Kai sudedamosios dalys žinomos, joms turėtų būti priskirti atitinkami kodai: vandens tiekimas (žr. kodą 14031), sanitarija (žr. kodą 14032) ir higiena (žr. kodą 12261).
14031	Būtinojo geriamo vandens tiekimas	Kaimo vandens tiekimo sistemos, naudojančios rankinius siurblius, versmes/šaltinius (angl. <i>spring catchments</i>), savitakes sistemas (angl. <i>gravity-fed systems</i>), lietaus vandens ar rūko surinkimą, talpyklos, mažos paskirstymo sistemos, paprastai su bendromis jungtimis/naudojimo taškais. Miesto sistemos, naudojančios rankinius siurblius ir vietinės kaimynystės tinklai, įskaitant turinčius bendras jungtis.
14032	Pagrindinės sanitarinės sąlygos	Išvietės, alternatyvios sanitarinės sistemos, įskaitant namų ūkių ir bendruomenių investicijų jas įrenginėjant skatinimą (naudoti kodą 12261 veikloms, skatinančioms geresnę asmeninę higieną).
14040	Upių baseinų vystymas	Infrastruktūrai gerinti skirti kompleksiniai upių baseinų projektai ir susijusios institucinės veiklos; upių tėkmės kontrolė; užtvankos ir rezervuarai (išskyrus drėkinimui skirtas užtvankas (žr. kodą 31140), hidroenergiją (žr. kodą 23065) ir veiklas, susijusias su upių transportu (žr. kodą 21040).
14050	Atliekų tvarkymas ir naikinimas	Savivaldybių ir pramoninių kietųjų atliekų tvarkymas, įskaitant pavojingas ir toksines atliekas; surinkimas, naikinimas ir apdorojimas; sąvartynai; kompostavimas ir pakartotinis naudojimas.
14081	Švietimas ir mokymai vandens tiekimo ir sanitarijos srityse	Srities profesionalų ir paslaugų teikėjų švietimas ir apmokymas.

Pastabos:

1. Siekiant atskirti tarp „pagrindinių/būtinųjų“ ir „didelių sistemų“ vandens tiekimo ir sanitarijos srityse, reikėtų įvertinti, kiek žmonių aptarnaus įrengtos sistemos ir kokios paslaugų teikimo išlaidos tenkančios vienam gyventojui:
 - Didelės vandentiekio ir sanitarijos sistemos (žr. kodus 14020, 14021 ir 14022) veikia per tinklą, prie kurio yra prijungti visos bendruomenės namų ūkiai. Tuo tarpu pagrindinės (elementarios) sistemos (žr. kodus 14030, 14031 ir 14032) paprastai jungia kelis namų ūkius.
 - Vandentiekio ir sanitarinėms sistemoms miestuose paprastai reikalingas tinklo įrengimas. Galima vertinti, kiek tokių projektų metu įrengtos sistemos paslaugos kainuoja vienam gyventojui. Didelių vandentiekio ir sanitarinių sistemų paslaugų kaina vienam gyventojui dažniausiai yra kelis kartus didesnė.
2. Kompleksinis vandens išteklių valdymas – tai procesas, kuris skatina koordinuotą vandens, žemės ir susijusių išteklių vystymą ir valdymą, siekiant maksimaliai padidinti ekonominę ir socialinę gerovę, nepakenkiant gyvybiškai svarbių ekosistemų tvarumui.

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
150		VALDŽIA IR PILIETINĖ VISUOMENĖ	<i>Apima paramą stiprinant valdžią ir administracinį aparatą.</i>
151		Valdžia ir pilietinė visuomenė, bendros veiklos	<i>N.B.</i> Bendrajai paramai biudžetui naudoti kodą 51010.
	15110	Viešojo sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Parama institucijų ir viešojo sektoriaus pagrindinių valdymo sistemų stiprinimui ir gebėjimų didinimui. Apima makroekonominės ir kitos politikos valdymą, koordinavimą, planavimą ir reformavimą; žmogiškųjų išteklių valdymą; organizacinį valdymą; valstybės tarnybos reformas; e-valdžią; plėtros/vystymo planavimą, stebėseną ir įvertinimą; paramą ministerijoms, susijusioms su paramos koordinavimu; kitoms ministerijoms ir departamentams, kai sritis negali būti tiksliai apibrėžta (kai yra galimybė, reikėtų naudoti šakines sritis).
	15121	Užsienio reikalai	Išorės reikalų ir paslaugų administravimas.
	15122	Diplomatinės misijos	Diplomatinių ir konsulinių atstovybių, įsikūrusių užsienyje arba tarptautinių organizacijų biuruose, veikla.
	15123	Besivystančios valstybės gaunamos užsienio paramos administravimas	Parama besivystančioms šalims administruoti gaunamą paramą (įskaitant trikampį (angl. <i>triangular</i>) ir pietų-pietų (angl. <i>south-south</i>) bendradarbiavimą).
	15124	Bendrosios personalo tarnybos/paslaugos	Valstybės tarnybos administravimas ir veikla, įskaitant politiką, procedūras ir taisykles.
	15125	Centralizuoti pirkimai	Centralizuotas prekių ir paslaugų pirkimų įgyvendinimas ir administravimas.
	15126	Kitos bendrosios viešosios paslaugos	Vyriausybės įrašų ir archyvų priežiūra ir saugojimas, vyriausybės valdomų ar naudojamų pastatų eksploatacija, centriniai motorinių transporto priemonių parkai, vyriausybės valdomos spaustuvės, centralizuotos kompiuterių ir duomenų tvarkymo paslaugos ir kt.
	15127	Nacionalinė stebėseną ir vertinimas	Įstaigų, atliekančių nacionalinę stebėseną ir vertinimą, veikla.
	15142	Makroekonominė politika	Makroekonominės politikos vystymas ir įgyvendinimas.
	15143	Meteorologinės tarnybos	Institucijų, dirbančių su oro prognoze, veikla.
	15144	Nacionalinių standartų vystymas	Institucijų, dirbančių su nacionalinių standartų vystymu, veikla (statistinių gebėjimų didinimui žr. kodą 16062).
	15154	Vykdomoji valdžia	Administravimas, veikla ir parama vykdomajai valdžiai. Apima visų vyriausybės lygių vadovų pareigas (monarchas, generalinis gubernatorius, prezidentas, ministras pirmininkas, gubernatorius, meras ir kt.).
	15111	Viešųjų finansų valdymas	Fiskalinė politika ir planavimas; parama finansų ministerijoms; finansinės ir vadovų atsakomybės didinimas; viešųjų išlaidų valdymas; finansinių sistemų gerinimas; biudžeto rengimas; tarpvyriausybiniai fiskaliniai ryšiai, viešasis auditas, viešoji skola (naudoti kodą 15114, kai yra pajamas sukurianti mokestinė parama, ir kodą 33120 muitinės veiklai).
	15117	Biudžeto planavimas	Biudžeto biuro veikla ir planavimas kaip biudžeto proceso dalis.

	15118	Nacionalinis auditas	Apskaitos ir audito tarnybų veikla.
	15119	Skolos ir paramos valdymas	Viešosios skolos ir gautos paramos valdymas valstybėje partnerėje. Skolų pertvarkymo atveju naudoti kodus 600xx.
	15112	Decentralizacija ir parama subnacionaliniam valdymui	Decentralizacijos procesai (įskaitant politinius, administracinius ir fiskalinius); tarpvyriausybiniai santykiai ir federalizmas; regioninių ir vietos valdžios departamentų, regioninės ir vietos valdžios ir jų asociacijų stiprinimas (konkrečios srities valdymo ir paslaugų decentralizacijos atveju, reikėtų naudoti tos srities kodą).
	15128	Vietos savivaldos finansai	Finansiniai pervedimai vietos savivaldai; parama tokius pervedimus tvarkančioms institucijoms. (Su konkrečia sritimi susijusiems pervedimams rekomenduojama naudoti tų sričių kodus).
	15129	Kiti centriniai pervedimai institucijoms	Pervedimai su konkrečiu sektoriumi nesusijusioms savarankiškomis įstaigoms ar valstybės valdomoms įmonėms (išskyrus vietos savivaldą); parama tokius pervedimus tvarkančioms institucijoms. (Su konkrečia sritimi susijusiems pervedimams rekomenduojama naudoti tų sričių kodus).
	15185	Vietos valdžios administravimas	Decentralizacijos procesai (įskaitant politinius, administracinius ir fiskalinius); tarpvyriausybiniai santykiai ir federalizmas; vietos valdžios institucijų stiprinimas.
	15113	Antikorupcinės organizacijos ir institucijos	Specializuotos organizacijos, institucijos ir struktūros, skirtos korupcijos prevencijai ir kovai su korupcija, kyšininkavimu, pinigų plovimu ir kitais organizuoto nusikalstamumo aspektais, su ar be teisėsaugos įgaliojimų; pavyzdžiui, antikorupcijos komisijos ir prižiūrinčios institucijos, specialiųjų tyrimų tarnybos, institucijos bei sąžiningumo ir etikos priežiūros iniciatyvos, specializuotos NVO, kitos pilietinės visuomenės ir piliečių organizacijos, tiesiogiai veikiančios antikorupcijos srityje.
	15114	Vidaus mokesčių surinkimas	Parama vidaus mokesčių surinkimui/mokesčių politikai, analizei ir administravimui, taip pat nemokestinėms viešosioms pajamoms, kas apima darbą su finansų ministerijomis, šakinėmis ministerijomis, su mokesčių sistema susijusiomis įstaigomis ar kitomis vietos, regioninėmis ar nacionalinėmis viešosioms įstaigoms (žr. kodą 16010, jeigu veiklos įgyvendinamos socialinio saugumo/socialinės apsaugos srityse).
	15116	Mokesčių surinkimas	Vidaus mokesčių tarnybų veikla.
	15155	Mokesčių politika ir administravimas	
	15156	Kitų nemokestinių biudžeto pajamų surinkimas	Nemokestinės viešosios biudžeto pajamos, įskaitant šakines ministerijas, biudžetines įstaigas ir kitas vietos, regionines ar nacionalines viešąsias įstaigas.
	15130	Teisinio ir teisminio sektorių vystymas	Formali ir neformali parama teisinio sektoriaus institucijoms, sistemoms ir procedūroms; parama teisingumo, vidaus reikalų ministerijoms; teisėjai ir teismai; teisinės dokumentų rengimo paslaugos; advokatų ir teisininkų asociacijos; profesionalus teisinis išsilavinimas; įstatymo ir tvarkos palaikymas ir viešasis saugumas; sienų valdymas; teisėsaugos institucijos, policija, kalėjimai ir jų priežiūra; ombudsmenai; alternatyvūs ginčo sprendimo būdai, arbitražas ir tarpininkavimas/mediacija; teisinė pagalba ir konsultacijos; tradicinės, vietinės ir teisininkų padėjėjų praktikos, nepriklausančios oficialiai teisei sistemai. Priemonės, padedančios tobulinti teisinę sistemą, konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus; teisėkūros ir konstitucijos rengimas ir peržiūra; teisinė reforma; oficialių ir neoficialių teisės sistemų sujungimas.

		Visuomenės teisinis švietimas; informacijos sklaidimas apie teises ir žalos atlyginimą; informavimo kampanijos. (Žr. kodus 152xx veikloms, kurios visų pirma remia saugumo sistemos reformas arba yra įgyvendinamos kartu su veiklomis po konflikto ar taikos palaikymo veiklomis).
15131	Teisingumo ir teisėtvarkos politika, planavimas ir administravimas	Teisminiai ir teisėtvarkos sektoriai; teisingumo ministerijos ar atitinkamų institucijų politikos plėtojimas.
15132	Policija	Policijos reikalai ir paslaugos.
15133	Priešgaisrinė apsauga ir gelbėjimas	Priešgaisrinė apsaugos ir gaisrų gesinimo reikalai ir paslaugos.
15134	Teisminiai reikalai	Teismai (civilinė ir baudžiamoji teisė) ir teisminė sistema, įskaitant teismų nustatytų baudų ir sprendimų vykdymą, lygtinio paleidimo ir lygtinio atleidimo nuo bausmės sistemas/tvarkas.
15135	Ombudsmenai	Nepriklausomos tarnybos, atstovaujančios viešuosius interesus ir nagrinėjančios skundus dėl nesąžiningo elgesio, žmogaus teisių pažeidimų ar netinkamo viešojo administravimo.
15136	Imigracija	Imigracijos reikalai ir paslaugos, įskaitant užsieniečių registravimą, darbo ir kelionės dokumentų imigrantams išdavimą.
15137	Kalėjimai	
15150	Demokratinis dalyvavimas ir pilietinė visuomenė	Parama demokratijos ir įvairių piliečių dalyvavimo formų įgyvendinimui, išskyrus rinkimus (žr. kodą 15151); tiesioginės demokratijos priemonės, tokios kaip referendumai ir piliečių iniciatyvos; parama organizacijoms, padedant atstovauti ir ginti savo narius, stebėti, įsitraukti ir skatinti valdžią būti atskaitinga, padėti piliečiams veikti viešojoje aplinkoje; pilietinio švietimo ir mokymo programos ir jų įgyvendinimas įvairiais lygmenimis (šis kodas taikomas tik į valdžią orientuotoms veikloms. Kai parama pilietinei visuomenei skirta ne su valdžia susijusiais tikslais, reikėtų taikyti kitus atitinkamus kodus).
15151	Rinkimai	Rinkimų organizavimo institucijos ir procesai, rinkimų stebėjimas, rinkėjų švietimas (žr. kodą 15230, kai veiklos įgyvendinamos taikos palaikymo operacijų metu).
15152	Įstatymų leidėjai ir politinės partijos	Parama stiprinant pagrindines įstatymų leidžiamosios valdžios/parlamentų funkcijas, įskaitant subnacionalines asamblėjas, susirinkimus ir tarybas (atstovavimas, priežiūra, įstatymų leidyba), įstatymų leidžiamosios valdžios gebėjimų stiprinimas, komitetų veiklos gerinimas ir administracinių procedūrų efektyvinimas; tyrimai ir informacijos valdymo sistemos; mokymo programos įstatymų leidėjams ir padedančiam personalui. Parama politinėms partijoms ir partinės sistemos stiprinimas.
15153	Žiniasklaida ir laisvas informacijos srautas	Parama laisvam ir necenzūruotam informacijos apie viešuosius klausimus pateikimui; veiklos, didinančios redakcinius ir techninius spausdintos ir transliuojamos žiniasklaidos įgūdžius, jų patikimumą ir sąžiningumą (angl. <i>integrity</i>). Pavyzdžiui, žurnalistų mokymai (žr. kodus 22010-22040 kuomet žiniasklaidai suteikiama įranga ir kapitalas).
15160	Žmogaus teisės	Priemonės, skirtos remti specializuotas oficialias žmogaus teisių institucijas ir mechanizmus pasauliniu, regioniniu, nacionaliniu ar vietos lygmeniu, joms įgyvendinant įstatymais nustatytas funkcijas ir apsaugant pilietines, politines, ekonomines, socialines ir kultūrinės teises, taip kaip numatyta tarptautinėse konvencijose

			<p>ir susitarimuose; tarptautinių žmogaus teisių įsipareigojimų perkėlimas į nacionalinę teisę; ataskaitų teikimas ir stebėseną; žmogaus teisių dialogas.</p> <p>Žmogaus teisių gynėjai ir žmogaus teises ginančios NVO; žmogaus teisių gynimas, agitacija, mobilizavimas; visuomenės informavimo didinimas ir visuomenės švietimas apie žmogaus teises.</p> <p>Žmogaus teisių programos, skirtos tikslinėms grupėms, pavyzdžiui, vaikams, asmenims su negalia, migrantams, etninėms, religinėms, kalbinėms ir seksualinėms mažumoms, čiabuviams ir tiems, kurie patiria luominę/kastinę diskriminaciją, yra prekybos žmonėmis ar kankinimo aukos.</p> <p>(žr. kodą 15230 kai veiklos įgyvendinamos taikos palaikymo operacijų metu)</p>
	15170	Moterų lygybės (angl. <i>Women's equality</i>) organizacijos ir institucijos	Parama institucijoms ir organizacijoms (vyriausybinėms ir nevyriausybinėms), veikiančioms lyčių lygybės ir moterų įgalinimo srityje.
	15180	Kova su smurtu prieš moteris ir mergaites	<p>Parama programoms, skirtoms visų formų smurto prieš moteris ir mergaites/lytinio smurto prevencijai ir pašalinimui. Tai apima platų fizinio, seksualinio ir psichologinio smurto formų spektrą, įskaitant, bet neapsiribojant: smurtas artimoje aplinkoje; seksualinis smurtas; moterų lytinių organų žalojimas/apipjaustymas; vaikų, ankstyvas ir priverstines santuokas; apipylimą rūgštimi; nužudymus dėl šeimai užtrauktos gėdos; prekyba moterimis ir mergaitėmis.</p> <p>Prevencinės veiklos gali apimti pastangas įgalinti moteris ir mergaites; pakeisti požiūrius, normas ir elgesį; pritaikyti ir įvykdyti teises reformas; stiprinti įstatymų ir politikų dėl smurto prieš moteris ir mergaites įgyvendinimą, įskaitant ir institucinių gebėjimų stiprinimą.</p> <p>Intervencijos reaguojant į smurtą prieš moteris ir mergaites/lytinį smurtą gali apimti priėjimo prie paslaugų plėtrą, įskaitant teisinę pagalbą, psichologines konsultacijas ir sveikatos priežiūrą; personalo apmokymas tinkamai reaguoti į nukentėjusiųjų poreikius; tyrimo, smurtautojų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn ir nubaudimo užtikrinimas.</p>
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
152		Konfliktų prevencija ir sprendimas, taika ir saugumas	<i>N.B. Daugiau pastabų dėl veiklų, įgyvendinamų konfliktų, taikos ir saugumo srityse, atitikimo Oficialios paramos vystymuisi (toliau – OPV) reikalavimams pateikiama Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 95-119 punktuose.</i>
	15210	Saugumo sistemos valdymas ir reformos	<p>Techninis bendradarbiavimas ir parama parlamentams, ministerijoms, teisėsaugos institucijoms ir teismams peržiūrint ir reformuojant saugumo sistemą ir stiprinant demokratinį valdymą ir valdžios pilietinę priežiūrą; techninis bendradarbiavimas, skirtas padėti valdžios institucijoms pagerinti skaidrumą, atskaitomybę, valdžios pilietinę priežiūrą ir demokratinę saugumo biudžeto, finansų valdymo ir audito kontrolę, įskaitant ir karinius biudžetus, kaip viešųjų išlaidų valdymo programos dalį;</p> <p>parama pilietinei visuomenei didinant jos kompetencijas ir gebėjimus atidžiai prižiūrėti saugumo sistemą, kad ji būtų valdoma vadovaujantis atskaitomybės, skaidrumo ir demokratinio valdymo normomis ir principais (jeigu veikla įgyvendinama tarptautinių taikos palaikymo misijų kontekste, tuomet žr. kodą 15230).</p>

	15220	Taikos kūrimas, konfliktų prevencija ir sprendimas civilinėmis priemonėmis	<p>Parama civilinėms veikloms susijusioms su taikos kūrimu, konfliktų prevencija ir sprendimu, įskaitant gebėjimų stiprinimą, stebėseną, dialogą ir apsikeitimą informacija.</p> <p>Dvišalis dalyvavimas tarptautinėse civilinėse taikos misijose, tokiose kaip vadovaujamos Jungtinių Tautų politikos reikalų departamento (angl. <i>United Nations Department of Political Affairs, UNDPA</i>) arba Europos Sąjungos (Europos bendra saugumo ir gynybos politika), ir parama civiliniams taikos fondams ar komisijoms (pavyzdžiui, Taikos kūrimo komisija). Parama gali būti finansinė arba natūra, tai yra aprūpinant reikiama įranga ar civiliniu, ar kariniu personalu (pavyzdžiui, tam, kad apmokytų civilius).</p> <p>(Žr. kodą 15230 dvišaliam bendradarbiavimui tarptautinėse taikos palaikymo operacijose).</p>
	15230	Dalyvavimas tarptautinėse taikos palaikymo operacijose	<p>Dvišalis dalyvavimas taikos palaikymo operacijose, įgaliotose arba turinčiose Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos suteiktą mandatą, ir vadovaujamos tarptautinių organizacijų.</p> <p>Tiesioginiai įnašai Jungtinių Tautų Taikos palaikymo operacijų departamentui (angl. <i>United Nations Department of Peacekeeping Operations, UNDPKO</i>) nėra įtraukiami į dvišalę OPV (priskiriami daugiašalei OPV, pagal Statistinių ataskaitų teikimo direktyvų 9 priedą).</p> <p>Paprastai kaip OPV apskaityti tinkamos veiklos taikos palaikymo kontekste yra šios: žmogaus teisių ir rinkimų stebėjimas; pagrindinės valstybinės infrastruktūros atkūrimas; civilinių administratorių, pataisos/korekcijos įstaigų personalo ar policijos pajėgų stebėjimas arba perkvalifikavimas; saugumo sektoriaus reforma ir kitos su teisės viršenybe susijusios veiklos, mokymai muitinės ir pasienio kontrolės procedūrų srityse, konsultacijos ir mokymai fiskalinės ar makroekonomikos stabilizavimo politikos srityse, demobilizuotų karių reintegracija, karinių grupuočių repatriacija, demobilizacija ir nusiginklavimas; išminavimas, humanitarinės veiklos.</p> <p>Kaip OPV apskaityti tinkamas dvišalis dalyvavimas taikos palaikymo operacijose gali būti suteikiamas finansiniu įnašu, aprūpinant reikiama įranga ar kariniu arba civiliniu personalu (pavyzdžiui, policijos pareigūnais). Į ataskaitą turi būti įtraukta tik ta išlaidų dalis, kuri nebūtų patirta, jeigu įranga ar personalas nebūtų buvęs paskirtas dalyvauti taikos palaikymo misijoje.</p> <p>Karinio kontingento dalyvavimas UNDPKO taikos palaikymo operacijose šiuo metu nėra apskaitomas kaip OPV.</p> <p><i>N.B.</i> naudojant šį kodą reikėtų nurodyti operacijos, kurioje dalyvaujama, pavadinimą ir trumpą veiklos aprašymą.</p>
	15240	Reintegracija ir šaulių bei lengvųjų ginklų kontrolė	<p>Demobilizuoto karinio personalo reintegracija į šalies ekonomiką; gamybos įrenginių pertvarkymas iš karinių į civilinius; karinių grupuočių repatriacija ir demobilizacija, jų ginklų sunaikinimas; techninis bendradarbiavimas, siekiant kontroliuoti, užkirsti ir/ar sumažinti šaulių ir lengvųjų ginklų platinimą (angl. <i>small arms and light weapons, SALW</i>).</p> <p>Jeigu veiklos susijusios su taikos palaikymo operacijomis, naudoti kodą 15230, jeigu su vaikais kareiviais – 15261.</p>
	15250	Sausumos minų ir sprogusių karo liekanų sunaikinimas	<p>Visos su sausumos minomis ir sprogiosiomis karo liekanomis susijusios veiklos, kurių pagrindinis tikslas – nauda besivystančiai valstybei, įskaitant sausumos minų ir sprogusių karo liekanų ir jų atsargų sunaikinimą vystymosi tikslais (jeigu susiję su taikos palaikymo operacijomis, naudoti kodą 15230); švietimas apie grėsmes</p>

			ir supratimo didinimas; rehabilitacija, reintegracija ir parama aukoms; su išminavimu susiję tyrimai. Tik civiliniais tikslais įgyvendinamos veiklos yra tinkamos apskaityti kaip OPV.
	15261	Vaikai kareiviai (prevencija ir demobilizacija)	Techninis bendradarbiavimas su valdžios institucijomis ir parama pilietinės visuomenės organizacijoms, taikant teisės aktus, kuriais siekiama užkirsti kelią vaikų kareivių įdarbinimui, taip pat demobilizuojant, nuginkluojant, paleidžiant, reintegruojant, grąžinant į tėvynę ir perkeltiant į kitą vietą vaikus kareivius (angl. <i>Disarmament, demobilisation and reintegration, DDR</i>).
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
160		KITA SOCIALINĖ INFRASTRUKTŪRA IR PASLAUGOS	
	16010	Socialinės/socialinio aprūpinimo paslaugos	Socialiniai įstatymai ir administravimas; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultacijos; socialinio saugumo ir kitos socialinės programos; specialios programos vyresnio amžiaus žmonėms, našlaičiams, neįgaliesiems, vaikams gyvenantiems gatvėse; struktūrinio reguliavimo socialinės dimensijos (angl. <i>social dimensions of structural adjustment</i>); kita neapibrėžta socialinė infrastruktūra ir paslaugos, įskaitant vartotojų apsaugą.
	16011	Socialinės apsaugos ir gerovės paslaugų politika, planavimas ir administravimas	Socialinės apsaugos politikos, planų, programų ir biudžeto administravimas, įskaitant teisės aktus, standartus ir socialinės apsaugos statistiką.
	16012	Socialinė saugumas (išskyrus pensijas)	Socialinės apsaugos schemas, suteikiančios pinigines ar natūrinės išmokas žmonėms, negalintiems dirbti dėl ligos ar sužalojimo.
	16013	Bendros pensijos	Socialinės apsaugos schemas, suteikiančios pinigines ar natūrinės išmokas žmonėms (įskaitant pensijas), atsižvelgiant į rizikas, susijusias su senyvu amžiumi.
	16014	Valstybės tarnautojų pensijos	Viešojo sektoriaus personalo pensijų sistemos.
	16015	Socialinės paslaugos (įskaitant jaunimo ugdymą, moteris ir vaikus)	Socialinės apsaugos schemas (pinigine arba natūrine forma) namų ūkiams, turintiems išlaikomų vaikų, įskaitant vaiko priežiūros atostogas.
	16020	Užimtumo politika ir administracinis valdymas	Užimtumo politika ir planavimas; darbo teisė; profesinės sąjungos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultacijos; parama bedarbių užimtumo didinimo programoms; darbo vietų kūrimo ir pajamų generavimo programos; darbo sauga ir sveikata; kova su vaikų darbu.
	16030	Būsto sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Būsto sektoriaus politika, planavimas ir programos; išskyrus pigius būstus ir lūšnų nugriovimą (žr. kodą 16040)
	16040	Pigūs būstai	Įskaitant lūšnų nugriovimą.
	16050	Daugiasektorinė pagalba pagrindinėms socialinėms paslaugoms	Pagrindinės socialinės paslaugos apima pradinį išsilavinimą, pirminę sveikatos priežiūrą, būtiną mitybą, gyventojų reprodukcinę sveikatą ir būtinas geriamojo vandens atsargas ir pagrindinių sanitarinių sąlygų užtikrinimą.

	16061	Kultūra ir rekreacija	Įskaitant bibliotekas ir muziejus.
	16065	Rekreacija ir sportas	
	16066	Kultūra	
	16062	Statistinių gebėjimų stiprinimas	Tiek valstybinėse statistikos tarnybose, tiek kitose ministerijose.
	16063	Kova su narkotikais	Šalies vidaus ir muitinės kontrolė, įskaitant policijos apmokymą; švietimo programos ir informavimo kampanijos, siekiant apriboti narkotikų prekybą ir platinimą šalyje. Su narkotikų kontrole susijusios išlaidos OVP statistikoje apsiriboja veiklomis, kurios yra orientuotos į ekonominių vystymąsi, įskaitant alternatyvias vystymosi programas ir pasėlių pakeitimą (žr. kodus 31165 ir 43050). Šalies donorės veiklos, kuriomis siekiama sulaikyti narkotikų siuntas, sunaikinti pasėlius arba apmokyti ar finansuoti karinį personalą įgyvendinti kovos su narkotikais veiklas, nėra apskaitomos kaip OPV.
	16064	Socialinių ŽIV/AIDS pasekmių sušvelninimas	Specialios programos, skirtos reaguoti į ŽIV/AIDS pasekmes, pavyzdžiui, socialinė, teisinė ir ekonominė parama asmenims, užsikrėtusiems ŽIV/AIDS, įskaitant maisto saugą ir užimtumą; parama pažeidžiamoms grupėms ir vaikams, netekusiems tėvų dėl ŽIV/AIDS; ŽIV/AIDS infekuotų asmenų žmogaus teisės.

200 - EKONOMINĖ INFRASTRUKTŪRA IR PASLAUGOS (apima paramą komunalinių paslaugų sektoriui ir paslaugoms, palengvinančioms ekonominę veiklą)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
210		TRANSPORTAS IR SANDĖLIAVIMAS	<i>Transporto įrangos gamyba turėtų būti priskirta prie kodo 32172.</i>
	21010	Transporto sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Transporto sektoriaus politika, planavimas ir programos; parama susisiekimo/transporto ministerijoms; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; kitas nenurodytas transportas; veiklos, susijusios su kelių, geležinkelių, vandens ir/ar oro transportu. Jeigu yra galimybė, rekomenduojama priskirti prekių transportavimą prie srities, su kuria tos prekės susijusios.
	21011	Transporto politika, planavimas ir administravimas	Transporto sistemų/tinklų reikalų ir paslaugų administravimas.
	21012	Viešojo transporto paslaugos	Viešojo transporto reikalų ir paslaugų administravimas.
	21013	Transporto reguliavimas	Transporto tinklų kūrimas, eksploatavimas, ir priežiūra, naudotojų priežiūra ir reguliavimas (registracija, licencijavimas, įrangos tikrinimas, vairuotojų įgūdžiai ir mokymas, saugos standartai, frančizės, tarifai, paslaugų lygiai ir kt.).
	21020	Kelių transportas	Kelių infrastruktūra, kelių transporto priemonės; keleivinis kelių transportas, motorinės transporto priemonės.
	21021	Krašto ir rajoninių kelių tiesimas	Krašto ir rajoninių (angl. <i>feeder road</i>) kelių transporto tinklų ir įrenginių kūrimas ar eksploatacija.
	21022	Krašto ir rajoninių kelių priežiūra	Krašto ir rajoninių kelių transporto tinklų ir įrenginių priežiūra.
	21023	Valstybinių kelių tiesimas	Valstybinių kelių transporto tinklų ir įrenginių kūrimas arba eksploatavimas.
	21024	Valstybinių kelių priežiūra	Valstybinių kelių transporto tinklų ir įrenginių priežiūra.
	21030	Geležinkelio transportas	Geležinkelių infrastruktūra, geležinkelių įranga, lokomotyvai, kiti riedmenys; įskaitant lengvojo geležinkelio (tramvajų) ir požemines sistemas (metro ir pan.).
	21040	Vandens transportas	Uostai ir dokai, uostų valdymo sistemos, laivai ir valtys; upių ir kitas sausumos vandenų transportas, baržos ir laivai.
	21050	Oro transportas	Oro uostai, oro uostų valdymo sistemos, lėktuvai, lėktuvų techninė priežiūros įranga.
	21061	Sandėliavimas	Nebūtinai susiję su transportavimu. Jeigu yra galimybė, saugojimo/sandėliavimo projektus reikėtų priskirti prie srities, su kuria susiję sandėliuojami ištekliai.
21081	Švietimas ir mokymai transporto ir sandėliavimo srityse		
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
220		KOMUNIKACIJOS	
	22010	Komunikacijos sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Komunikacijos sektoriaus politika, planavimas ir programos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; įskaitant pašto paslaugų plėtrą; kitos neapibrėžtos komunikacijos veiklos.

	22011	Komunikacijų sektoriaus politika, planavimas ir administravimas	
	22012	Pašto paslaugos	Pašto paslaugų teikimas ir plėtra.
	22013	Informacijos paslaugos	Informacijos paslaugų suteikimas.
	22020	Telekomunikacijos	Telefonų tinklai, telekomunikacijos palydovai, antžeminės stotys.
	22030	Radijas/televizija/spausdinta žiniasklaida	Radio ir televizijos ryšys, įranga; laikraščiai; spausdinimas ir publikavimas.
	22040	Informacijos ir ryšių technologijos (IRT)	Kompiuterinė ir programinė įranga; interneto prieiga; IT mokymai. (Jeigu nėra galimybės identifikuoti konkrečią sritį).
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
230		ENERGIJOS GAMYBA, PASKIRSTYMAS IR EFEKTYVUMAS	<i>231-235 kategorijos apima tiek elektrines, tiek ir kombinuotas elektros ir šilumos energijos (kogeneracines) jėgaines. Šiluminės jėgainės, nepriklausomai nuo naudojamo kuro, priskiriamos prie 236 kategorijos. Veiklos, susijusios su kietojo kuro/medžio anglių gamyba, energijos gamyba ar gamtinių išteklių gavyba (įskaitant naftos ir dujų vamzdynus), turėtų atitinkamai būti priskirtos prie šių kategorijų: 312, 321 ir 322.</i>
231		Energijos gamyba, paskirstymas ir efektyvumas – bendros veiklos	
	23110	Energetikos politika ir administracinis valdymas	Energetikos sektoriaus politika, planavimas; parama energetikos ministerijoms; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; kitos neapibrėžtos veiklos energetikos srityje.
	23111	Energetikos sektoriaus politika, planavimas ir administravimas	
	23112	Energetikos reguliavimas	Energetikos sektoriaus reguliavimas, įskaitant didmeninį ir mažmeninį elektros energijos tiekimą.
	23181	Švietimas ir mokymai energetikos srityje	Įvairių lygių mokymai, kurie negali būti priskirti prie kitų kodų.
	23182	Tyrimai energetikos srityje	Įskaitant bendras apžvalgas, tyrimus.
	23183	Energijos taupymas ir naudojimo efektyvumas	Projektai, susiję su parama energijos paklausos mažinimui, pavyzdžiui, pastatų ir pramonės modernizavimas, pažangieji tinklai (angl. <i>smart grids</i>), matavimai ir tarifai. Įskaitant ir efektyvias virtuvės krosnis ir biodujų projektus.
232		Energijos gamyba, atsinaujinantys ištekliai	
	23210	Energijos gamyba, atsinaujinantys ištekliai – daugialypės technologijos	Atsinaujinančios energijos generavimo programos, kurios negali būti priskirtos vienai iš žemiau esančių sričių (žr. kodus 23220 – 23280). Kietojo kuro/medžio anglių gamyba turėtų būti priskirta prie miškininkystės (žr. kodą 31261).
	23220	Hidroelektrinės	Įskaitant energiją generuojančias upės baržas.
	23230	Saulės energija	Įskaitant fotoelektros elementus, saulės šilumos pritaikymą ir šildymą.
	23240	Vėjo energija	Vėjo energija vandens pakėlimui ir elektros energijos gamybai.

	23250	Vandenyno energija	Įskaitant vandenynų šiluminės energijos pavertimą, potvynių ir bangų jėgą.
	23260	Geoterminė energija	Geoterminės energijos naudojimas elektros energijos gamyboje arba tiesioginis panaudojimas šildymui žemės ūkyje ir pan.
	23270	Biokurą naudojančios jėgainės	Kietųjų medžiagų ir skysčių, pagamintų iš biomasės, naudojimas tiesioginei elektros energijos gamybai. Apima anaerobinio fermentacijos proceso metu išgaunamas biodujas (pavyzdžiui, sąvartyno dujos, nuotekų purvo dujos, energetinių augalų ir mėšlo fermentacija) ir terminius procesus (dar žinoma kaip sintetinės dujos); atliekomis kūrenamos jėgainės, naudojančios mikroorganizmų/biologiškai skaidomas komunalines atliekas (buitinės atliekos ir įmonių ar viešojo sektoriaus atliekos, panašios į komunalines atliekas, surinktos įrenginiuose, specialiai skirtuose jų utilizavimui). Neatsinaujinančiomis atliekomis varomoms jėgainėms žr. kodą 23360.
233		Energijos gamyba, neatsinaujinantys išteklių	
	23310	Energijos gamyba, neatsinaujinantys išteklių – tiksliai neapibrėžtos veiklos	Šiluminės jėgainės, įskaitant atvejus, kai energijos šaltinis negali būti tiksliai apibrėžtas; bendros dujų-anglių jėgainės.
	23320	Anglimi kūrenamos jėgainės	Šiluminės jėgainės, kurios naudoja anglį kaip energijos šaltinį.
	23330	Naftos produktus naudojančios elektrinės	Šiluminės elektrinės, kurios naudoja mazutą ar dyzelinį kurą kaip energijos šaltinį.
	23340	Gamtines dujas naudojančios elektrinės	Elektrinės, kūrenamos gamtinėmis dujomis.
	23350	Iškastiniu kuru kūrenamos elektrinės, naudojančios anglies dioksidą gaudančias ir sulaikančias technologijas	Iškastiniu kuru varomos elektrinės, naudojančios anglies dioksidą gaudančias ir sulaikančias technologijas (angl. <i>carbon capture and storage, CCS</i>). Anglies dioksido gaudymas/sulaikymas, nesusijęs su jėgainėmis, turėtų būti priskiriamas prie kodo 41020. <i>CCS</i> veiklos nėra apskaitomos kaip OPV.
	23360	Neperdirbamomis atliekomis kūrenamos elektrinės	Elektrinės jėgainės, naudojančios biologiškai neskaidomas pramonines ir komunalines atliekas kaip energijos šaltinį.
234		Hibridinės elektrinės	
	23410	Hibridinės elektrinės	Elektrinės jėgainės, kurios naudoja tiek atsinaujinančius, tiek ir neatsinaujinančius energijos šaltinius.
235		Branduolinės elektrinės	
	23510	Branduolinės elektrinės	Įskaitant branduolinį saugumą.
236		Šildymas, aušinimas ir energijos paskirstymas	
	23610	Šiluminės jėgainės	Jėgainės, skirtos tik šilumos gamybai.
	23620	Centrinis šildymas ir aušinimas	Centralizuotai gaminamos šilumos paskirstymas arba atvėsinto vandens tiekimas, skirti gyvenamųjų ar komercinių patalpų šildymui ar aušinimui.

	23630	Elektros energijos perdavimas ir paskirstymas	Elektros energijos paskirstymas nuo energijos šaltinio iki galutinio vartotojo; perdavimo linijos. Apima ir energijos, skirtos gaminti energiją, saugojimą (pavyzdžiui, pumpuojamas vanduo, baterijos) ir prieigos prie tinklo išplėtimą, dažniausiai kaimo vietovėms.
	23640	Dujų paskirstymas	Pristatymas galutiniam vartotojui.

Pastaba:

Energijos generavimui (angl. energy generation) skirta žaliavų gavyba turėtų būti priskirta prie kasybos sektoriaus. Energijos gamyba/apdirbimas (angl. energy manufacturing) turėtų būti priskirtas prie pramonės sektoriaus. Remiantis Statistinių ataskaitų teikimo direktyvomis, parama taikiam branduolinės energijos panaudojimui gali būti apskaitoma kaip OPV, bet kartu pažymėtina, kad finansinė parama naujų branduolinių jėgainių statybai ar senų modernizavimui nėra laikoma OPV.

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
240		BANKININKYSTĖ IR FINANSINĖS PASLAUGOS	
	24010	Finansų sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Finansų sektoriaus politika, planavimas ir programos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; finansų rinkos ir sistemos.
	24020	P pinigų politiką vykdančios institucijos	Centriniai bankai.
	24030	Oficialaus finansinio sektoriaus tarpininkai	Visi oficialaus finansinio sektoriaus tarpininkai; kredito linijos; draudimas, nuoma, rizikos kapitalas ir pan. (išskyrus atvejus, kai orientuojamasi į vieną sektorių).
	24040	Neoficialaus/pusiau oficialaus finansinio sektoriaus tarpininkai	Mikrokreditai, taupymo ir kreditų kooperatyvai ir pan.
	24081	Švietimas ir mokymai bankininkystės ir finansinių paslaugų srityse	
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
250		VERSLO IR KITOS PASLAUGOS	
	25010	Parama verslui, paslaugos ir institucijos	Parama prekybos ir verslo asociacijoms, prekybos rūmams; teisinės ir reguliavimo reformos, orientuotos į verslo ir investicijų klimato gerinimą; privataus sektoriaus institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; prekybos informacija; viešojo-privataus sektoriaus tinklai, įskaitant muges; e-prekyba. Priskirti, kai konkreti sritis negali būti apibrėžta: bendra parama privataus sektoriaus įmonėms (jeigu veiklos susijusios su pramoninio sektoriaus įmonėmis, žr. kodą 32130).
	25020	Privatizacija	Kai konkretus sektorius negali būti apibrėžtas. Įskaitant bendras valstybės įmonių restruktūrizavimo ar demonopolizavimo programas; planavimą, programų rengimą, konsultavimą.

300 - GAMYBOS SEKTORIAI (apima paramą visiems su gamyba susijusiems sektoriams)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
311		ŽEMĖS ŪKIS	
	31110	Žemės ūkio politika ir administracinis valdymas	Žemės ūkio sektoriaus politika, planavimas ir programos; parama žemės ūkio ministerijoms, institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; kitos neapibrėžtos veiklos žemės ūkio sektoriuje.
	31120	Žemės ūkio vystymas	Kompleksiniai projektai; ūkių plėtra.
	31130	Žemės ūkiui naudojamos žemės ištekliai	Įskaitant dirvožemio blogėjimo kontrolę; dirvožemio pagerinimą; vandeniu perpildytų teritorijų drenažą; dirvožemio gėlinimą; žemės ūkio paskirties žemių ištyrimą; melioraciją; erozijos kontrolę, kova su dykumėjimu.
	31140	Žemės ūkiui naudojami vandens ištekliai	Drėkinimas, rezervuarai, hidraulinės konstrukcijos, gruntinio vandens panaudojimas žemės ūkyje.
	31150	Žemės ūkio sąnaudos	Aprūpinimas sėklomis, trąšomis, žemės ūkio mašinomis/įranga.
	31161	Maistinių augalų auginimas	Įskaitant grūdus (kviečiai, ryžiai, miežiai, kukurūzai, rugiai, soros, sorgas); sodininkystę; daržoves; vaisius ir uogas; kitus metinius ir daugiamečius augalus (žemės ūkio pramonei žr. kodą 32161)
	31162	Pramoninių pasėlių / pasėlių eksportui auginimas	Įskaitant cukrų; kavą, kakavą, arbatą; aliejinių augalų sėklas, riešutus, branduolius; pluoštinius augalus; tabaką; kaučiuką (žemės ūkio pramonei žr. kodą 32161).
	31163	Galvijai	Gyvulininkystė; parama gyvulių šėrimui.
	31164	Žemės ūkio reformos	Įskaitant žemės ūkio sektoriaus reguliavimą ir pertvarkymą.
	31165	Žemės ūkio alternatyvų vystymas	Projektai, skirti sumažinti neteisėtą narkotinių medžiagų auginimą, skatinant kitas žemės ūkio prekybos ar gamybos galimybes (žr. kodą 43050 alternatyviam, bet ne su žemės ūkiu susijusiam vystymuisi).
	31166	Žemės ūkio pajėgumų didinimas	Neformalus mokymas žemės ūkio srityje.
	31181	Švietimas/mokymai žemės ūkio srityje	
	31182	Tyrimai žemės ūkio srityje	Augalų veisimas, fiziologija, genetiniai ištekliai, ekologija, taksonomija, ligų kontrolė, žemės ūkio biotechnologija; įskaitant galvijų tyrimus (gyvulių sveikata, veisimas ir genetika, mityba, fiziologija).
	31191	Žemės ūkio paslaugos	Marketingo strategijos ir organizavimas; sandėliavimas ir transportavimas, strateginių rezervų sukūrimas.
	31192	Augalų ir derliaus apsauga ir kova su kenkėjais	Įskaitant kompleksinę augalų apsaugą, biologinės augalų apsaugos veiklas, aprūpinimą agrochemikalais ir jų tvarkymą, aprūpinimą pesticidais; augalų apsaugos politiką ir įstatymus.
31193	Žemės ūkio finansinės paslaugos	Finansiniai tarpininkai žemės ūkio sektoriuje, įskaitant kreditų sistemas; pasėlių draudimas.	
31194	Žemės ūkio kooperatyvai	Įskaitant ūkininkų organizacijas.	
31195	Galvijų/veterinarijos paslaugos	Gyvulių sveikata, genetiniai ištekliai, pašarų ištekliai.	
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos

312		MIŠKININKYSTĖ	
	31210	Miškininkystės politika ir administracinis valdymas	Miškininkystės sektoriaus politika, planavimas ir programos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; miškų tyrimai; kitos neapibrėžtos miškininkystės ir agromiškininkystės veiklos.
	31220	Miškininkystės vystymas	Miško želdinimas vartojimui pramonėje ir žemės ūkyje; eksploatavimas ir panaudojimas; erozijos kontrolė, kova su dykumėjimu; kompleksiniai miškininkystės projektai.
	31261	Kietasis kuras/medžio anglis	Miškininkystės vystymas, kuomet pagrindinis tikslas yra kietojo kuro ir medžio anglies gamyba.
	31281	Švietimas ir mokymai miškininkystės srityje	
	31282	Tyrimai miškininkystės srityje	Įskaitant dirbtinę regeneraciją, genetinį tobulinimą, gamybos metodus, trąšas, derliaus nuėmimą.
	31291	Miškininkystės paslaugos	
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
313		ŽUVININKYSTĖ	
	31310	Žuvininkystės politika ir administracinis valdymas	Žuvininkystės sektoriaus politika, planavimas ir programos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; vandenynų ir pakrantės žūklė; jūrinių ir gėlųjų vandenų žuvų tyrimai ir žvalgyba; žvejybos valtys/įranga; kitos neapibrėžtos žuvininkystės sektoriaus veiklos.
	31320	Žuvininkystės vystymas	Žuvininkystės išnaudojimas ir panaudojimas; žuvų populiacijos apsauga; vandens gyvių ir augalų veisimas (akvakultūra); kompleksiniai žuvininkystės projektai.
	31381	Švietimas ir mokymai žuvininkystės srityje	
	31382	Tyrimai žuvininkystės srityje	Žuvų veisimas/auginimas (angl. <i>Pilot fish culture</i>); jūrų/gėlo vandens biologiniai tyrimai.
	31391	Žuvininkystės paslaugos	Žvejybos uostai; žuvis rinkos; žuvininkystės transportas ir šaltas sandėliavimas.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
321		PRAMONĖ	
		<i>Apima tik paramą gamybai. Jeigu aprūpinama baigtiniais produktais, turėtų būti priskiriama prie atitinkamo sektoriaus.</i>	
	32110	Pramonės politika ir administracinis valdymas	Pramonės sektoriaus politika, planavimas ir programos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; kitos neapibrėžtos pramoninio sektoriaus veiklos; žemiau neįvardintų prekių gamyba.
	32120	Pramonės plėtra	
	32130	Smulkių ir vidutinių įmonių plėtra	Tiesioginė parama smulkių ir vidutinių įmonių plėtrai pramonės sektoriuje, įskaitant apskaitos, audito ir konsultacines paslaugas.
32140	Namudinė pramonė/gamyba ir amatai		

	32161	Žemės ūkio pramonė	Maisto žaliavų perdirbimas, pieno produktai, skerdyklos ir įranga, mėsos ir pieno perdirbimas ir konservavimas, aliejai/riebalai, cukraus perdirbimo gamyklos, gėrimai ir tabakas, gyvulių pašarų gamyba.
	32162	Miškų pramonė	Medienos gamyba, medienos/popieriaus masės gamyba.
	32163	Tekstilė, oda ir pakaitalai	Įskaitant mezgimo fabrikus.
	32164	Chemikalai	Pramonės ir ne pramonės gamybos įrenginiai; įskaitant pesticidų gamybą.
	32165	Trąšų gamyklos	
	32166	Cementas/kalkės/gipsas	
	32167	Energijos gamyba	Įskaitant dujų suskystinimą; naftos perdirbimo gamyklas.
	32168	Farmacinė produkcija	Medicininė įranga/atsargos; vaistai, vakcinos, higienos reikmenys.
	32169	Pagrindinės metalo pramonės	Geležis ir plienas, konstrukcinė metalo gamyba.
	32170	Spalvotųjų metalų pramonės	
	32171	Inžinerija	Elektrinių ir neelektrinių mašinų, variklių/turbinų gamyba.
	32172	Transporto įrangos pramonė	Laiivų statyba, žvejybos laivų statyba; geležinkelio įranga; motorinės transporto priemonės ir lengvieji automobiliai; lėktuvai; navigacijos/valdymo sistemos.
	32182	Technologiniai tyrimai ir vystymas	Įskaitant pramoninius standartus; kokybės valdymą; metrologiją; testavimą; akreditavimą; sertifikavimą.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
322		NAUDINGIEJI IŠTEKLIAI IR KASYBA	
	32210	Naudingųjų išteklių/kasybos politika ir administracinis valdymas	Naudingųjų išteklių ir kasybos sektoriaus politika, planavimas ir programos; kasybos įstatymai; kasybos kadastrai; naudingųjų išteklių inventorizavimas; informacinės sistemos; institucinių gebėjimų stiprinimas ir konsultavimas; kitos neapibrėžtos naudingųjų išteklių eksploatavimo veiklos.
	32220	Naudingųjų išteklių žvalgymas ir tyrinėjimas	Geologija, geofizika, geochemija; išskyrus hidrogeologiją (žr. kodą 14010) ir aplinkosaugos geologiją (žr. kodą 41010), naudingųjų iškasenų gavyba ir perdirbimas, infrastruktūra, technologijos, ekonomika, sauga ir aplinkos apsauga.
	32261	Anglys	Įskaitant rausvąsias angliš ir durpes.
	32262	Nafta ir dujos	Nafta, gamtinės dujos, kondensatai, suskystintos naftos dujos (SND, angl. <i>LPG – liquified petroleum gas</i>), suskystintos gamtinės dujos (SGD; angl. <i>LNG – liquefied natural gas</i>); įskaitant gręžimą ir gavybą, ir naftos bei dujų vamzdynus.
	32263	Juodieji metalai	Geležis ir ferolydinio metalai.
	32264	Spalvotieji metalai	Aliuminis, varis, švinas, nikelis, alavas, cinkas.
	32265	Brangieji metalai/medžiagos	Auksas, sidabras, platina, deimantai, brangakmeniai.
	32266	Pramoniniai mineralai	Baritas, kalkakmenis, lauko špatas, kaolinas (baltmolis), smėlis, gipsas, žvyras, dekoratyviniai akmenys.
	32267	Trąšų mineralai	Fosfatai, potašas (kalio karbonatas).
	32268	Jūros mineralai	Polimetallų junginiai, fosforitai, jūros sąnašų telkiniai (angl. <i>marine placer deposits</i>).

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
323		STATYBOS	
	32310	Statybų sektoriaus politika ir administracinis valdymas	Statybos sektoriaus politika ir planavimas; išskyrus statybas konkrečiuose sektoriuose, kurios turėtų būti priskirtos prie atitinkamų sričių (pavyzdžiui, ligoninės ar mokyklos statyba).
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
331		PREKYBOS POLITIKA IR REGULIAVIMAS, SU PREKYBA SUSIJĘS PERTVARKYMAS/PRISIDERINIMAS	
	33110	Prekybos politika ir administracinis valdymas	Prekybos politika ir planavimas; parama ministerijoms ir departamentams, atsakingiems už prekybos politiką; su prekyba susiję įstatymai ir reguliavimo reformos; politikos analizė ir daugiašalių prekybos susitarimų įgyvendinimas (pavyzdžiui, techninės kliūtys prekybai ir sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės (angl. <i>TBT – Technical Barriers to Trade; Sanitary and Phytosanitary Measures – SPS Agreement</i>), išskyrus regioniniu lygmeniu (žr. kodą 33130); prekybos integravimas į nacionalines plėtros strategijas (pavyzdžiui, skurdo mažinimo strategijos dokumentus); didmeninė/mažmeninė prekyba; kitos neapibrėžtos prekybos ir prekybos skatinimo veiklos.
	33120	Prekybos palengvinimas	Tarptautinių importo ir eksporto procedūrų supaprastinimas ir suderinimas (pavyzdžiui, muitinės įvertinimas, licencijavimo procedūros, transporto formalumai, mokėjimai, draudimas); parama muitinės departamentams; tarifų reformoms.
	33130	Regioniniai prekybos susitarimai	Parama regioniniams prekybos susitarimams (pavyzdžiui, Pietų Afrikos vystymosi bendrija (angl. <i>SADC</i>), Pietryčių Azijos valstybių organizacija (angl. <i>ASEAN</i>), Amerikos laisvos prekybos zona (angl. <i>FTAA</i>), Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių grupės/Europos Sąjungos bendradarbiavimas (angl. <i>ACP/EU</i>), įskaitant techninių prekybos kliūčių mažinimą ir sanitarijos bei fitosanitarijos priemones regioniniu lygmeniu; kilmės taisyklių parengimas ir specialių bei diferencijuotų režimų taikymas regioniniuose prekybos susitarimuose.
	33140	Daugiašalės prekybos derybos	Parama besivystančių valstybių efektyviam dalyvavimui daugiašalėse prekybos derybose, įskaitant derybininkų mokymus, derybų poveikio įvertinimą; prisijungimas prie Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) ir kitų daugiašalių su prekyba susijusių organizacijų.
	33150	Su prekyba susijęs pertvarkymas/prisiderinimas	Parama valstybių biudžetams, padedant įgyvendinti paramos gavėjų prekybos sektoriaus reformas ir prisitaikyti prie kitų šalių prekybos politikos priemonių; parama valdant mokėjimų balanso trūkumus dėl pasaulinės prekybos aplinkos pokyčių.
	33181	Švietimas ir mokymai prekybos srityje	Žmogiškųjų išteklių vystymas prekyboje, neįtrauktas prie kitų kodų. Apima ir prekybos programas universitetuose.
DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos

332		TURIZMAS
	33210	Turizmo politika ir administracinis valdymas

400 – DAUGIASEKTORINIAI / PERSIDENGIANTYS SEKTORIAI (paramos veiklos/projektai, kurie apima kelis sektorius)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
410		BENDRA APLINKOS APSAUGA	<i>Apima bendras veiklas, skirtas fizinės aplinkos išsaugojimui, apsaugai ir pagerinimui (neišskiriant konkrečios srities). Šiai kategorijai priskiriamos tik tos veiklos, kurios negali būti priskiriamos konkrečiam sektoriui. Su konkrečiu sektoriumi susijusios aplinkos apsaugos veiklos turėtų būti priskiriamos prie atitinkamų sričių (ataskaitoje kartu nurodant aplinkosaugos žymeklį (angl. Environment marker)).</i>
	41010	Aplinkos politika ir administracinis valdymas	Aplinkos politika, įstatymai, reguliavimas ir ekonominės priemonės; administravimo institucijos ir praktikos; aplinkos ir žemės naudojimo planavimo ir sprendimų priėmimo procedūros; seminarai, susitikimai; kitos neapibrėžtos įvairios aplinkos išsaugojimo ir apsaugos priemonės;
	41020	Biosferos apsauga	Oro užterštumo kontrolė, ozono sluoksnio išsaugojimas; jūrų taršos kontrolė.
	41030	Bioįvairovė	Įskaitant gamtinius rezervatus ir veiksmus juos supančiuose teritorijose; kitos priemonės, siekiant apsaugoti nykstančias ar pažeidžiamas rūšis ir jų buveines (pavyzdžiui, pelkių išsaugojimas).
	41040	Vietų išsaugojimas	Taikoma unikaliai kultūriniam kraštovaizdžiui; įskaitant istorinę, archeologinę, estetinę, mokslinę ar edukacinę vertę turinčius objektus.
	41050	Potvynių prevencija/kontrolė	Upių ar jūrų sukelti potvyniai; įskaitant su vandens skverbimosi kontrole ir su jūros lygio kilimu susijusias veiklas.
	41081	Švietimas ir mokymai aplinkos srityje	
	41082	Tyrimai aplinkos srityje	Įskaitant duomenų bazių sukūrimą, fizinių ir gamtinių išteklių aprašymą; aplinkosaugos krypties ir poveikio studijas (jeigu nėra galimybės priskirti konkrečiai sričiai).
430		Kita multisektorinė parama	
	43010	Multisektorinė parama	
	43030	Miesto plėtra ir vystymas	Kompleksiniai miesto plėtros projektai; vietos plėtra ir miesto valdymas; miesto infrastruktūra ir paslaugos; savivaldybės finansai; miesto aplinkosaugos valdymas; miesto plėtra ir planavimas; miesto atnaujinimas ir gyvenamųjų namų statyba; žemės informacinės sistemos.
	43031	Miesto teritorijų politika ir valdymas	Miesto plėtra ir planavimas; miesto valdymas, žemės informacinės sistemos.
	43032	Miestų plėtra	Kompleksiniai miesto plėtros projektai; vietos plėtra; miesto infrastruktūra ir paslaugos; savivaldybės finansai; miesto aplinkos sistemos; miesto atnaujinimas ir gyvenamųjų namų statyba.

	43040	Kaimo plėtra	Kompleksiniai kaimo plėtros projektai; pavyzdžiui, regioninės plėtros planavimas; decentralizuotos ir daugiasektorinės kompetencijos skatinimas planavime, koordinavime ir valdyme; regioninės plėtros ir priemonių įgyvendinimas (įskaitant gamtos išteklių valdymą); žemės valdymas; žemės naudojimo planavimas; žemės apgyvendinimo ir perkėlimo veiklos (neapima pabėgėlių ir šalies viduje priverstinai perkeltų asmenų perkėlimo (žr. kodą 72010); funkcinė kaimo ir miesto teritorijų integracija; geografinės informacinės sistemos.
	43041	Kaimiškųjų teritorijų politika ir valdymas	Regionų plėtros planavimas; decentralizuotos ir daugiasektorinės kompetencijos skatinimas planavime, koordinavime ir valdyme; žemės valdymas; žemės naudojimo planavimas; geografinės informacinės sistemos.
	43042	Kaimo plėtra	Kompleksiniai kaimo plėtros projektai; regioninės plėtros ir priemonių įgyvendinimas (įskaitant gamtos išteklių valdymą); žemės apgyvendinimo ir perkėlimo veiklos (neapima pabėgėlių ir šalies viduje priverstinai perkeltų asmenų perkėlimo (žr. kodą 72010); funkcinė kaimo ir miesto teritorijų integracija.
	43050	Ne žemės ūkio alternatyvų vystymas	Projektai, skirti sumažinti neteisėtą narkotikų auginimą, per tokias veiklas kaip galimybių užsidirbti ne iš žemės ūkio sudarymą, socialinę ir fizinę infrastruktūrą (su žemės ūkiu susijusioms alternatyvoms žr. kodą 31165)
	43081	Daugiasektorinis švietimas/mokymai	Įskaitant stipendijas.
	43082	Tyrimų/mokslinės institucijos	Kai nėra galimybės apibrėžti konkrečią sritį.

500 – PARAMA PRODUKTAIS IR KITA BENDRA, PAGAL PROGRAMAS TEIKIAMA PARAMA (su konkrečiais sektoriais susijusi programinė parama turėtų būti priskirta prie atitinkamo sektoriaus)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
510		Bendra parama biudžetui	
	51010	Bendra su parama biudžetui susijusi pagalba	Pagrindiniai įnašai į valstybės biudžetą; parama įgyvendinant makroekonominės reformas (struktūrinio reguliavimo programos, skurdo mažinimo strategijos); bendra parama (kai nėra galimybės priskirti pagal sektorius).
520		Vystomoji pagalba maistu/ Maisto sauga	
	52010	Pagalba maistu/maisto saugos programos	Žmonių aprūpinimas maistu pagal nacionalines ar tarptautines programas, įskaitant transportavimo kaštus; apmokėjimas už maisto atsargas; projektinė pagalba maistu ir pagalba maistu parduoti rinkoje, kai naudą gaunantis sektorius negali būti apibrėžtas; neapima pagalbos maistu ekstremaliose situacijose. <i>Pastaba:</i> Priskirti prie daugiašalės OPV: 1) iš ES biudžeto finansuotą pagalbą maistu, proporcingai (<i>pro rata principu</i>) paskirstytą ES šalims narėms; 2) pagrindinius įnašus Pasaulio maisto programai.
530		Parama kitais produktais	<i>Parama kitais, ne maisto produktais (kai konkretus sektorius negali būti priskirtas).</i>

	53030	Importo parama (gamybos priemonės)	Gamybos priemonės ir paslaugos; kredito linijos.
	53040	Importo parama (produktai)	Produktai, bendros prekės ir paslaugos, naftos importas.

600 – VEIKSMAI, SUSIJĘ SU SKOLOMIS

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
600	60010	Veiksmai, susiję su skolomis	Veiksmai, kurių nėra galimybės priskirti prie žemiau esančių kodų.
	60020	Skolos panaikinimas	
	60030	Daugiašalės skolos sumažinimas	Negražintina parama ir kreditai, skirti padengti įsiskolinimus daugiašalėms finansinėms institucijoms; įskaitant įnašus į labai įsiskolinusių neturtingų šalių patikos fondą (angl. <i>Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Trust Fund</i>).
	60040	Atidėjimas, perskolinimas	
	60061	Skolų panaudojimas vystymosi tikslais (angl. <i>Debt for development swap</i>)	Skolinių reikalavimų paskirstymas naudoti vystymosi tikslais (pavyzdžiui, švietimo (angl. <i>debt for education</i>) ar aplinkosaugos (angl. <i>debt for environment</i>) srityse.
	60062	Kiti skolų mainai	Kai iš tokio skolų mainų sandorio naudos turi išorės subjektas (nebūtinai vystymosi tikslais).
	60063	Skolos išpirkimas	Skolos nupirkimas su tikslu ją panaikinti.

700 – HUMANITARINĖ PAGALBA (Humanitarinės pagalbos tikslas – gelbėti žmonių gyvybes, palengvinti jų kančias ir išsaugoti jų orumą per stichines ir dėl žmogus veiklos kylančias nelaimes ir esant jų padariniams. Humanitarinė pagalba turi būti teikiama vadovaujantis tarptautine teise, įskaitant tarptautinę humanitarinę teisę, ir laikantis pagrindinių humanitarinės veiklos principų: humaniškumo, neutralumo, nešališkumo, nepriklausomumo)

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
720		Pagalba ekstremaliose situacijose	<i>Žmonių veiklos padarinių arba gamtinių nelaimių sukelta ekstremali situacija.</i>
	72010	Skubi pagalba ir paslaugos	Pastogė, vanduo, sanitarinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, aprūpinimas medikamentais ir kitomis savijautą lengvinančiomis priemonėmis (ne maistu), siekiant padėti nukentėjusiems asmenims ir palengvinti jų grįžimą į įprastą gyvenimą; kita parama pabėgėliams ir besivystančiose šalyse viduje priverstinai perkeltiems asmenims, išskyrus pagalbą maistu (žr. kodą 72040) arba apsaugą (žr. kodą 72050).

	72040	Pagalba maistu ekstremaliose situacijose	Pagalba maistu, kuri paprastai skiriama paskirstyti nemokamai, arba specialioms papildomoms maitinimo programoms; trumpalaikė pagalba nuo ekstremalių situacijų nukentėjusiems gyventojams. Neapima pagalbos maistu, kuri teikiama ne ekstremalių situacijų metu (žr. kodą 52010).
	72050	Humanitarinės paramos koordinavimas; apsaugos ir paramos paslaugos	Priemonės, padedančios koordinuoti humanitarinės pagalbos pristatymą, įskaitant logistikos ir komunikacijų sistemas; priemonės, padedančios užtikrinti civilių ir nebedalyvaujančiųjų kariniuose veiksmuose saugumą, gerovę, orumą ir integralumą (veiklos, kuriose asmenų ar nuosavybės saugumas yra užtikrinamas panaudojant jėgą, nėra apskaitomos kaip OPV).
730		Skubi atstatomoji pagalba ir rehabilitacija	Apima veiklas per ir po ekstremalių situacijų. Ilgesnį laiką trunkančios veiklos, skirtos pagerinti infrastruktūros ar socialinių paslaugų lygį turėtų būti priskiriamos prie atitinkamų ekonominio ar socialinio sektorių kodų. Žr. rekomendacijas žemiau, kaip atskirti humanitarinę pagalbą nuo konkrečiai sričiai priskirtinos paramos.
	73010	Skubi atstatomoji pagalba ir rehabilitacija	Trumpalaikiai atstatymo darbai po ekstremalių situacijų ar konfliktų, apsiribojantys tik buvusios infrastruktūros atstatymu (pavyzdžiui, kelių, tiltų ar uostų pataisymas ar atstatymas, būtinų paslaugų atkūrimas, tokių kaip vandens ir sanitarijos, pastogės, sveikatos priežiūros ir pan.); socialinė ir ekonominė rehabilitacija po ekstremalių situacijų, siekiant palengvinti grįžimą į įprastą gyvenimą ar padėti susikurti naują pragyvenimo šaltinį ir pan. (pavyzdžiui, potrauminės konsultacijos ir gydymas, įdarbinimo programos).
740		Nelaimių prevencija ir pasirengimas joms	Žr. kodus 41050 ir 15220 atitinkamai dėl potvynių ir konfliktų prevencijos.
	74010	Nelaimių prevencija ir pasirengimas joms	Nelaimių rizikos sumažinimo veiklos (pavyzdžiui, žinių didinimas, gamtinių rizikų kartografija, statybas reglamentuojančios teisinės normos); išankstinio įspėjimo sistemos; atsargos nenumatytoms ekstremalioms situacijoms, nenumatytų atvejų planavimas, įskaitant pasirengimą priverstiniam perkėlimui.

Pastaba: Humanitarinės pagalbos ir konkrečiam sektoriui skiriamos paramos atskyrimas:

Humanitarinė pagalba paprastai yra finansuojama iš asignavimų, skirtų reaguoti į ekstremalias situacijas ir jų tiesiogines pasekmes, ir/arba jų prevencijai arba pasirengimui joms. Paramos skyrimas iš tokių asignavimų yra pagrindinis kriterijus priskiriant patirtas išlaidas prie humanitarinės pagalbos. Jeigu humanitarinė tokių išlaidų prigimtis negali būti nustatyta pagal finansinius asignavimus, tuomet reikėtų nurodyti ir remtis Jungtinių Tautų ir/arba Tarptautinio Raudono Kryžiaus/Raudonojo Pusmėnulio Judėjimo (angl. International Movement of the Red Cross/Red Crescent, ICRC/IFRC) situacijų ir padėties ataskaitomis. Paprastai jos skelbiamos esant ekstremalioms situacijoms, siekiant identifikuoti būtiniausius humanitarinius poreikius. Jeigu tokia Jungtinių Tautų ar ICRC/IFRC ataskaita nėra paskelbiama daugiau nei šešis mėnesius, tai gali rodyti, kad tam tikra padėtis nebėra laikoma ekstremalia. Nepaisant to, kartais tarptautinė parama yra reikalinga siekiant reaguoti į nuolatinius ir ilgalaikius humanitarinius poreikius, pavyzdžiui, užsitęsusių krizių atveju.

910 – ŠALIŲ DONORIŲ ADMINISTRACINIAI KAŠTAI

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
910	91010	Administraciniai kaštai (nepriskiriami konkrečiam sektoriui)	

930 – PABĖGĖLIAI VALSTYBĖSE DONORĖSE

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
930	93010	Pabėgėliai valstybėse donorėse (kaštai, kurie nepriskiriami konkrečiam sektoriui)	

998 – NEPRISKIRTINA KONKREČIAM SEKTORIUI / NEAPIBRĖŽTA

DAC 5 KODAS	CRS KODAS	PAVADINIMAS	Patikslinimai, veiklų pavyzdžiai ir pastabos
998	99810	Sektoriai neapibrėžti	Parama bendram šalies gavėjos vystymuisi turėtų būti priskirta kodui 51010.
	99820	Visuomenės informuotumo apie vystomąjį bendradarbiavimą didinimas (kaštai, kurie nepriskiriami konkrečiam sektoriui)	Išlaidos valstybėje donorėje didinant visuomenės informuotumą, susidomėjimą ir palaikymą vystomajam bendradarbiavimui (brošiūros, paskaitos, specialiųjų tyrimų projektai ir pan.)